

**ДАРХАН-УУЛ АЙМГИЙН ХОНГОР СУМЫН НУТАГТ МҮ-022627 АШИГЛАЛТЫН
ТУСГАЙ ЗӨВШӨӨРӨЛ БҮХИЙ ИХ ХУРАЙ НЭРТЭЙ ГАЗАРТ ОРШИХ “ЧУЛУУТ
АМНЫ АЛТНЫ ШОРООН ОРДЫН ХАЙГУУЛЫН ШУГАМ 10-20, ХУУРАЙН
АЛТНЫ ШОРООН ОРДЫН ТАТМЫН ХЭСГИЙН ХАЙГУУЛЫН ШУГАМ 27-28,
ДЭНЖИЙН ХЭСГИЙН 25-34 ХАЙГУУЛЫН ШУГАМ ХООРОНД ТӨСӨЛ”**

2026 ОНЫ БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

/ MV- 022627, РД 6637833/

2026 он

ГАРЧИГ

НЭГ. ТӨСЛИЙН ТОВЧ ТАНИЛЦУУЛГА.....	3
1.1. Төслийн ерөнхий мэдээлэл.....	3
1.2 Төслийн байршил	6
1.3 Үйлдвэрийн хүчин чадал, тоо хэмжээ.....	10
1.4 Үйлдвэрийн ажиллах горим	11
1.5 Дэд бүтэц.....	11
1) Ундны болон ахуйн усан хангамж, усны хэрэглээ.....	12
2) Зам талбайн усны хэрэглээ.....	12
3) Уурхайн усан хангамж	12
5) Нийт усны хэрэглээ	13
ХОЁР. ТӨСӨЛ ХЭРЭГЖИЖ БУЙ НУТГИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧИН, НИЙГЭМ-ЭДИЙН ЗАСГИЙН ТӨЛӨВ БАЙДЛЫН ТОВЧ ТАНИЛЦУУЛГА	19
2.1 Байгаль орчны төлөв байдал.....	19
ГУРАВ. ТӨСЛИЙН ГОЛ БА БОЛЗОШГҮЙ СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙН ТОВЧ ТОДОРХОЙЛОЛТ	60
3.1 Төслийн гадаад болон дотоод овоолго барьж байгуулах үеийн гол нөлөөлөл.....	62
3.2 Гадаад болон дотоод овоолго байгуулснаас хойших үйлчилгээнээс байгаль орчинд үзүүлэх гол нөлөөлөл	62
3.3 Төслөөс агаарын чанарт үзүүлэх сөрөг нөлөөлөл	63
3.4 Төслөөс газрын гадарга, хэвлийд үзүүлэх нөлөөлөл	65
3.5 Хөрсөн бүрхэвчид үзүүлэх нөлөөлөл	65
3.6 Ургамлан нөмрөгт үзүүлэх нөлөөлөл	66
3.7 Амьтны аймагт үзүүлэх нөлөөлөл	66
3.8 Гадаргын болон газрын доорх усанд үзүүлэх нөлөөлөл.....	66
3.9 Нийгэм эдийн засагт үзүүлэх нөлөөлөл.....	67
3.11 Хуримтлагдах нөлөөлөл.....	67
ДӨРӨВ. БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТУХАЙН ЖИЛИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ГОЛ ЗОРИЛТ.....	69
ТАВ. СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙГ БУУРУУЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ.....	70
ЗУРГАА.НӨХӨН СЭРГЭЭЛТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ.....	72
ДОЛОО. БИОЛОГИЙН ОЛОН ЯНЗ БАЙДЛЫГ ДҮЙЦҮҮЛЭН ХАМГААЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ.....	73
НАЙМ. НҮҮЛГЭН ШИЛЖҮҮЛЭХ, НӨХӨН ОЛГОВОР ОЛГОХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ.....	73
АРАВ. ОСОЛ, ЭРСДЭЛИЙН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ.....	74
АРВАН ХОЁР. ОРЧНЫ ХЯНАЛТ-ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ХӨТӨЛБӨР.....	77
АРВАН ГУРАВ. ТУХАЙН ЖИЛИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ УДИРДЛАГА ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТЫН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ	79
АРВАН ДӨРӨВ. ТУХАЙН ЖИЛИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ХЭРЭГЖИЛТИЙГ НӨЛӨӨЛЛИЙН БҮСИЙН ОРШИН СУУГЧДАД ТАЙЛАГНАХ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ	80
БАЙГАЛЬ ХАМГААЛАХ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ.....	81
ТУХАЙН ЖИЛИЙН ТӨСӨВ	81

ТАЙЛАНД ОРСОН ХҮСНЭГТЭН МЭДЭЭЛЭЛИЙН ЖАГСААЛТ

Хүснэгт 1. Төслийн ерөнхий мэдээлэл	3
Хүснэгт 2. 9011822879 дугаарын гэрчилгээтэй 465.49м.кв талбайн солбилцол	9
Хүснэгт 3. Үйлдвэрийн ажиллах горим, жилд ажиллах хоног хугацаа	11
Хүснэгт 4. Ахуйн ундны усны тооцоо	12
Хүснэгт 5. Тоосжилт бууруулахад шаардагдах усны хэрэглээ	12
Хүснэгт 6. Нийт усны тооцоо	13
Хүснэгт 7. Уурхайн барилга байгууламж	15

Хүснэгт 8. Нийт тоос / Нийт жинлэгдэгч бодис / хэмжилтийн үр дүн	19
Хүснэгт 9. Агаарын бохирдуулагч бодисын хэмжилтийн үр дүн	20
Хүснэгт 10. Дуу шуугианы хэмжилтийн үр дүн	20
Хүснэгт 11. Судалгааны талбайн зүсэлт хийсэн цэгийн морфологи бичиглэл	24
Хүснэгт 12. Төслийн талбайн 1-р зүсэлт хийсэн цэгийн химийн үзүүлэлт	26
Хүснэгт 13. Хөрсний механик бүрэлдэхүүн	27
Хүснэгт 14. Хөрсний механик бүрэлдэхүүний шинж чанар	28
Хүснэгт 15. Хөрсөн дэх зарим хүнд металлын агууламж	29
Хүснэгт 16. МҮ-022627 талбайн хөрсний нянгийн бохирдол	30
Хүснэгт 17. Ашигт ургамлын экологи эдийн засгийн үнэлгээ	43
Хүснэгт 18. Бэлчээрийн ургамлын эдийн засгийн шууд үнэлгээний үзүүлэлтүүд	46
Хүснэгт 19. Хүмүүнсэг ургамлын эдийн засгийн шууд үнэлгээний үзүүлэлтүүд	47
Хүснэгт 20. Ургамлан нөмрөгт учирсан хохирол	47
Хүснэгт 21. Гол нөлөөллийн хамрах хүрээ, эрчим хугацаа	60
Хүснэгт 22. Гол нөлөөллийн дүн шинжилгээ	60
Хүснэгт 23. Автомашины асаалттай байх үеийн ялгаруулах хийн хэмжээ	64
Хүснэгт 24. Автомашины утааны бүрдэл найрлага	64
Хүснэгт 25. Болзошгүй хуримтлагдах нөлөөлөл	67
Хүснэгт 26. Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөө	70

ТАЙЛАНД ОРСОН ЗУРГАН МЭДЭЭЛЭЛИЙН ЖАГСААЛТ

Зураг 1. Төслийн талбайн байрзүйн зураг	6
Зураг 2. Төслийн талбайн засаг захиргааны зураг	7
Зураг 3. Төслийн талбайн байрилын зураг	8
Зураг 4. Хээрийн ажлын хэмжилтийн үед	10
Зураг 5. Баяжуулах тенологийн тоног төхөөрөмжийн холболтын схем	11
Зураг 6. DJI брэндийн Phantom 4 pro2 загварын дроноор авсан зураг №1	17
Зураг 7. DJI брэндийн Phantom 4 pro2 загварын дроноор авсан зураг №2	17
Зураг 8. DJI брэндийн Phantom 4 pro2 загварын дроноор авсан зураг №3	18
Зураг 9. Монгол орны Хөрс-Газарзүйн мужлалт	22
Зураг 10. Төслийн талбайн ургамалжил	35
Зураг 11. Уулын хээрийн хялганат бүлгэмдэл	35
Зураг 12. Уулын хээрийн агьт бүлгэмдэл	36
Зураг 13. Алаг өвст бүлгэмдэл	39
Зураг 14. Дээрхи зурагт төслийн тусгай зөвшөөрлийн хил дотор цагаанаар хамгаалалтын хашааг дүрсэлсэн, бор өнгөөр олборлох 3 блокуудыг харууллаа.	48
Зураг 15. Төслийн талбай дотор 40 га орчим талбайд мод бололзгоно сөөг бүрхсэн байна.	49
Зураг 16. Төслийн ой, ус, тусгай хамгаалалттай газар нутагтай давхцалгүй тухай 2024.05.15 лавлагаа орууллаа.	50
Зураг 17. Төслийн ой, ус, тусгай хамгаалалттай газар нутагтай давхцалгүй тухай 2024.05.15 лавлагааны зураглал орууллаа.	51
Зураг 18. УТХГН-ын сүлжээ	52
Зураг 19. Шарын голын сав газрын зураглал	54
Зураг 20. ОНТХГН-ын сүлжээ	55
Зураг 21. Засаг захиргааны зураг	56
Зураг 22. Хогийн савны төрөл	76

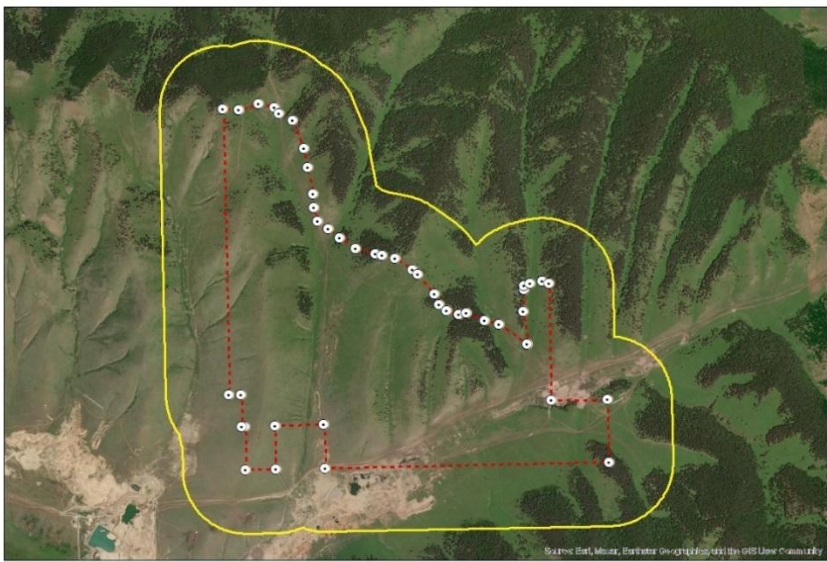
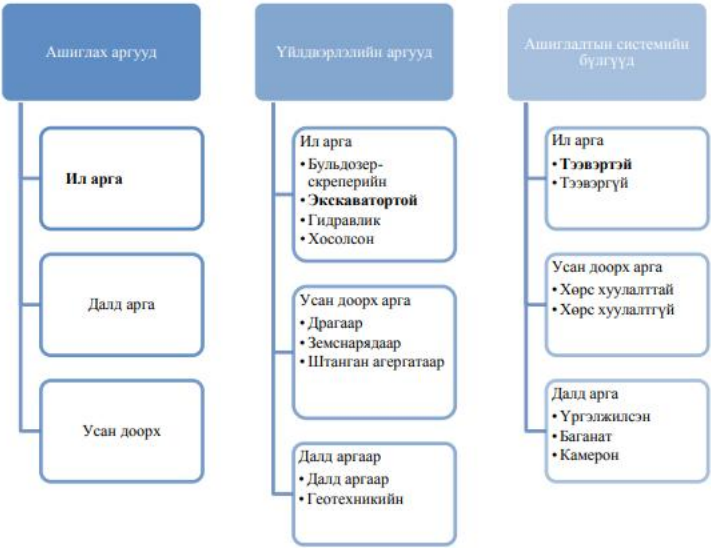
НЭГ. ТӨСЛИЙН ТОВЧ ТАНИЛЦУУЛГА

1.1. Төслийн ерөнхий мэдээлэл

“Оюут цахир уул” ХХК-ийн эзэмшдэг МҮ-022627 тоот ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий “Их хурай” нэртэй талбай нь Дархан-Уул аймгийн Хонгор сумын нутагт 1:100000-ны масштабтай байр зүйн зургийн М-48-106 тоот хавтгайд 465.49 гектар талбайг хамран оршино.

Хүснэгт 1. Төслийн ерөнхий мэдээлэл

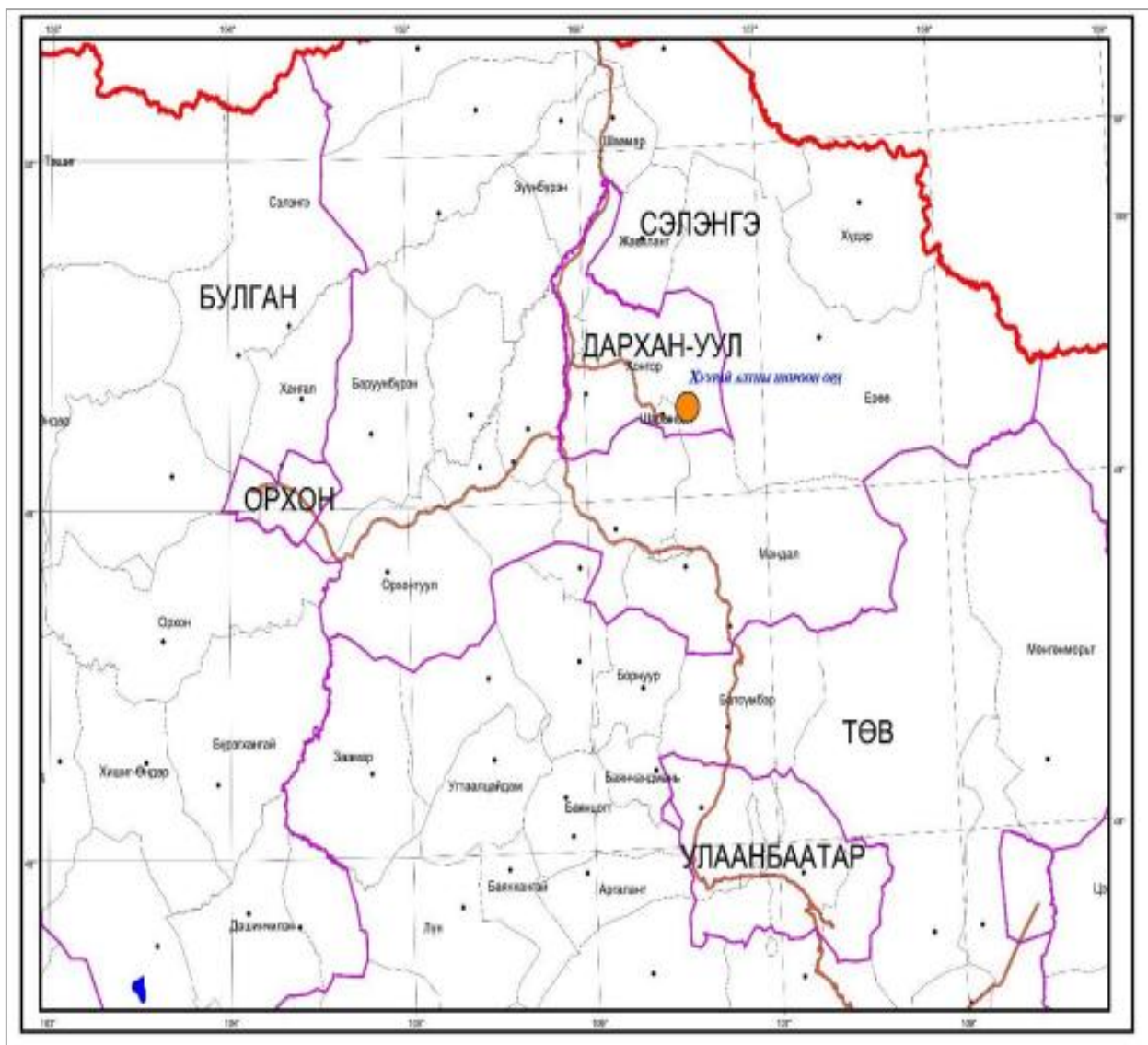
Нэг. Ерөнхий мэдээлэл		
1.1	Төсөл хэрэгжүүлэгч:	“Оюут цахир уул” ХХК
1.2	Регистрийн дугаар:	Регистрийн дугаар: 6637833
1.3	Улсын бүртгэлийн дугаар:	Улсын бүртгэлийн дугаар: 9011822879
1.4	Төсөл хэрэгжүүлэгчийн хаяг:	☐ Улаанбаатар, Хан-Уул, 11-р хороо, 7 хэсэг, стадион оргил, 69 ☐ Утас: 77777701, 88880047
1.5	Үйл ажиллагаа эрхлэх тусгай зөвшөөрөл	Ашигт малтмал, газрын тосны газрын ашигт малтмалын ашиглалтын МҮ-022627 тусгай зөвшөөрөл бүхий 2023 оны 10 сарын 12-ны өдрийн улсын бүртгэлийн 9011822879 тоот гэрчилгээ.
Хоёр. Төслийн талаарх мэдээлэл		
2.1	Төслийн нэр	Дархан-Уул аймгийн Хонгор сумын Их хурай нэртэй газарт “Чулуут амны алтны шороон ордын хайгуулын шугам 10-20, Хуурайн алтны шороон ордын татмын хэсгийн хайгуулын шугам 27-28, дэнжийн хэсгийн 25-34 хайгуулын шугам хооронд төсөл”
2.2	Төслийн байршил	Чулуут амны алтны шороон ордын хайгуулын шугам 10-20, Хуурайн алтны шороон ордын татмын хэсгийн хайгуулын шугам 27-28, дэнжийн хэсгийн 25-34 хайгуулын шугам хооронд төсөл нь Улаанбаатар хотоос хойш 250 км, Дархан-Уул аймгийн төвөөс зүүн хойш 60 км, Шарын гол тосгоны төвөөс зүүн тийш 15 орчим км-ийн зайд байрладаг нь “Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, үйлдвэрлэлийн эрүүл ахуйн хамгаалалтын бүсийн хэмжээ, ерөнхий шаардлага” MNS 5105: 2001 стандартын шаардлагыг хангаж байна.

2.3	Төслийн талбайн байршил	
2.4	Төслийн ерөнхий төлөвлөгөө	
2.5	Төслийн хүчин чадал	Үйлдвэрийн хүчин чадал Уурхайн хүчин чадал нь сарын 13.47 мян.м3 элс байна. Ордын хэмжээнд олборлох элсний хэмжээ нийт 80.8 мян.м3 байна. Олборлолтын явцад хуулсан хөрсийг гадаад овоолго болон дотоод овоолгод шууд байршуулах ба олборлосон элсийг элс угаах талбайд тээвэрлэн хүргэнэ. Дээрх хүчин чадалаар тус ордыг ашиглалтын 1 жилийн хугацаанд бүрэн ашиглаж дуусахаар тооцсон. Ордын нийт нөөц нь 3 хэсгээс бүрдэх бөгөөд уурхай-1, уурхай-2, уурхай-3 гэсэн уурхай олборлолтын явцад үүснэ. Уурхай нь эхний блокын хөрсийг гадаад түр овоолгод байршуулж орон зай гарч эхлэхээр дотоод овоолгод хөрсийг буулгаж хөрс хуулалтын ажлыг гүйцэтгэнэ. Нийт ашиглалтын 1 жилийн хугацаанд 544.1 мян.м3 хөрс хуулалтын ажил гүйцэтгэж, 80.8 мян.м3 элс олборлож шлихээр 43.9 кг алт олборлохоор байна.

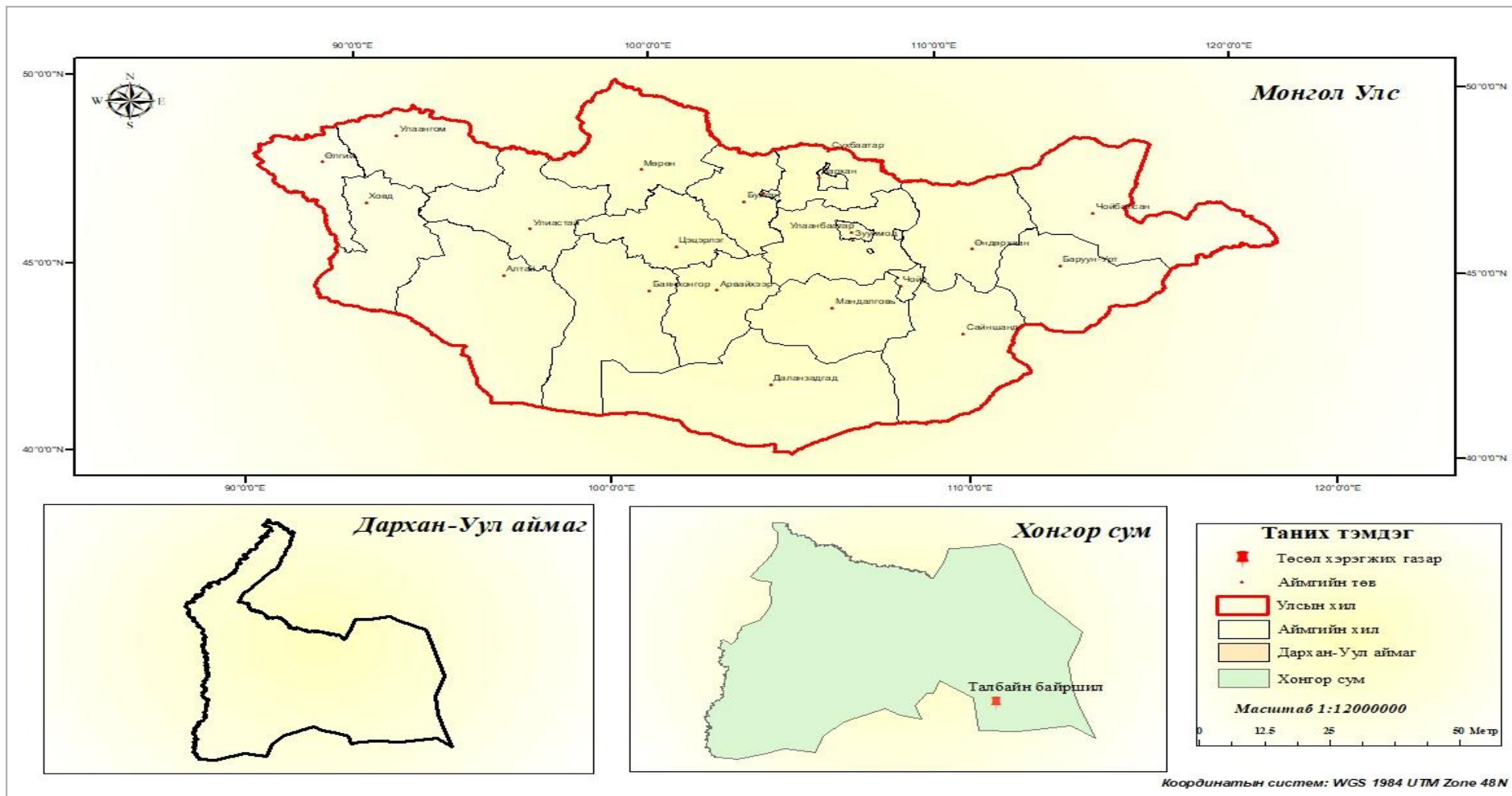
2.6	Төслийн хог хаягдал	Хатуу хог хаягдал: Ахуйн хатуу хог хаягдлын тооцоогоор хоногт 9 кг, жилд 1485 кг орчим хаягдал гарах бөгөөд харъяа дүүргийнхээ холбогдох /ТҮК/-тэй байгууллагатай гэрээ байгуулсны үндсэн дээр хог хаягдлын нэгдсэн цэгт хүргэх, ачуулах асуудлыг цаг тухайд нь тогтмол шийдвэрлэхээр төлөвлөсөн байна. Хог хаягдлыг дараах байдлаар ангилан ялгана. Дахин ашиглах боломжтой хог хаягдал: Төрөл бүрийн цаас, картон, цаас, хуванцар сав, сав баглаа боодол, төрөл бүрийн шилэн сав, модон эдлэлийн хаягдал, гялгар уут гэх мэт Бусад хог хаягдал: Түргэн муудах хоол хүнсний хаягдал, ариун цэврийн хэрэглэлийн хаягдал, дахин ашиглах хог хаягдлын ангилалд ороогүй бусад хог хаягдлууд Ахуйн аюултай хог хаягдал: Өөрөө явагч тээврийн хэрэгслээс үүсэх хаягдал /ашигласан тос, масло, үл хөлдөх шингэн/ өдрийн гэрэл, цэвэрлэгээний бодис, зарим тусгай батерей зэргүүд хамаарна. Доорхи зургийн дагуу ялгаж хаях шаардлагатай Шил Цаас хуванцар Хуванцар Дэлгэрэнгүй Хөрс Хатуу хучилт Торон хашаа Сүүдрэвч /хур тунадасаас хамгаалах/ Шингэн хог хаягдал: Нийт 78 ажилтантай гэж үзвэл хоногт 2,4 м3, жилд улирлын чанартай ажиллах ба үүнээс амралт баяр ёслолын өдрийн хасаад 119 хоног ажиллах хугацаанд нийт хэрэглэх ахуйн усны хэмжээ 396 м3/жил болно. Усны хэрэглээнд нийт 65,622.56 мкуб усыг хэрэглэхээр тооцсон ба дэлгэрэнгүйг хүснэгт 14-т үзүүлсэн болно. Хийнхаягдал: Уурхайн ашиглалтын нийт хоногт 18 тн орчим/ дизель түлш зарцуулахад хөө – 256.96 тн, СО-0.000148 тн, нүүрстөрөгч–0.000445 тн, NO2–0.00005927 тн, SO2-0.00002963тн, бензопирин-0.000474 тн буюу нийтдээ 256.96 тн хорт хий ялгарахаар байна.
-----	---------------------	---

1.2 Төслийн байршил

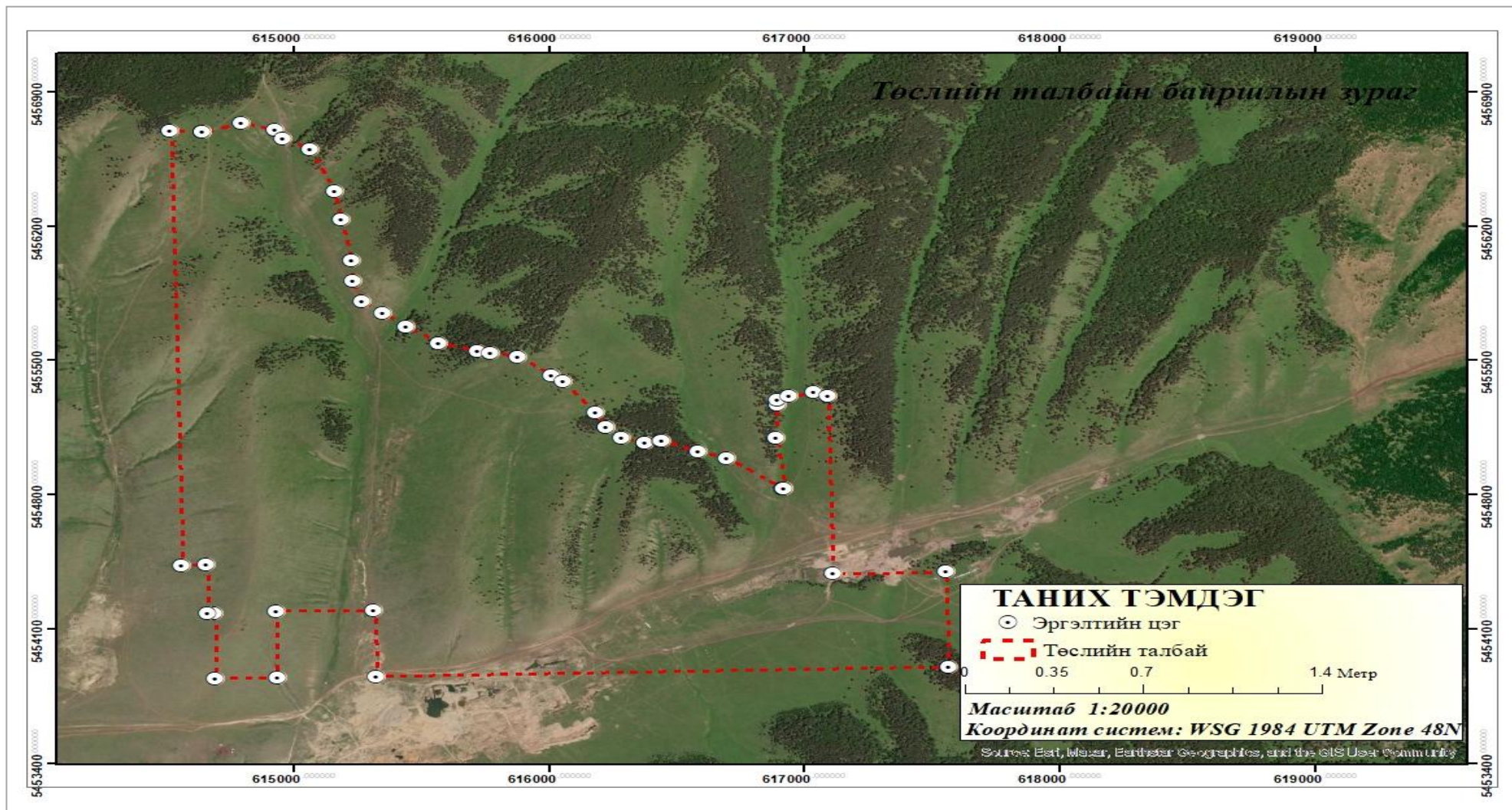
“Оюут цахир уул” ХХК-ийн эзэмшдэг МҮ- 022627 тоот ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий “Их хурай” нэртэй талбай нь Дархан-Уул аймгийн Хонгор сумын нутагт, 1:100000-ны масштабтай байр зүйн зургийн М-48-106 тоот хавтгайд 465.49 гектар талбайг хамран оршино.

Зураг 1. Төслийн талбайн байрзүйн зураг

Зураг 2. Төслийн талбайн засаг захиргааны зураг

Зураг 3. Төслийн талбайн байршлын зураг

Дархан-уул аймгийн Хонгор сумын нутагт МҮ-022627 ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий Их хурай нэртэй газарт орших “Чулуут амны алтны шороон ордын хайгуулын шугам 10-20, хуурайн алтны шороон ордын татмын хэсгийн хайгуулын шугам 27-28, дэнжийн хэсгийн 25-34 хайгуулын шугам хооронд төсөл” 2026 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө

<i>Хүснэгт 2. 9011822879 дугаарын гэрчилгээтэй 465.49м.кв талбайн солбилцол</i>		
цэгийн дугаар	Координат	
	Уртраг	Өргөрөг
1	106° 34' 45.58"	49° 15' 8.2"
2	106° 34' 39.13"	49° 15' 9.36"
3	106° 34' 31.62"	49° 15' 7.97"
4	106° 34' 31.59"	49° 15' 7.97"
5	106° 34' 31.59"	49° 15' 7.97"
6	106° 34' 25.27"	49° 15' 8.24"
7	106° 34' 25.27"	49° 13' 55"
8	106° 34' 30"	49° 13' 55"
9	106° 34' 30"	49° 13' 46.89"
10	106° 34' 31.23"	49° 13' 46.89"
11	106° 34' 31.23"	49° 13' 35.74"
12	106° 34' 43.23"	49° 13' 35.74"
13	106° 34' 43.23"	49° 13' 46.95"
14	106° 35' 2.23"	49° 13' 46.92"
15	106° 35' 2.23"	49° 13' 35.74"
16	106° 36' 53.13"	49° 13' 35.74"
17	106° 36' 53.13"	49° 13' 51.92"
18	106° 36' 31.24"	49° 13' 51.92"
19	106° 36' 31.24"	49° 14' 21.84"
20	106° 36' 28.41"	49° 14' 22.5"
21	106° 36' 23.69"	49° 14' 21.86"
22	106° 36' 21.34"	49° 14' 21.32"
23	106° 36' 21.29"	49° 14' 20.46"
24	106° 36' 20.97"	49° 14' 14.85"
25	106° 36' 22.08"	49° 14' 6.41"
26	106° 36' 22.05"	49° 14' 6.42"
27	106° 36' 22.06"	49° 14' 6.41"
28	106° 36' 11.32"	49° 14' 11.6"
29	106° 36' 5.77"	49° 14' 12.75"
30	106° 35' 58.78"	49° 14' 14.74"
31	106° 35' 58.6"	49° 14' 14.78"
32	106° 35' 55.65"	49° 14' 14.4"
33	106° 35' 55.64"	49° 14' 14.4"
34	106° 35' 55.62"	49° 14' 14.4"
35	106° 35' 51.05"	49° 14' 15.32"
36	106° 35' 48.13"	49° 14' 17.09"
37	106° 35' 46.26"	49° 14' 19.7"
38	106° 35' 40.17"	49° 14' 24.96"

Дархан-уул аймгийн Хонгор сумын нутагт МҮ-022627 ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий Их хурай нэртэй газарт орших “Чулуут амны алтны шороон ордын хайгуулын шугам 10-20, хуурайн алтны шороон ордын татмын хэсгийн хайгуулын шугам 27-28, дэнжийн хэсгийн 25-34 хайгуулын шугам хооронд төсөл” 2026 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө

39	106° 35' 37.91"	49° 14' 26.04"
40	106° 35' 31.42"	49° 14' 29.16"
41	106° 35' 26.27"	49° 14' 29.95"
42	106° 35' 23.57"	49° 14' 30.36"
43	106° 35' 16.04"	49° 14' 31.74"
44	106° 35' 9.88"	49° 14' 34.63"
45	106° 35' 5.54"	49° 14' 36.92"
46	106° 35' 1.47"	49° 14' 39.06"
47	106° 34' 59.93"	49° 14' 42.53"
48	106° 34' 59.71"	49° 14' 45.97"
49	106° 34' 58"	49° 14' 52.84"
50	106° 34' 56.8"	49° 14' 57.65"
51	106° 34' 52.42"	49° 15' 4.81"
52	106° 34' 47.11"	49° 15' 6.65"

Зураг 4. Хээрийн ажлын хэмжилтийн үед

1.3 Үйлдвэрийн хүчин чадал, тоо хэмжээ

“Оюут цахир уул” ХХК-ийн “Алтны ил шороон орд” төслийн уурхайн хүчин чадал нь сарын 13.47 мян.м³ элс байна. Ордын хэмжээнд олборлох элсний хэмжээ нийт 80.8 мян.м³ байна. Олборлолтын явцад хуулсан хөрсийг гадаад овоолго болон дотоод овоолгод шууд байршуулах ба олборлосон элсийг элс угаах талбайд тээвэрлэн хүргэнэ. Дээрх хүчин чадалаар тус ордыг ашиглалтын 1 жилийн хугацаанд бүрэн ашиглаж дуусахаар тооцсон. Ордын нийт нөөц нь 3 хэсгээс бүрдэх бөгөөд уурхай-1, уурхай-2, уурхай-3 гэсэн уурхай олборлолтын явцад үүснэ. Уурхай нь эхний блокын хөрсийг гадаад түр овоолгод байршуулж орон зай гарч эхлэхээр дотоод овоолгод хөрсийг буулгаж хөрс хуулалтын ажлыг гүйцэтгэнэ.

Нийт ашиглалтын 1 жилийн хугацаанд 544.1мян.м³ хөрс хуулалтын ажил гүйцэтгэж, 80.8 мян.м³ элс олборлож шлихээр 43.9 кг алт олборлохоор байна Элс угаан баяжуулах үйлдвэр нь ашиглалтын жилд 80.8 мян.м³ элс угаан баяжуулах бөгөөд улирлын

Дархан-уул аймгийн Хонгор сумын нутагт МУ-022627 ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий Их хурай нэртэй газарт орших “Чулуут амны алтны шороон ордын хайгуулын шугам 10-20, хуурайн алтны шороон ордын татмын хэсгийн хайгуулын шугам 27-28, дэнжийн хэсгийн 25-34 хайгуулын шугам хооронд төсөл” 2026 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө

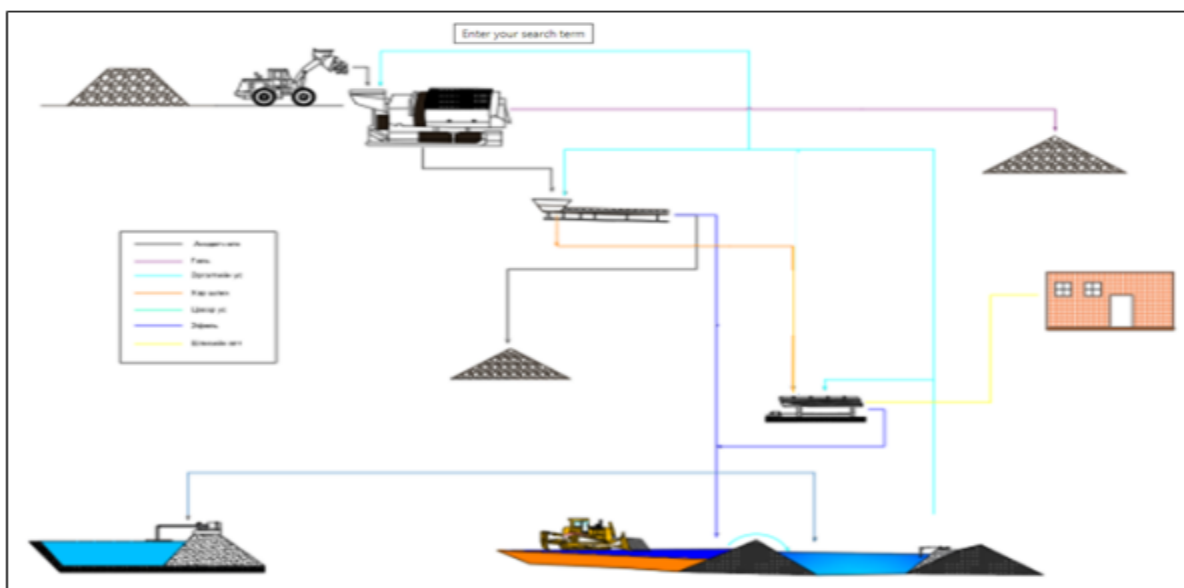
чанартай явагдана. Угаан баяжуулах цех нь хоногт 10 цагаар 2 ээлжтэй 5 сарын хугацаатай ажиллах ба нийт 119 хоног ажиллана

1.4 Үйлдвэрийн ажиллах горим

Уурхай нь улирлын чанартай ажиллах бөгөөд жил бүрийн 4-р сарын эхнээс 9-р сарыг дуустал ажиллана.

Хүснэгт 3. Үйлдвэрийн ажиллах горим, жилд ажиллах хоног хугацаа

№	Үзүүлэлт	Х.н	хэмжээ	Тайлбар
1	Жилийн календарийн хугацаа	хоног	365	
2	Жилд ногдох ажлын хоног	хоног	180	
3	Жтлд ногдох ажлын бус хоног	хоног	7	Баяр ёслол
		хоног	8	Цагаан сарын саатал болон төлөвлөгөөт бус сул зогсолт
4	Жилд ажиллах нийт хугацаа	хоног	165	
5	Хоногт ажиллах ээлжийн тоо	ээлж	2	
6	Ээлжийн үргэлжлэх хугацаа	цаг	10	
7	Хоногт ногдох ажлын нийт цаг	цаг	20	
8	Жилд ногдох ажлын нийт цаг	цаг	3300	

Зураг 5. Баяжуулах технологийн тоног төхөөрөмжийн холболтын схем

1.5 Дэд бүтэц

“Оюут цахир уул” ХХК нь Их хуурай уурхайн барилга байгууламжийг ашиглагдаж байсан барилга байгууламжийг үргэлжлүүлэн ашиглана.

1.5.1 Цахилгаан хангамж

Одоогийн хэрэглэж байгаа тус “Оюут цахир уул” ХХК нь өөрийн хэрэгцээний Yanmar YEG300 маркийн 250 кВт-ын чадалтай Дизель генератораас кабель шугам татан

Дархан-уул аймгийн Хонгор сумын нутагт МҮ-022627 ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий Их хурай нэртэй газарт орших “Чулуут амны алтны шороон ордын хайгуулын шугам 10-20, хуурайн алтны шороон ордын татмын хэсгийн хайгуулын шугам 27-28, дэнжийн хэсгийн 25-34 хайгуулын шугам хооронд төсөл” 2026 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө

эрчим хүчээр хангаж ажиллана. Уурхайн үндсэн цахилгаан хэрэглэгч нь уурхайн гэрэлтүүлэг, алт угаах төхөөрөмж, усны насосууд байна.

1.5.2 Усан хангамж

1) Ундны болон ахуйн усан хангамж, усны хэрэглээ

Ахуйн хэрэглээний усны тооцоо: Уурхайд нийт 78 хүн ажиллана. Нэг хүний ус хэрэглээний норм хоногт ажлын болоод ахуйн хэрэгцээнд дунджаар 80л орчим байна. (* - БОНХАЖ-ын сайдын 2015 оны А/301 дүгээр тушаалын 12 дугаар хавсралт –“Орон сууц, нийтийн байр, гэр хорооллын усны норм”, Хүйтэн ус хангамж, ариутгах татуургын системд холбогдсон нийтийн байр – 80л/хоног/хүн) Уурхайн ахуйн усыг Шарын голоос зөөж нөөцөлж цэвэршүүлж хангана.

Хүснэгт 4. Ахуйн ундны усны тооцоо

№	Үзүүлэлтүүд	Норм, л/хоног	Хүний тоо, ш	Усны зарцуулалт		
				м3/хоног	Жилд ажиллах хоног	м3/жил
1	Уурхайн ажилчдын усны хэрэглээ	80л/ажилтан	78	6.24	119	742.56

2) Зам талбайн усны хэрэглээ

БОАЖНХЯ-ны сайдын 2015 оны 07 дугаар сарын 30-ны өдрийн А/301 тоот тушаалаар баталсан ус хэрэглээний нормын дагуу 1 м² зам талбайг 2.0 л усаар усална гэсэн нормоор усны хэрэгцээг тодорхойлбол. Уурхайн дотоод тээврийн зам 6000 м², 7 хоногт 1 удаа жилийн 119 хоногт /1 жил дэхь ажиллах хоног/ усална гэж тооцлоо.

Орон нутгийн уур амьсгал, замын хөдөлгөөний эрчим, тухайн замын тоосжилтын байдлаас хамааран замын тоос дарах ажлыг 7 долоо хоног тутамд явуулна (зөвхөн өдрийн цагаар). Автоцистерн тодорхой чиглэлийн дагуу явж замын тоос дарж ус шүршинэ. Шаардлагатай тохиолдолд замд хэсэгчлэн тоос дарах ажиллагааг хэрэгжүүлнэ. Тоос дарах ажлыг тоногдосон нэг усалгааны машин гүйцэтгэнэ.

Хүснэгт 5. Тоосжилт бууруулахад шаардагдах усны хэрэглээ

Ашиглалтын жил	Жилд услах зам, м ²	1 удаагийн усалгаанд шаардагдах ус, литр	Жилд услах хоног	м ³ /жил	Ундарга, л/сек
Жилд	6000.0	12.0	20	240.0	-

3) Уурхайн усан хангамж

БОНХАЖ-ын сайдын 2015.07.30-ны А/301 тоот “Нэгж бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх, ажил гүйцэтгэх, үйлчилгээ үзүүлэхэд зарцуулах усны норм батлах тухай” тушаалын 2-р хавсралтанд алтны шороон ордын 1 м³ элсийг угаан баяжуулахад 4 м³ ус хэрэглэнэ гэж

Дархан-уул аймгийн Хонгор сумын нутагт МҮ-022627 ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий Их хурай нэртэй газарт орших “Чулуут амны алтны шороон ордын хайгуулын шугам 10-20, хуурай алтны шороон ордын татмын хэсгийн хайгуулын шугам 27-28, дэнжийн хэсгийн 25-34 хайгуулын шугам хооронд төсөл” 2026 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө

нормчилсон байна. Үүний дагуу 1:4 ус хэрэглэх ба нийт технологийн усны 80%-ийг эргүүлэн ашиглана.

Хаягдлын цөөрөмд эфель тунаж, цэвэршсэн усыг эргүүлэн технологид ашиглана. Угаалга эхлэхэд технологийн усан хангамжийг голоос бүрэн хангах ба үйлдвэрлэлийн явцад усан хангамжийн 80%-ийг эргэлтийн усаар хангаж, үлдсэн 20%-ийг усыг шүүрлийн усаар нөхөн сэлбэхээр тооцов.

Баяжуулах цех нь нийт 80.8 мян.м³ элс угаан баяжуулна. Баяжуулах цех нь ашиглалтын хугацаанд нийт 64.64 мян.м³ ус цэвэр ус ашиглахаар төлөвлөсөн.

Тухайн орон нутгийн цаг агаарын байдлаас шалтгаалан усан сангийн усанд ууршилт шүүрэлтээс болж алдагдал гардаг. Иймд уг алдагдлыг гадаад эх үүсвэрээс цэвэр усаар нөхөж, голын түвшнийг тогтмол барьж байх шаардлагатай.

Технологийн усан хангамжийн үйл ажиллагаа нь тунгаагуур бүхий усан сан-уст давхаргаас шүүрсэн ус хуримтлуулах усан сан –ус шахах насос –угаах төхөөрөмж гэсэн схемээр явагдана.

5) Нийт усны хэрэглээ

Хүснэгт 6. Нийт усны тооцоо

№	Үзүүлэлтүүд	Норм, л/хоног	Хүний тоо, ш	Усны зарцуулалт		
				м ³ /хоног	Жилд ажиллах хоног	м ³ /жил
1	Ахуйн усны хэрэглээ	80	78	6.24	119	742.56
2	Нийт элс угаах усны хэрэглээ	4м ³ /м ³	80.8мян.м ³ элс угаана			323200.0
	Эргэлтийн системийн ус 80%					258560.0
	Усны алдагдал 20%					64640.0
	Усны алдагдлыг			48.7 ¹ м ³ /хон	119	5,795.3м ³ /ж ил
	Гадаргын болон шүүрлийн усаар хангана					
3	Зам усалгаа	6000м ²	2л/м ²	12	20	240.0
	НИЙТ					65,622.56
	Шүүрлийн усны ундарга	48.7 м ³ /хон буюу 48.7м ³ /хон * 119хон =	Баяжуулах үйлдвэрт шаардагдах нийт цэвэр усыг шүүрлээр хангана. 20% цэвэр усыг шүүрэл болон гадаргын усаар хангана.			

¹ “Оюут цахир уул” ХХК-ийн 2022-2023 оны хайгуулын ажлын үр дүнгийн тайлан, хуу-86

² “Оюут цахир уул” ХХК-ийн 2022-2023 оны хайгуулын ажлын үр дүнгийн тайлан, хуу-86

Дархан-уул аймгийн Хонгор сумын нутагт МҮ-022627 ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий Их хурай нэртэй газарт орших “Чулуут амны алтны шороон ордын хайгуулын шугам 10-20, хуурайн алтны шороон ордын татмын хэсгийн хайгуулын шугам 27-28, дэнжийн хэсгийн 25-34 хайгуулын шугам хооронд төсөл” 2026 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө

		5,795.3м ³ /жил	
--	--	-------------------------------	--

Шүүрлийн усны ундаргыг “Оюут цахир уул” ХХК-ийн 2022-2023 оны хайгуулын ажлын үр дүнгийн батлагдсан тайлангаас шүүрэлтийн усны коэффициентийг хуудас 86-аас авлаа.

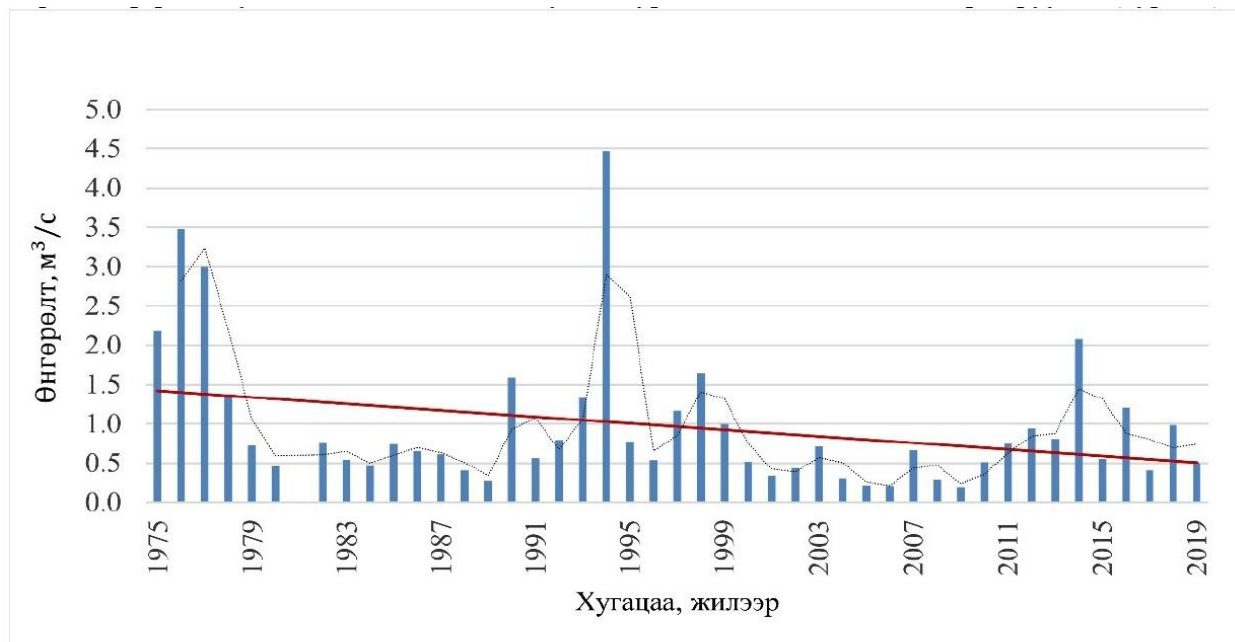
Голоос авч ашиглаж болох усны хэмжээ

2023 оны 07 дугаар сарын 03-ны өдрийн хээрийн судалгаагаар Шарын голын олон жилийн урсгалын хурд дундажаар 0.5- 0.7 м/с гэж тогтоогдсон байна.

Шарын гол нь төслийн талбайн урд талаар урсдаг.

Ордыг ашиглах үед шаардагдах технологийн усыг Хуурайгийн хөндийд жижиг нуураас хангах бүрэн боломжтой, гидрогеологийн хувьд таатай нөхцөлд оршино.³

Шарын голын олон жилийн урсацын анализ дата 2019 он хүртэлхи -дундаж 0.92м³/с, харин 2019-2022 он дуусталхи дата харьцуулахаар 0.72м³/с болж байна.

Зураг 3. Олон жилийн урсацын явц

Хаягдлын сан

Угаан баяжуулах цехийн хаягдал /шлам/ хадгалах тунаах, цэвэршүүлэх байгууламжийг байгуулах талбайн ургамлын өнгөн хөрсийг хуулж, зөөж овоолсны

³ “Оюут цахир уул” ХХК-ийн 2024 оны ТЭЗҮ, хуу-23

Дархан-уул аймгийн Хонгор сумын нутагт МУ-022627 ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий Их хурай нэртэй газарт орших “Чулуут амны алтны шороон ордын хайгуулын шугам 10-20, хуурайн алтны шороон ордын татмын хэсгийн хайгуулын шугам 27-28, дэнжийн хэсгийн 25-34 хайгуулын шугам хооронд төсөл” 2026 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө

дараа далангийн суурийг сайтар тэгшилж, нягтруулж бэлдэнэ. Нуур далан байгуулах талбай нь харьцангуй тэгшивтэр буюу бага зэргийн хэвгий тул далангийн овоолго хийх хөрсийг сангийн эргэн тойронд тойруулан жигд тарааж тэгшлэх ба уг ажлыг далан нуурын ухашнаас гарсан хөрсөөр гүйцэтгэнэ. Далангийн овоолгод ашиглах хөрсний ширхэглэлийн хамгийн том хэмжээ нь 150 мм-ийн диаметртэй байна. Хаягдал /шлам/ хадгалах байгууламжийн сангийн ёроолоос шавар хөрсийг ялган авч, далангийн дээд ирмэгийн налуу дээр буулган, хэвтээ чиглэлд 5м өргөн, 0.3м зузаан үеэр тарааж нягтруулан шавар үеийг хийнэ. Далангийн дээд ирмэгийн налуу дээр хийх шавар үеийн зузаан нь далангийн налуутай перпендикуляр чиглэлт 1 м-ээс багагүй зузаан байна. Шавар үед ашиглах хөрсний хамгийн том ширхэглэл нь 5 мм-ээс бага байна.

Нуур даланг хавсралт зурагт заасны дагуу бохир усны /шламтай ус/, цэвэр усны гэсэн хэсэгтэй хийх ба дунд нь тусгаарлах далан байна. Тусгаарлах далан нь уурхай ашиглалтын жил ахих тусам өндөрлөгдөж явах ба далангийн тодорхой хэсэг усыг шүүх бүтэцтэй бүдүүн нарийн хайрга хийгдэнэ. Мөн тусгаарлах даланд халианы хоолой суулгаж өгнө.

Хаягдлын усан сангийн эзлэхүүнийг тооцохдоо угаан баяжуулах цехийн үйл ажиллагааг тасралтгүй 7 хоног хангах боломжийг бүрдүүлэхээр төлөвлөсөн.

$$V_{\text{усан сан}} = W_{\text{ус}} * 7 = 6453.6 * 7 = 45176 \text{ м}^3$$

Цэвэр усны хоногийн усны хэрэглээ 1564 м³ бөгөөд цэвэр усан сангийн багтаамж нь $V_{\text{цэвэр усан сан}} = W_{\text{цэвэр ус}} * 7 = 1564 * 7 = 10948 \text{ м}^3$ буюу 10950-аас багагүй байна. Уурхайн усан санг хуучин ухаш үүссэн хэсэг, тогтоцыг ашиглаж үүсгэнэ.

1.5.3 Барилга байгууламж

Уурхайн барилга байгууламжид захиргаан5ы байр, ажилчдын болон хоолны байр, агуулах, ШТС, харуулын байр багтана.

1.5.4 Уурхайн тосгон

Уурхайн тосгоныг ил уурхайгаас хойд зүгт байрлуулна. Уурхайн тосгон нийт 0.5 га талбайг хамарна.

Хүснэгт 7. Уурхайн барилга байгууламж

№	Байгууламж	Хийц	Тоо хэмжээ
1	Уурхайн захиргаа	контейнер	3
2	Материалын агуулах	контейнер	2
3	Ажилчдын сууц	Стандартын дагуу тохижуулсан контейнер	30
4	Цайны газар	контейнер	2
5	Халуун ус	вагончик	2
6	Шатахуун түгээх станц	25 тн	1

Дархан-уул аймгийн Хонгор сумын нутагт МҮ-022627 ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий Их хурай нэртэй газарт орших “Чулуут амны алтны шороон ордын хайгуулын шугам 10-20, хуурайн алтны шороон ордын татмын хэсгийн хайгуулын шугам 27-28, дэнжийн хэсгийн 25-34 хайгуулын шугам хооронд төсөл” 2026 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө

7	Харуулын байр	вагончик	1
---	---------------	----------	---

Ил уурхайд жижиг засварын газрыг барьж байгуулна. Уурхайн машин техник, үйлдвэрийн тоног төхөөрөмжийн засвар үйлчилгээг өөрийн засварын мэргэжилтнүүд хийж гүйцэтгэнэ. Засварын хэсэгт дугуй засвар, гагнуур, компрессор зэргийг суурилуулна.

Машин техник, тоног төхөөрөмжийн засвар үйлчилгээ, материалын агуулах

Үндсэн болон туслах үйлдвэрлэлийн хэрэгцээнд ашиглагдаж байгаа техник хэрэгслийг засварлахад чиглэгдэнэ. Энэ агуулах нь 1 ш контейнер ба уурхайн засварын талбайн хойд хэсэгт байрлана. Засварын газар нь уурхайн машин техник, үйлдвэрийн тоног төхөөрөмжийн засвар үйлчилгээг өөрийн засварын мэргэжилтнүүд хийж гүйцэтгэнэ. Засварын хэсэгт дугуй засвар, гагнуур, компрессор зэргийг суурилуулна.

ШТМ-ийн агуулах

Шатах тослох материалын агуулах нь Уурхайн тосгоноос 1 км-н зайд орших бөгөөд түлшний 25 тонны 1 ш ёмкост байна. Эдгээр агуулах байрлах газарт аянга зайлуулагчийг давхар суурилуулна. Тос, тосолгооны материалыг зориулалтын савтай нь агуулахад хадгална. ШТМ-ын гал аюулгүй байдлын шаардлага, норм дүрмийн дагуу байрлуулан зориулалтын тоноглолоор хангасан байна.

1.5.5 Холбоо дохиолол

Уурхайн хэмжээгээр ажлын уялдаа холбоог сайжруулахын тулд хэсэг цехүүдийн дунд богино долгионуудын станцуудыг ашиглах ба уурхайг Дархан-Уул аймагтай холбохын тулд интернетийн холбоог ашиглана.

1.5.6 Зам харилцаа

Уурхайн зам харилцаанд орон нутгийн замтай 3 км орчим зам засах, тосгоноос ил уурхайн хүртэлх, ил уурхайгаас технологийн шугам, баяжуулах цех, ШТМийн агуулах руу явах зэрэг зам харилцаа багтана. Зам нь сайжруулсан шороон зам байна.

Уурхайн замд хурдыг 35 км/цагаар хязгаарлах бөгөөд уруудаж байгаа үед хурдны хязгаар 25 км/цаг байна. Ашиглалтын хугацаанд уурхайн зам нь авто тээврийг бүтээлтэй ажиллахад нөлөөлөх гол хүчин зүйл болдог. Иймээс уурхайн замд засвар үйлчилгээг тогтмол хийх шаардлагатай. Тээвэрлэлтийн үед үүсэх замын тоосыг зам услах зориулалтын машинаар тогтмол усалж, тоосгүйжүүлэх арга хэмжээг авч ажиллана.

Дархан-уул аймгийн Хонгор сумын нутагт МҮ-022627 ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий Их хурай нэртэй газарт орших “Чулуут амны алтны шороон ордын хайгуулын шугам 10-20, хуурайн алтны шороон ордын татмын хэсгийн хайгуулын шугам 27-28, дэнжийн хэсгийн 25-34 хайгуулын шугам хооронд төсөл” 2026 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө

Зураг 6. DJI брэндийн Phantom 4 pro2 загварын дроноор авсан зураг №1

Зураг 7. DJI брэндийн Phantom 4 pro2 загварын дроноор авсан зураг №2

Дархан-уул аймгийн Хонгор сумын нутагт МҮ-022627 ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий Их хурай нэртэй газарт орших “Чулуут амны алтны шороон ордын хайгуулын шугам 10-20, хуурайн алтны шороон ордын татмын хэсгийн хайгуулын шугам 27-28, дэнжийн хэсгийн 25-34 хайгуулын шугам хооронд төсөл” 2026 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө

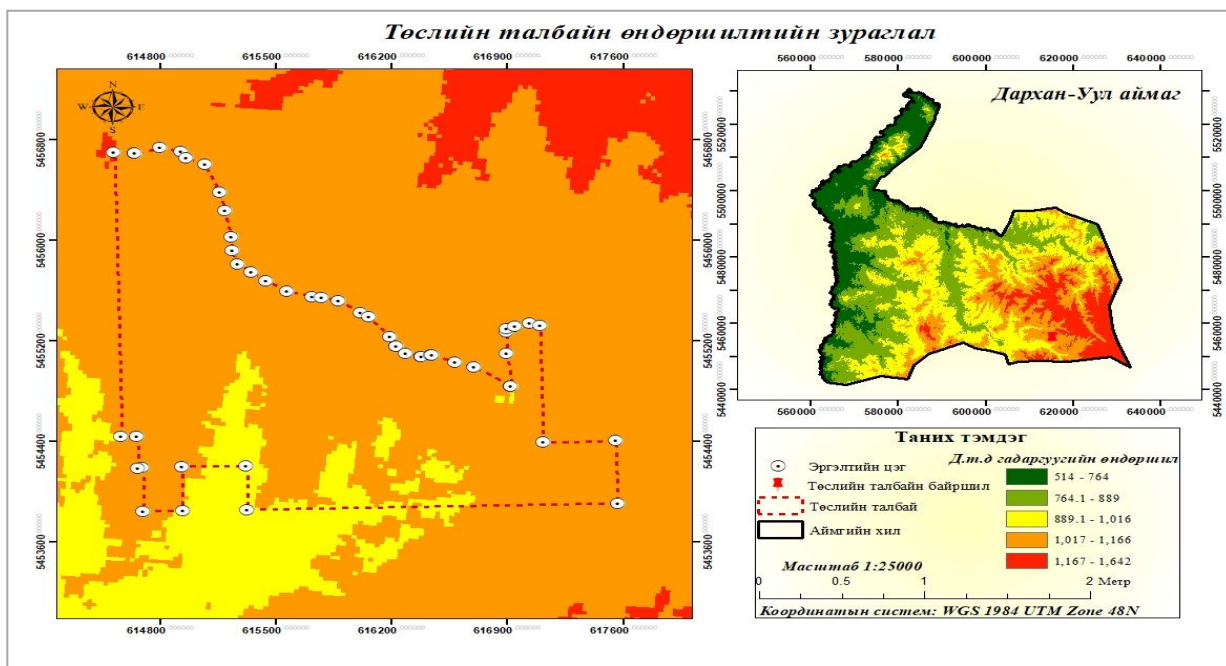
Зураг 8. DJI брэндийн Phantom 4 pro2 загварын дроноор авсан зураг №3

Дархан-уул аймгийн Хонгор сумын нутагт МҮ-022627 ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий Их хурай нэртэй газарт орших “Чулуут амны алтны шороон ордын хайгуулын шугам 10-20, хуурайн алтны шороон ордын татмын хэсгийн хайгуулын шугам 27-28, дэнжийн хэсгийн 25-34 хайгуулын шугам хооронд төсөл” 2026 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө

ХОЁР. ТӨСӨЛ ХЭРЭГЖИЖ БҮЙ НУТГИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧИН, НИЙГЭМ-ЭДИЙН ЗАСГИЙН ТӨЛӨВ БАЙДЛЫН ТОВЧ ТАНИЛЦУУЛГА

2.1 Байгаль орчны төлөв байдал

Төслийн талбай орчимд хуулиар хамгаалагдсан газар нутаг, орон нутгийн хэтийн хөгжилд ашиглахаар төлөвлөсөн газар байхгүй байна. Харин төслийн үйл ажиллагааны үр дүнд газар нутгийн эмзэг байдлаас шалтгаалж сөрөг нөлөө үүсэх, үүссэн сөрөг нөлөө хуримтлагдаж болзошгүй нөхцлүүд байх боломжтой байна.

Зураг 1. Төслийн талбайн районы д.т.д үнэмлэхүй өндөршлийн зураг

Төслөөс газрын гадарга, хэвлийд үзүүлэх нөлөөлөл

Жилд 43.57 кг олборлохын тулд 544.1 мян.м3 хөрс хуулж, 80.8 мян.м3 элс угаана.

Агаарын чанар

Агаарын чанарын хяналтын 2 цэгээс авсан нийт тоосны хэмжээг MNS 4585:2016 “Агаарын чанар. Техникийн ерөнхий шаардлага” стандарттай харьцуулахад хүлцэх агууламжаас даваагүй, хэвийн хэмжээнд байна.

Хүснэгт 8. Нийт тоос / Нийт жинлэгдэгч бодис / хэмжилтийн үр дүн

№	Сорьц авсан цэг	Нийт тоос /Нийт жинлэгдэгч бодис/
---	-----------------	-----------------------------------

Дархан-уул аймгийн Хонгор сумын нутагт МҮ-022627 ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий Их хурай нэртэй газарт орших “Чулуут амны алтны шороон ордын хайгуулын шугам 10-20, хуурайн алтны шороон ордын татмын хэсгийн хайгуулын шугам 27-28, дэнжийн хэсгийн 25-34 хайгуулын шугам хооронд төсөл” 2026 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө

1	Ажлын талбай	0.87
2	Гадна талбай	0.92
Агаарын чанарын стандарт MNS 4585: 2016		0.500

Агаарын бохирдуулагч бодисын хэмжилт

Агаарын чанарын хяналтын 2 цэгээс авсан хүхэрлэг хий болон азотын давхар ислийн хэмжээг MNS 4585:2016 “Агаарын чанар. Техникийн ерөнхий шаардлага” стандарттай харьцуулахад хүлцэх агууламжаас давсан үзүүлэлт илрээгүй хэвийн хэмжээнд байна.

Хүснэгт 9. Агаарын бохирдуулагч бодисын хэмжилтийн үр дүн

№	Сорьц авсан цэг	NO2 (Азотын давхар исэл мг/м3)	SO2 (Хүхэрлэг хий мг/м3)
1	Ажлын талбай	0.066	0.065
2	Гадна талбай	0.085	0.115
Агаарын чанарын стандарт MNS 4585: 2016		0.200	0.450

Дуу шуугианы хэмжилт

Дуу шуугианы үзүүлэлтийг хяналтын 2 цэгийн ойр орчимд хэмжсэн ба 16 цагийн дундаж үр дүнг MNS 4585:2016 “Агаарын чанар. Техникийн ерөнхий шаардлага” стандарттай харьцуулахад зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээнээс даваагүй байна.

Хүснэгт 10. Дуу шуугианы хэмжилтийн үр дүн

№	Сорьц авсан цэг	Дуу чимээ дБ (А)
1	Ажлын талбай	65
2	Гадна талбай	60
Агаарын чанарын стандарт MNS 4585: 2016 дБ (А), 16 цагийн дундаж		60

Дүгнэлт, зөвлөмж

Дархан-уул аймгийн Хонгор сумын нутагт МҮ-022627 ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий Их хурай нэртэй газарт орших “Чулуут амны алтны шороон ордын хайгуулын шугам 10-20, хуурайн алтны шороон ордын татмын хэсгийн хайгуулын шугам 27-28, дэнжийн хэсгийн 25-34 хайгуулын шугам хооронд төсөл” 2026 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө

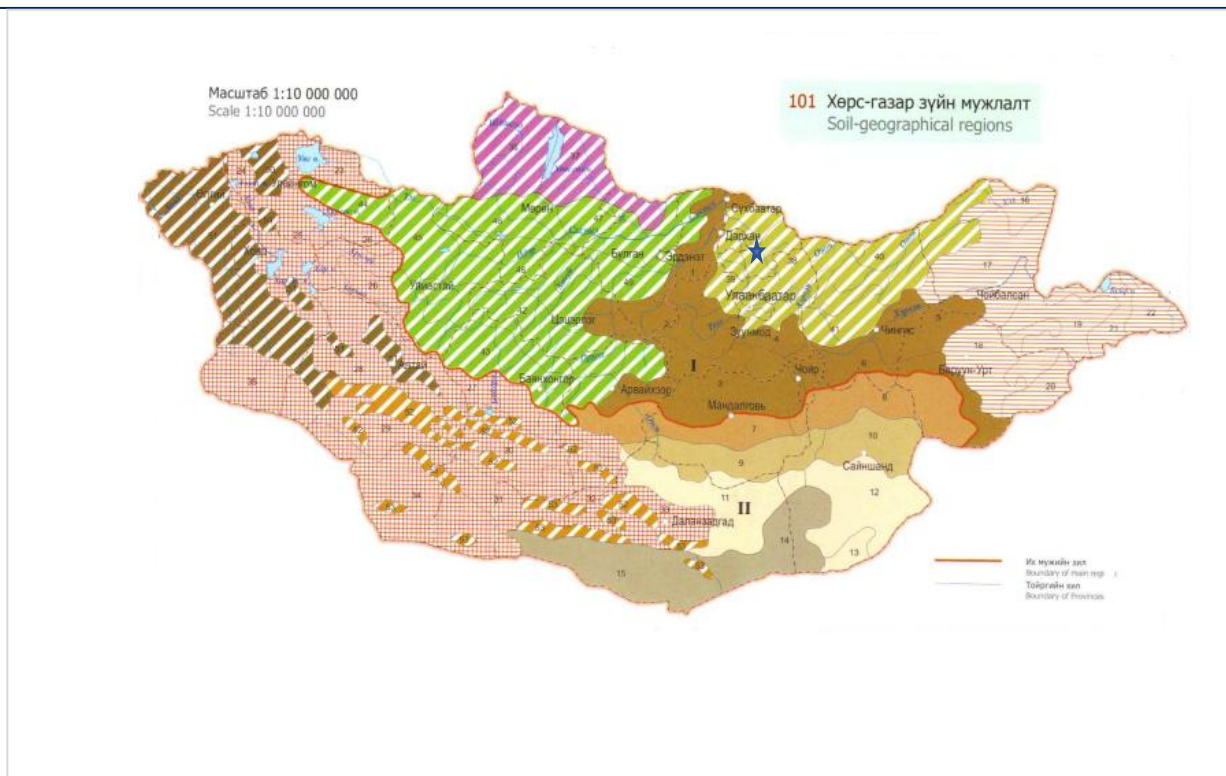
Төслийн эзэмшил талбай болон гадна талбайгаас агаарын хүхэрлэг хий (SO₂), азотын давхар исэл (NO₂), нийт тоос (Нийт жинлэгдэгч бодис) болон дуу шуугиан хэмжилт хийж гарсан үр дүн тус бүрийг MNS 4585:2016 “Агаарын чанар. Техникийн ерөнхий шаардлага” стандарттай харьцуулахад зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээнээс бага байна.

Шуугиан гэж янз бүрийн давтамжтай өндөр, нам авианы замбараагүй хослолыг хэлнэ. ДЭМБ-аас гаргасан судалгаагаар шуугианы шалтгаантай сонсгол бууралт нь дэлхийд хамгийн түгээмэл тохиолддог, урьдчилан сэргийлэх боломжтой мэргэжлээс шалтгаалсан өвчний нэг гэж үздэг [12].

Төсөл хэрэгжүүлэгч нь төслийн талбайд ногоон байгууламж хувь хэмжээг нэмэгдүүлэх шаардлагатай учир нь модлог ургамал дуу чимээний бохирдлыг бууруулаад зогсохгүй орчны агаарыг цэвэршүүлэх ач холбогдолтой. Зайлшгүй шаардлагатай биш бол машины дуут дохиог хэрэглэхгүй байхыг ажилчдад анхааруулах.

Хөрсөн бүрхэвч

Энэхүү бүлэгт Дархан-Уул аймгийн Хонгор сумын Их хурай нэртэй газар орших “Оюут цахир уул” ХХК -ийн Алтны ил шороон орд газарт хийсэн хөрсний хээрийн болон лабораторийн шинжилгээний үр дүнг тусгав. Төслийн талбайн хөрсөн бүрхэвч Монгол орны хөрс-газарзүйн мужлалаар Хангайн их мужийн Хэнтийн муж, Хэнтийн захын тойрогт хамаарагдана (ШУА, Газарзүйн хүрээлэн, 2022).

Зураг 9.Монгол орны Хөрс-Газарзүйн мужлалт

Судалгааны арга зүй

Хөрсөн бүрхэвчийн судалгааг дараах үе шаттай гүйцэтгэв

Бэлтгэл ажил: Төслийн талбайн байршлын 1:100 000-ын зургийг байр зүйн зурагт буулгаж хөрсний зүсэлт хийх, агрохимийн болон хүнд металлын дээж авах цэгүүдийг тэмдэглэн судалгааны эх зургийг бэлтгэсэн. Тухайн талбайтай холбоотой хөрсний судалгааны материалтай уншиж танилцсан.

Хээрийн судалгаа: Төслийн талбайн хөрсөн бүрхэвчийн төлөв байдлыг тодорхойлох хээрийн судалгааг 2023 оны 07 дүгээр сарын 02-ны өдөр хийж гүйцэтгэв. Нийт 3 цэгт хөрсний зүсэлт хийж, хөрсний агрохимийн 2 дээжийг 300-500 гр, хүнд металлын холимог 1 дээжийг 200-300 гр, хэмжээтэй тус бүр авсан.Зүсэлт хийсэн цэгүүдийн газарзүйн байршлыг байршил тогтоогч GPS багажаартэмдэглэсэн. Мөн хөрсний морфологи шинж чанарын бичиглэл хийсэн.

Дархан-уул аймгийн Хонгор сумын нутагт МҮ-022627 ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий Их хурай нэртэй газарт орших “Чулуут амны алтны шороон ордын хайгуулын шугам 10-20, хуурайн алтны шороон ордын татмын хэсгийн хайгуулын шугам 27-28, дэнжийн хэсгийн 25-34 хайгуулын шугам хооронд төсөл” 2026 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө

Лабораторийн задлан шинжилгээ: Хөрсний агрохимийн болон хүнд металлын дээжийг “Нарт Шуун Консалтинг” ХХК-ийн хөрс судлалын итгэмжлэгдсэн лабораторид шинжлүүлэв.

Лабораторийн судалгааны арга зүй:

Лабораторид дараах задлан шинжилгээг хийсэн байна. Үүнд:

Хөрсний механик бүрэлдэхүүн-Качинскийн арга, %;

Хөрсний урвалын орчин- Усан ханданд ионометрийн арга;

Хөрсний ялзмаг-Тюрингийн арга %;

Хөрсний давс-ионометрийн арга;

Хөрсний цахилгаан дамжуулах чанар-ионометрийн арга, ds/m;

Хөрсний карбонатын агууламж-кальциметрийн арга %;

Хөрсний солилцох сууриуд- (Ca, Mg) комплексметрийн арга, мг-экв / 100 гр;

Хөрсний хөдөлгөөнт фосфор (P_2O_5)- 1% нүүрс хүчлийн аммоны уусмалд Мачигины арга, мг/100 гр хөрсөнд;

Хөрсний хөдөлгөөнт кали (K₂O)- 1% нүүрс хүчлийн аммоны уусмалд дөлийн фотометрийн арга, мг/100 гр хөрсөнд;

Гэдэсний бүлгийн савханцар болон байж болох E.coli-г илрүүлэх арга (MNS 5367:2004) стандартын дагуу;

Хөрсний чанар. Хөрсөнд эрүүл зүйн нян судлалын шинжилгээ хийх араг (MNS 6341:2012) стандартын дагуу;

Хот, суурин газрын хөрсний ариун цэврийн үзүүлэлтийн норм, хэмжээ (MNS 3297:1991) стандартын дагуу хийж гүйцэтгэсэн байна.

Зураглалын судалгаа: Хөрсний судалгааны ажлын хамгийн чухал мэдээлэл нь хөрсний зураглалын судалгааны арга юм. Зураглалаар хөрсний бүрхэвч, хөрсний хил хязгаарын тархалт, элэгдэл эвдрэлийн байдал зэрэг чухал үзүүлтүүдийг хөрсний зургаар энгийн байдлаар харуулах боломжтой юм. Үүний тулд дээрх аргазүйн дагуу боловсруулсан, дүгнэсэн мэдээллүүддээ үндэслэн, мөн өмнөх суурь судалгааны материалуудыг ашиглан хөрсний хэв шинжийн зургийг бэлтгэсэн.

Дархан-уул аймгийн Хонгор сумын нутагт МҮ-022627 ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий Их хурай нэртэй газарт орших “Чулуут амны алтны шороон ордын хайгуулын шугам 10-20, хуурайн алтны шороон ордын татмын хэсгийн хайгуулын шугам 27-28, дэнжийн хэсгийн 25-34 хайгуулын шугам хооронд төсөл” 2026 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө

Боловсруулалт: Хээрийн судалгааны ажлын үед хийсэн хөрсний морфологи шинж чанарын бичиглэл болон агрохимийн үзүүлэлтүүд, механик бүрэлдэхүүний лабораторийн шинжилгээний үр дүнг тус бүрээр үр дүнгийн хэсэгт үзүүлж, дэлгэрэнгүй тайлбар хийсэн. Хөрсний хүнд металлын лабораторийн шинжилгээний үр дүнг MNS 5850:2008 (Хөрсний чанар. Хөрс бохирдуулагч бодис, элементүүдийн зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээ) стандарттай харьцуулан төслийн талбайн хөрсний хэвшинжийн зураг (1:100.000)-ийг хээрийн судалгааны үр дүн, Монгол улсын үндэсний атлас (2009)-ыг үндэслэн, ArcGIS 10.3 программ дээр боловсруулав.

Судалгааны үр дүн

Хээрийн судалгаа болон лабораторийн шинжилгээний үр дүнг үндэслэн тодорхойлоход тал хөндийн хар хүрэн хөрс тархсан байна.

Хөрсний морфологи болон хими физик шинж чанар

Хүснэгт 11. Судалгааны талбайн зүсэлт хийсэн цэгийн морфологи бичиглэл

Хөрсний морфологи бичиглэл		
Хөрсний зүсэлтийн дугаар		Дээж 1
Байршил		Дархан-Уул аймгийн Хонгор сум Их хурай
Координат		106°34'57.82"E
		49°14'09.11"N
Огноо		2023.07.02
Өндөр		д.т.д 1068 метр
Газрын гадарга		Төслийн талбай дотор
Ургамлын бүрхэвч		70-80%
Хөрсний нэр		Тал хөндийн хар хүрэн хөрс
Хөрсний фото	Гүн	Морфологи бичиглэл

Дархан-уул аймгийн Хонгор сумын нутагт МУ-022627 ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий Их хурай нэртэй газарт орших “Чулуут амны алтны шороон ордын хайгуулын шугам 10-20, хуурайн алтны шороон ордын татмын хэсгийн хайгуулын шугам 27-28, дэнжийн хэсгийн 25-34 хайгуулын шугам хооронд төсөл” 2026 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө

Хөрсний морфологи бичиглэл		
	Аш. 0-20 20 см	Хүрэн өнгөтэй, сийрэг, шилжилт тэгш биш, алгуур, ургамлын үндэстэй, бөөмөн бүтэцтэй.
Хөрсний морфологи бичиглэл		
Хөрсний зүсэлтийн дугаар		Дээж 2, Уулын ам
Байршил		Дархан-Уул аймгийн Хонгор сум Их хурай
Координат		49°13'58.62"N
		106°35'30.73"E
Огноо		2023.07.02
Өндөр		д.т.д 1095 метр
Газрын гадарга		Төслийн талбай дотор
Ургамлын бүрхэвч		70-80%
Хөрсний нэр		Тал хөндийн хар хүрэн хөрс
Хөрсний фото	Гүн	Морфологи бичиглэл
	Аш. 0-20 20 см	Хүрэн өнгөтэй, сийрэг, шилжилт тэгш биш, алгуур, ургамлын үндэстэй, бөөмөн бүтэцтэй.
Хөрсний морфологи бичиглэл		

Дархан-уул аймгийн Хонгор сумын нутагт МҮ-022627 ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий Их хурай нэртэй газарт орших “Чулуут амны алтны шороон ордын хайгуулын шугам 10-20, хуурайн алтны шороон ордын татмын хэсгийн хайгуулын шугам 27-28, дэнжийн хэсгийн 25-34 хайгуулын шугам хооронд төсөл” 2026 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө

Хөрсний морфологи бичиглэл		
Хөрсний зүсэлтийн дугаар		Дээж 3
Байршил		Дархан-Уул аймгийн Хонгор сум Их хурай
Координат	49°13'37.14"N	
	106°36'18.67"E	
Огноо		2023.07.02
Өндөр		д.т.д 1074 метр
Газрын гадарга		Төслийн талбай дотор
Ургамлын бүрхэвч		70-80%
Хөрсний нэр		Тал хөндийн хар хүрэн хөрс
Хөрсний фото	Гүн	Морфологи бичиглэл
	Аш. 0-20 20 см	Хүрэн өнгөтэй, сийрэг, шилжилт тэгш биш, алгуур, ургамлын үндэстэй, бөөмөн бүтэцтэй.

Хүснэгт 12. Төслийн талбайн 1-р зүсэлт хийсэн цэгийн химийн үзүүлэлт

№	Гүн, см	pH H2O	ЦДЧ, dS/m	Давс	Ялзмаг %	CO2	NO3, мг/100 гр	Солилцох суурь, мг- экв/100 гр		Шим тэжээлийн элементүүд мг/100 гр	
								Ca	Mg	P2O5,	K2O
Дээж 1											
1	0-20	6.63	0.021	0.009	3.08	0.0	0.35	15	8	5.2	9
Дээж 2											

Дархан-уул аймгийн Хонгор сумын нутагт МҮ-022627 ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий Их хурай нэртэй газарт орших “Чулуут амны алтны шороон ордын хайгуулын шугам 10-20, хуурайн алтны шороон ордын татмын хэсгийн хайгуулын шугам 27-28, дэнжийн хэсгийн 25-34 хайгуулын шугам хооронд төсөл” 2026 оны байгаль орчны

менежментийн төлөвлөгөө

2	0-20	6.72	0.215	0.091	2.98	0.0	1.23	17	9	4.4	13
---	------	------	-------	-------	------	-----	------	----	---	-----	----

Дээж 1. Химийн шинжилгээний үр дүнгээр хөрс нь сул хүчиллэг урвалын орчинтой, ялзмагийн агууламж бага, шингээгдсэн сууриудын нийлбэр хэмжээ их, хялбар уусах давсны агууламж бага буюу давсжилтгүй, солилцох сууриас Са их, Mg маш их агууламжтай мөн хөдөлгөөнт фосфор, калийн агууламж маш бага байна. Хөрсний үржил шимийн түвшин дундаж байна.

Дээж 2. Химийн шинжилгээний үр дүнгээр хөрс нь сул хүчиллэг урвалын орчинтой, ялзмагийн агууламж бага, шингээгдсэн сууриудын нийлбэр хэмжээ их, хялбар уусах давсны агууламж бага буюу давсжилтгүй, солилцох сууриас Са их, Mg маш их агууламжтай мөн хөдөлгөөнт фосфор, калийн агууламж маш бага байна. Хөрсний үржил шимийн түвшин дундаж байна.

Хөрсний механик бүрэлдэхүүн

Хөрсний хатуу хэсгийг бүрдүүлж байгаа жижиг ширхгүүдийн хэмжээгээр нь ангилан тэдгээрийг хувиар илэрхийлснийг механик бүрэлдэхүүн гэнэ. Энгийн ширхгийн хэмжээгээр нь шороо ба чулуу гэсэн хоёр том бүлэгт хуваана. Хөрсний задлан шинжилгээнд бэлтгэхэд 1 мм-ийн шигшүүрээр шигших бөгөөд түүнээс том хэмжээтэйг чулуу, харин шигшигдэж орсон 1 мм-ээс бага ширхэгтэйг шороо гэнэ (Аваадорж бусад 2012).

Хүснэгт 13. Хөрсний механик бүрэлдэхүүн

№	Дээж авсан гүн, см	Жижиг хэсгийн эзлэх хэмжээ мм, хувиар						
		Элс		Тоос				Шавар
		1-0.25	0.25- 0.05	0.05- 0.01	0.01- 0.005	0.005- 0.001	<0.001	<0.01
Дээж 1								
1	0-20	8.5	44.4	23.5	5.7	9.5	8.4	23.6
Дээж 2								
2	0-20	6.8	43.1	24.9	7.4	10.2	7.6	25.2

Хөрсний механик бүрэлдэхүүнийг тодорхойлох Н.А. Качинскийн ангиллын аргаар физик шаврын эзлэх хувиар тодорхойлоход дунд шавранцар механик бүрэлдэхүүнтэй байна. Энэхүү хөнгөн механик бүрэлдэхүүнтэй хөрс нь норж дэвтсэн үедээ хөөж, малын хөлд

Дархан-уул аймгийн Хонгор сумын нутагт МҮ-022627 ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий Их хурай нэртэй газарт орших “Чулуут амны алтны шороон ордын хайгуулын шугам 10-20, хуурайн алтны шороон ордын татмын хэсгийн хайгуулын шугам 27-28, дэнжийн хэсгийн 25-34 хайгуулын шугам хооронд төсөл” 2026 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө

наалдаж мөр гаргахгүй мөн хуурай үедээ сууж өрөмдөхгүй. Том ширхэгтэй бөгөөд ихэнх тохиолдолд сулхан, тогтворгүй бүтэц үүсгэдэг. Ширхгүүдийн хооронд зай томтой агааржилт сайтай усны хөдөлгөөн ихтэй. Уужим сүвтэй, гадаргадаа бусад биетийг шингээх чадвар султайгаас хур тунадас элбэгтэй жилд ургамлын хооллолтонд чухал ач холбогдолтой бодис ба анион, катион хөрсний гүнд угаагдах аюултай. Хөнгөн хөрс шингээлт багатайгаас шим тэжээлийн бодис бага агуулагдах ба байгалийн нөөц үржил шимээр ядуу юм. Хөнгөн хөрс хуурай, агааржилт сайтайгаас хавар эрт бүлээсэж, тэр хэмжээгээрээ эрт ногоо идүүлдэг сайн талтай.

Хүснэгт 14. Хөрсний механик бүрэлдэхүүний шинж чанар

Хөрсний шинж чанарын үзүүлэлт		Механик бүрэлдэхүүн		
		Элсэнцэр ба хөнгөн шавранцар	Дунд шавранцар	Хүнд шавранцар, шавар
1	Боловсруулалт	++	+	-
2	Тэжээлийн бодис агуулалт	-	+	++
3	Ургамлын тэжээлийн бодис нийлүүлэлт	-	++	+
4	Хоруу бодисын хуримтлал	-	++	++
5	Ус агуулалт	-	++	++
6	Ургамал ус нийлүүлэлт	-	+	-
7	Механик шүүлт	+	+	-
8	Физик-химийн шүүлт	-	++	+
9	Ус шүүлт	++	0	-
*++маш сайн (дээд зэрэг), + сайн (өндөр), 0 хангалттай (дунд зэрэг), - тааруу, -- нэн хангалтгүй				

Дээрх хүснэгтээс үзэхэд элсэнцэр хөрс нь тэжээлийн бодис, ус агуулалт болон физик химийн шүүлт нэн хангалтгүй, ургамлын тэжээлийн бодис нийлүүлэлт, хоруу бодисын хуримтлал, ургамлын ус нийлүүлэлтээр тааруу харин механик шүүлт сайн, хөрсний боловсруулалт, ус шүүлтээр маш сайн гэсэн үзүүлэлттэй байна.

Хөрсний бохирдол

Хөрсөн дэх зарим хүнд металлын агууламжийг тодорхойлох зорилгоор бид хүнд металлын 2 дээж авч “Нарт Шуун Консалтинг” ХХК-ийн хөрс судлалын итгэмжлэгдсэн лаборатори”-д тус бүр Ni, Cd, Pb, Zn, Cr, Cu гэсэн 6 элементийг задлан шинжлүүлсэн. Шинжилгээний үр дүнг дэлгэрэнгүй байдлаар доорх хүснэгтээр харууллаа.

Хүснэгт 15. Хөрсөн дэх зарим хүнд металлын агууламж

Зүсэлтийн дугаар	Гүн, см	Хүнд металлын агууламж мг/кг					
		Ni /Никель/	Cd /Кадми/	Pb /Хар тугалга/	Zn /Цайр/	Cr /Хром/	Cu /Зэс/
Дээж 1	0-20	25.0	0.0	29.2	81.2	13.4	40.7
Элсэрхэг хөрс (MNS 5850: 2019)		60	1	50	100	60	60
Шавранцар хөрс (MNS5850:2019)		100	1.5	70	150	100	80
Шаварлаг хөрс (MNS 5850: 2019)		150	3	100	300	150	100

Хөрсний дээжинд хүнд металлын шинжилгээг атомын шингээлтийн спектрометрийн аргаар тодорхойлсон бөгөөд гарсан үр дүнг (MNS 5850: 2019) Хөрсний чанар. Хөрс бохирдуулагч бодис, элементүүдийн зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээ стандарттай харьцуулахад хүлцэх агууламжаас даваагүй, хөрс бохирдолгүй байна.

MNS 5850: 2019 стандарт нь хөрс бохирдуулагч бодисуудын зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээний 3 зэрэглэлд хуваадаг. Үүнд:

Хүлцэх агууламж

Хортой агууламж

Аюултай агууламж

Хүлцэх агууламж: бохирдуулагч бодис, элементийн хөрсөнд агуулагдах хэмжээ нь хүлцэх агууламжаас дээш гарсан тохиолдолд хөрс бохирдолтын түвшинд хүрсэн гэж үзнэ. Хүлцэх агууламж болон зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээ нь адил утгатай. Хүлцэх агууламжийг хүн ам оршин суудаг суурин газар, хөдөө аж ахуйн эдэлбэр, газар тариалан, бэлчээрийн эдэлбэр газруудад мөрдлөг болгоно.

Дархан-уул аймгийн Хонгор сумын нутагт МҮ-022627 ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий Их хурай нэртэй газарт орших “Чулуут амны алтны шороон ордын хайгуулын шугам 10-20, хуурайн алтны шороон ордын татмын хэсгийн хайгуулын шугам 27-28, дэнжийн хэсгийн 25-34 хайгуулын шугам хооронд төсөл” 2026 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө

Хортой агууламж: хөрсөнд агуулагдах бохирдуулагч бодис, элементийн хэмжээ нь хортой агууламжаас давсан тохиолдолд тухайн хөрс нь орчин тойронд байгаа амьд организм, усан давхаргад хортой аюул учруулж эхэлнэ. Хортой агууламжийг тусгай зөвшөөрөлтэй үйлдвэрлэл, уул уурхайн бүсэд бохирдуулагч бодис, элементийн хөрсөнд агуулагдах зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээтэй адил утгаар мөрдлөг болгоно.

Аюултай агууламж: хөрсөнд агуулагдах бохирдуулагч бодис, элементийн хэмжээ нь аюултай агууламжаас давсан тохиолдолд хөрсний бохирдлыг арилгах яаралтай арга хэмжээ авах шаардлагатай. Тухайлбал саармагжуулах, ухаж зайлуулах, газар ашиглалтын үйл ажиллагааг зогсоох, оршин суугчдыг нүүлгэн шилжүүлэх гэх мэт.

Хөрсний нянгийн бохирдол

Хүснэгт 16. МҮ-022627 талбайн хөрсний нянгийн бохирдол

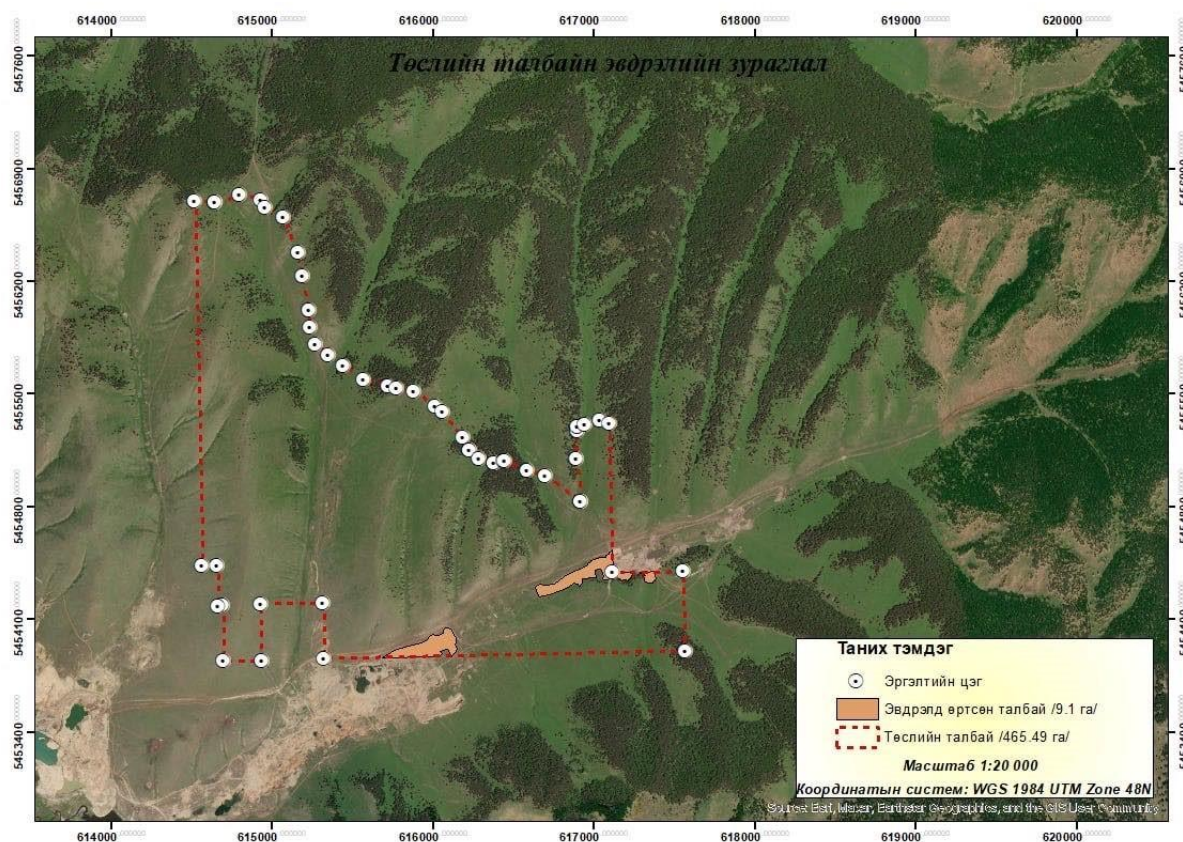
Дээжний дугаар	Нянгийн тоо	Гэдэсний савханцрын титр		Перфрингенсийн таньц	
	MNS 6341:2012	MNS 5367:2004		MNS 6341:2012	
	Шинжилгээний хариу	Шинжилгээний хариу	Бохирдлын зэрэг	Шинжилгээний хариу	Бохирдлын зэрэг
Дээж 3	5.8*105	1	1	0.1<	1

Хөрсний эрүүл ахуйн шинжилгээний үр дүнг (MNS 3297-1991) Байгаль хамгаалал. Хөрс. Хот, суурин газрын хөрсний ариун цэврийн үнэлгээний үзүүлэлтийн норм, хэмжээ стандарттай харьцуулахад дээрх үзүүлэлт илрээгүй буюу хөрс бохирдолгүй байна.

Одоогийн хөрсний эвдрэлтэй талбайн зураглал

2023 оны 7 сарын хээрийн судалгаагаар тус талбайд зөвшөөрөлгүй бичил алт олборлогч нар болон хил залгаа орших уурхайнууд тусгай зөвшөөрлийн хилийг зөрчин нийт 9.1 га орчим талбайг эвдрэлд өртүүлсэн байна.

Дархан-уул аймгийн Хонгор сумын нутагт МҮ-022627 ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий Их хурай нэртэй газарт орших “Чулуут амны алтны шороон ордын хайгуулын шугам 10-20, хуурайн алтны шороон ордын татмын хэсгийн хайгуулын шугам 27-28, дэнжийн хэсгийн 25-34 хайгуулын шугам хооронд төсөл” 2026 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө

Ургамлан бүрхэвч

Дархан -Уул аймгийн Хонгор сумын нутагт байгуулах төслийн талбайн ургамлан нөмрөгийн төлөв байдлын хээрийн хэмжилт судалгааг 2023 оны 7 сард хийж гүйцэтгэсэн бөгөөд хээрийн судалгаагаар төслийн талбайтай танилцах, хээрийн хэмжилт бичиглэл хийх, ургамлын суурь мэдээ материал цуглуулах, нөлөөлөлд өртсөн талбайн ургамлан нөмрөгийн өнөөгийн төлөв байдлыг тодорхойлж баталгаажуулах ажлуудыг хийж гүйцэтгэсэн.

Судалгааны аргазүй

Хээрийн судалгааг хийхдээ 10м x10м талбайг сонгон авч ургамалжлын судалгааны аргазүй (Х.Буян-Орших, 2005)-н дагуу геоботаникийн бүрэн бичиглэл үйлдэж зүйлийн бүрдэлийг В.И. Грубов (1982) “Монгол орны гуурст ургамал тодорхойлох бичиг”-ээр тодорхойлж, өвслөг ургамлын арвийг О.Друдегийн хувиараар, сөөгний арвийг бодгалийг тоолох аргаар, тусгагийн бүрхэцийг нүдэн баримжааны аргаар, өндөр, үзэгдэлзүйн үе шатыг тэмдэглэж ургацын дээжийг 1м² талбайн ургамлыг газрын хөрстэй тэнцүүлэн 2-4 давталттай авна. Авсан дээжээ хатааж, жигнэн дундажлаж тухайн талбайн ургацыг тодорхойллоо.

Дархан-уул аймгийн Хонгор сумын нутагт МҮ-022627 ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий Их хурай нэртэй газарт орших “Чулуут амны алтны шороон ордын хайгуулын шугам 10-20, хуурайн алтны шороон ордын татмын хэсгийн хайгуулын шугам 27-28, дэнжийн хэсгийн 25-34 хайгуулын шугам хооронд төсөл” 2026 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө

Ургамалжлын ангилааг үйлдэхдээ Экологи - Фитоценологийн зарчим (И.Түвшинтогтох, 2006) - аар гүйцэтгэв.

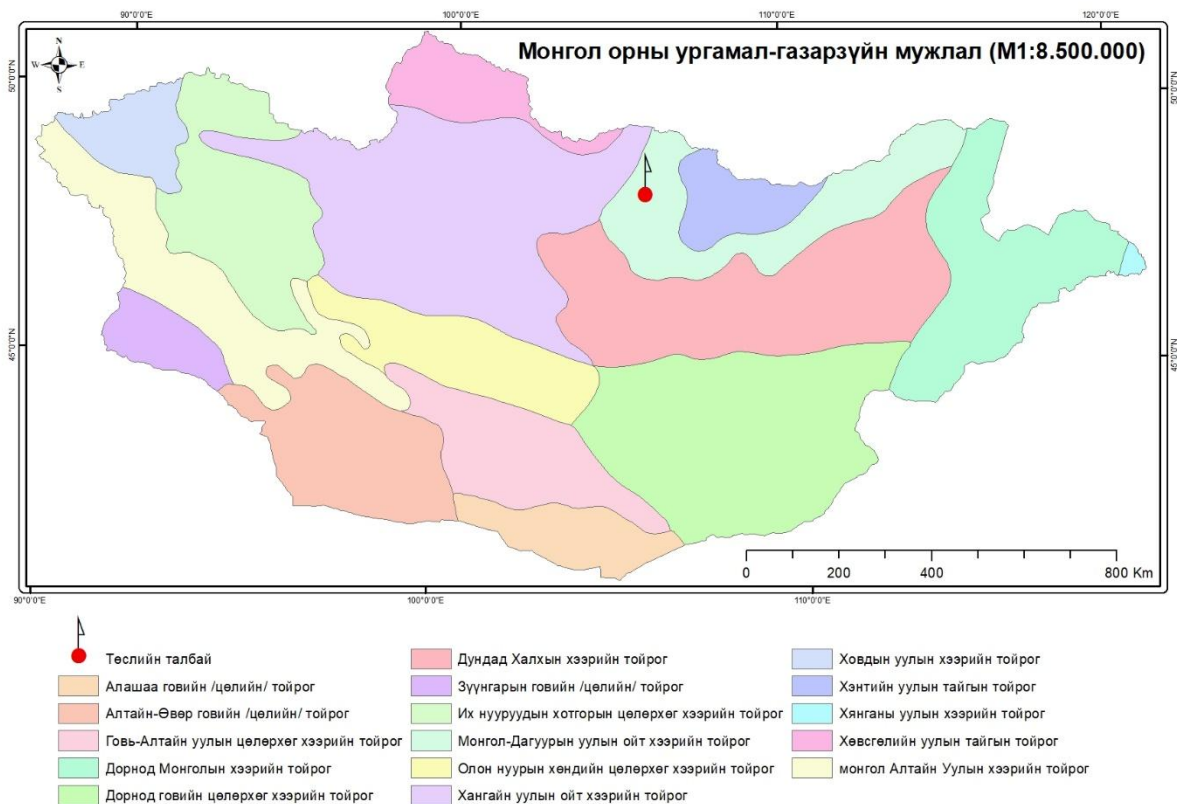
Ургамлан нөмрөгийг үнэлэхдээ TNC, “Ногоон алт” төсөл, ШУА-ийн Ботаникийн Цэцэрлэгт хүрээлэнгийн эрдэмтдийн боловсруулсан ургамлын төлөв байдлыг үнэлэх аргагүйг харьцуулан хийлээ.

Төслийн талбайн ургамлан нөмрөгийн төлөв байдал

Дархан - Уул аймгийн Хонгор сумын нутагт орших төслийн талбай нь Монгол орны ургамал газарзүйн тойргоор Монгол дагуурын ойт хээрийн тойрогт хамаарагддаг (Өлзийхутаг Н.). Хэнтийн нурууны захын салбар уулсыг хамрах бөгөөд Хэнтийн тойргийг тал цагираг байдлаар хүрээлэн оршино. Хэнтийн нурууг тойрсон Онон, Улз, Туул, Хараа, Ерөөгийн хөндийн зурвас нутгийг хамаарна. Ургамлын аймгийн хувьд гол нь Дагуурын ойн ба уулын хээрийн төлөөлөгчдөөс, өмнөд захаар нь Монголын хээрийн төлөөлөгчдөөс бүрдэл бүхий уулархаг хээрийн ургамал зонхилно. Тус тойрогт нийт 1307 зүйл тархсан ба зөвхөн энэ тойрогт тохиолдох 50 зүйл ургамал ургана.

Дархан –Уул аймагт ургамлын аймагт 11 зүйлийн нэн ховор, 21 зүйлийн ховор ургамал тархсанаас 3 зүйл Монгол Улсын улаан номонд, 5 зүйл Монголын Ургамлын Улаан дансанд тус тус багтсан байдаг.

Дархан-уул аймгийн Хонгор сумын нутагт МҮ-022627 ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий Их хурай нэртэй газарт орших “Чулуут амны алтны шороон ордын хайгуулын шугам 10-20, хуурайн алтны шороон ордын татмын хэсгийн хайгуулын шугам 27-28, дэнжийн хэсгийн 25-34 хайгуулын шугам хооронд төсөл” 2026 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө

Монгол орны ургамал – газарзүйн мужлал

Ургамлын бүлгэмдэл, төрөл, зүйлийн бүрдэл

Ерөнхий ургамалжил

Ургамалжлын хувьд Монгол Дагуурын ойт хээрийн болон хээрийн бүлгэмдэлтэй бөгөөд нам уулс, өндөрлөг толгодын ар хажуугийн дээд хэсгээр нугажуу хээрийн улалж-алаг өвс-үетэнт бүлгэмдэл бүхий сөөгөн ширэнгэ тохиолдоно. Хэнтийн тайгын өмнөд зах боловч тайгын ойгүй, алаг өвст, улалжийн сөөгт, шинэсэн, хус- шинэсэн ой, шинэс – хусан тайгархаг ой тохиолдоно. Ойн бүслүүрт голуудын эх, нарийн аманд торлог элбэг тохиолддог. Монгол оронд хязгаардмал тархалттай байдаг нугын хээрийн сөөгөн боролзгонот, алаг өвст, зогдор улалжит, зүр өвст, байгалийн хялганат зэрэг нугын хээрийн бүх хэвшлүүд байдаг.

Хээрийн ургамалжил нь байрлал, зүг зовхисын ялгаа, өндрийн түвшнээс хамааран дэд хэв шинжийн түвшинд босоо бүсчлэл үүсгэнэ.

Дархан-уул аймгийн Хонгор сумын нутагт МҮ-022627 ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий Их хурай нэртэй газарт орших “Чулуут амны алтны шороон ордын хайгуулын шугам 10-20, хуурайн алтны шороон ордын татмын хэсгийн хайгуулын шугам 27-28, дэнжийн хэсгийн 25-34 хайгуулын шугам хооронд төсөл” 2026 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө

Дархан-Уул аймгийн бэлчээрт уулын хээр, нугын хээр, хуурай хээрийн дэд хэвшинж болон нугын хэвшинж зонхилон тохиолддог. Тус нутгийн баруун зах Хараа голын хөндийгөөр нугын хээр ба хуурай хээрийн ургамалжил ноёрхон жижиг навчит харгана бүхий хялгана-хазаар өвст, хялгана-харганат бүлгэмдэл элбэг тархдаг. Харин нутгийн зүүн хэсэгт уулын хээрийн ургамалжил голлож жижиг дэгнүүлт үетэн-алаг өвст, ботууль-алаг өвст, алаг өвс-үетэнт бүлгэмдлүүд зонхилдог.

Төслийн талбайн 2023 оны төлөв байдал

Ургамлын хээрийн судалгааг хийхдээ экологи, ургамлан бүлгэмдлийн бүтэц бүрэлдэхүүн онцлогоос харгалзан төслийн талбайд хэмжилт судалгааг явуулсан. Ургамлын судалгааг 2023 оны 7 дугаар сард ургамлын 5 бүрэн бичиглэл хийж зүйлийн бүрэлдэхүүн, ургамлан бүрхэвч, биомасс зэргийг тодорхойлсон.

Төслийн талбай нь ургамлын экологи, тархах ургамлан нөмрөгөөрөө хээрийн ургамалжилтай бөгөөд 1 хэвшинж, 2 хэвшил, 3 бүлгэмдэл болгон ангиллаа.

Ургамалжлын ангилаа

Хэвшинж	Хэвшил	Бүлгэмдэл
Уулын хээр	Үетэнт	Хазаар өвст
		Хялганат
	Алаг өвст	Улалжит
Эвдэрсэн газрын ургамалжил		

Судалгааны 1-р цэг

Уулын нуга

Дархан-уул аймгийн Хонгор сумын нутагт МҮ-022627 ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий Их хурай нэртэй газарт орших “Чулуут амны алтны шороон ордын хайгуулын шугам 10-20, хуурайн алтны шороон ордын татмын хэсгийн хайгуулын шугам 27-28, дэнжийн хэсгийн 25-34 хайгуулын шугам хооронд төсөл” 2026 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө

Зураг 10. Төслийн талбайн ургамалжил

Төслийн талбай нь уулын аманд байрлах бөгөөд нарс-шинэсэн ойн зах зарим хэсгээрээ ганц нэг модтой.

Зураг 11. Уулын хээрийн хялганат бүлгэмдэл

Ойт хээрийн баялаг алаг өвст бүлгэмдэл. Ургамлын бүрхэц 90%, 45 зүйлийн ургамал (бичиглэл 1) бүртгэгдсэн. Алаг өвснөөс имт гичгэнэ, буурал гандбадраа, ширэг улалж, агь, цагаан уул, үетнээс нангиад түнгэ, саман ерхөг, крыловын хялгана, хазаар өвс, туужууны биелэг, дэрс зэрэг ургамлууд ургасан. Талбай 4 ташинга ажиглагдах бөгөөд нарс 20м өндөр дээд ташинга, хус 15 хүртэл м дараагийн ташинга, сөөгөн боролзгоно, тавилгана,

Дархан-уул аймгийн Хонгор сумын нутагт МУ-022627 ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий Их хурай нэртэй газарт орших “Чулуут амны алтны шороон ордын хайгуулын шугам 10-20, хуурайн алтны шороон ордын татмын хэсгийн хайгуулын шугам 27-28, дэнжийн хэсгийн 25-34 хайгуулын шугам хооронд төсөл” 2026 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө

чаргай 70 хүртэл см, өвслөг ургамал 50аас бага см өндөртэй доод ташинга үүсгэн ургана. Ургац 19,8 ц/га. Бэлчээрлэлт, хүний нөлөө байхгүй.

Зураг 12. Уулын хээрийн агьт бүлгэмдэл

Тус талбай нь уулын зүүн хажууд байрлах бөгөөд уулын нугын хээрийн баялаг алаг өвст бүлгэмдэлтэй, тусгагийн бүрхэц 60%, хагд 40%, 34 зүйлийн ургамал (бичиглэл-1) бүртгэгдсэн, ургац 6,3 ц/га байсан. Зонхилогч ургамлын хувьд үетнээс байгаль хялгана, саман ерхөг, ленийн ботууль, туужууны биелэг, алаг өвснөөс зогдор улалж, яргуй, хунчир. Хавар эртэч ургамлууд болох яргуй, навтуул гичгэнэ, багваахай цэцэглэсэн бөгөөд навтуул гичгэний цэцэг шар өнгийн аспект өгсөн. Бэлчээрийн талхагдал дунд байсан.

Бичиглэл -1

Ургамлан бүлгэмдэл: Сөөг бүхий баялаг алаг өвст улалжит						
д. д	Ургамлын латин нэр	Ургамлын монгол нэр	ургамлын бүрхэц			ангилаа
			1	3	5	
1	Achellia asiatica	Азийн төлөгч өвс				
2	Adenophora gmelinii	Гмелины хонхлой				
3	Androsace incana	Буурал далантовч				бэлчээрийн/у
4	Androsace septentrionalis	Далантовч	0	0	1	элбэг а/у
5	Artemisia frigida	Агь				элбэг а/у
6	Artemisia lacinata	Салбант шарилж				
7	Artemisia macrantha	Дэнхэр шарилж				
8	Artemisia pectinata	Шүлхий шарилж				элбэг а/у
9	Aster alpinus	Тагийн голгэсэр				
10	Astragalus adsurgens	Нумраа хунчир	2	3		бэлчээрийн/у
11	Buplerium bicaule	Хоёр ишт бэриш				
12	Campanula glomerata	Баг хонхонцэцэг				

Дархан-уул аймгийн Хонгор сумын нутагт МҮ-022627 ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий Их хурай нэртэй газарт орших “Чулуут амны алтны шороон ордын хайгуулын шугам 10-20, хуурайн алтны шороон ордын татмын хэсгийн хайгуулын шугам 27-28, дэнжийн хэсгийн 25-34 хайгуулын шугам хооронд төсөл” 2026 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө

13	Carex duriuscula	Ширэг улалж	3	1	1	бэлчээрийн/ у
14	Carex pediformis	Зогдор улалж	1	3	4	бэлчээрийн/ у
15	Chrysanthemum zawadskii	Заводскийн тунхуу				
16	Cotonaster melonocarpa	Хар үрт чаргай				
17	Delphinium grandifolra	Томцэцэгт гээгцэцэг				
18	Dianthus versicolor	Алаг башир				
19	Dontostemon integrifolius	Бүхэл навчит багдай				бэлчээрийн/ у
20	Dracacephalum foetidum	Өмхий шимэлдэг	1	0	3	элбэг а/у
21	Euphorbia discolor	Алаг сүүт өвс	0	0	1	элбэг а/у
22	Festuca lenensis	Ленийн ботууль	5	5	3	бэлчээрийн/ у
23	Galium verum	Шар өрөмтүүл	0		1	элбэг а/у
24	Gentiana decumbens	Үхэр дэгд				
25	Gentiana pseudoaquatica	Хуурамч уссаг дэгд	3	0	5	бэлчээрийн/ у
26	Geranium pratense	Нугын шимтэглээ				
27	Geranium sibiricum	Сибирь шимтэглээ	1	0	1	элбэг а/у
28	Koeleria macrantha	Даагансүүл	2	1	2	бэлчээрийн/ у
29	Lactuca tatica	Татар зираа				
30	Leontopodium leontopodioides	Цагаан уул	0	0	1	элбэг а/у
31	Leymus chinensi	Нангиад түнгэ				
32	Lilium pumilum	Одой сараана				
33	Medicago ruthenica	Орос царгас				
34	Myosotis sylvatica	Ойн дурсгалж				бэлчээрийн/ у
35	Orostachys malacophylla	Өргөннавчитзузаах ай				
36	Pedicularis flava	Шар хувилгана				бэлчээрийн/ у
37	Phlomes tuberosa	Буцуут туйпланцар				
38	Plantago major	Таван салаа				
39	Poa attenuatta	Туужууны биелэг		1	1	бэлчээрийн/ у
40	Poa pratense	Нугын биелэг				
41	Polygonum angustifolium	Нарийн навчит тарна	0	0	2	бэлчээрийн/ у
42	Potentilla acaulis	Навтуул гичгэнэ	20	30	30	элбэг а/у

Дархан-уул аймгийн Хонгор сумын нутагт МҮ-022627 ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий Их хурай нэртэй газарт орших “Чулуут амны алтны шороон ордын хайгуулын шугам 10-20, хуурайн алтны шороон ордын татмын хэсгийн хайгуулын шугам 27-28, дэнжийн хэсгийн 25-34 хайгуулын шугам хооронд төсөл” 2026 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө

43	Potentilla bifurca	Имт гичгэнэ	0	0	1	элбэг а/у
44	Potentilla friuticosa	Сөөгөн боролзгоно				
45	Potentilla nivea	Цагаалин гичгэнэ				
46	Potentilla sercea	Торгон гичгэнэ	1	1	2	элбэг а/у
47	Potentilla tanacetifolia	Маралзгана навчит гичгэнэ	0		1	элбэг а/у
48	Pulsatilla flava	Шар цахилдаг	2	10	3	бэлчээрийн/у
49	Pulsatilla turczaninovii	Турчаниновын яргуй				бэлчээрийн/у
50	Rumex acitosa	Исгэлэн хурганчих				
51	Saussurea salicifolia	Бургас навчит банздоо	1		1	элбэг а/у
52	Scabiosa comosa	Цомцогт бэр цэцэг				
53	Scutelleria scordifolia	Гүүнхөх				
54	Stellera chamaejasme	Далантүрүү	1	0	1	элбэг а/у
55	Stipa baicalensis	Байгал хялгана	5	1	1	бэлчээрийн/у
56	Stipa sibirica	Сибирь хялгана	1	0	0	бэлчээрийн/у
57	Taraxacum officinalis	Эмийн багваахай				
58	Thalicthrum simplex	Өмхий буржгар	1	0	3	бэлчээрийн/у
59	Trifolium lupinaster	Гурвалсан хошоонгор				
6	Valerina officinalis	Эмийн бамбай				ховор а/у
61	Veronica incana	Буурал гандбадраа		1		бэлчээрийн/у
62	Veronica longiflora	Уртцэцэгт гандбадраа				

Судалгааны цэг -2

Нугын хээрийн ургамалжил

Дархан-уул аймгийн Хонгор сумын нутагт МҮ-022627 ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий Их хурай нэртэй газарт орших “Чулуут амны алтны шороон ордын хайгуулын шугам 10-20, хуурайн алтны шороон ордын татмын хэсгийн хайгуулын шугам 27-28, дэнжийн хэсгийн 25-34 хайгуулын шугам хооронд төсөл” 2026 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө

Зураг 13. Алаг өвст бүлгэмдэл

Тус талбай нь нам уулын дээд өргөн хөндийгөөр байрлах бөгөөд алаг өвс (*Carex pediformis*, *C.duriuscula*, *Potentilla acaulis*, *P.sercea*, *Sanguisorba officinalis*) бүлгэмдэлтэй, тусгагийн бүрхэц 46%, 19 зүйлийн ургамал (бичиглэл-2) бүртгэгдсэн, ургац 2,2 ц/га байсан. Ургамлан нөмрөгийн өндөр 5-15см бөгөөд нэг ярус илэрч байсан. Зонхилогч ургамлын хувьд үетнээс шивээт хялгана, ленийн ботууль, дааган сүүл, алаг өвснөөс зогдор улалж, навтуул гичгэнэ, эмйни сөд, буурал далантовч ургана. Бэлчээрийн талхагдал бага. Ургамлын хэвтээ хагд 20%.

Бичиглэл -2

Ургамлан бүлгэмдэл: алаг өвст (<i>Carex pediformis</i> , <i>C.duriuscula</i> , <i>Potentilla acaulis</i> , <i>P.sercea</i> , <i>Sanguisorba officinalis</i>) бүлгэмдэл				
№	Ургамлын нэрс	монгол нэр	Бүрхэц, %	ангилаа
1	<i>Androsace incana</i>	Буурал далантовч		элбэг ашигт ургамал
2	<i>Androsace septentrinalis</i>	Умрадын далантовч		элбэг ашигт ургамал
3	<i>Aster alpinus</i>	Тагийн гол гэсэр		элбэг ашигт ургамал
4	<i>Carex pediformis</i>	Зогдор улалж	20	Бэлчээрийн ургамал
5	<i>Chamaerhodos erecta</i>	Цэх түмэнтана		элбэг ашигт ургамал
6	<i>Iris tigrida</i>	Барцоохор цахилдаг		элбэг ашигт ургамал
7	<i>Koeleria macrantha</i>	Дааган сүүл	5	Бэлчээрийн ургамал
8	<i>Orostachys spinosa</i>	Хатгуурт үлд өвс		элбэг ашигт ургамал
9	<i>Oxytropis oxyphylla</i>	Ортууз		элбэг ашигт ургамал

Дархан-уул аймгийн Хонгор сумын нутагт МҮ-022627 ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий Их хурай нэртэй газарт орших “Чулуут амны алтны шороон ордын хайгуулын шугам 10-20, хуурайн алтны шороон ордын татмын хэсгийн хайгуулын шугам 27-28, дэнжийн хэсгийн 25-34 хайгуулын шугам хооронд төсөл” 2026 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө

10	Potentilla acaulis	Навтуул гичгэнэ	20	элбэг ургамал	ашигт
11	Potentilla anserina	Галуун гичгэнэ		элбэг ургамал	ашигт
12	Potentilla sercea	Торгон гичгэнэ		элбэг ургамал	ашигт
13	Potentilla tanacetifolia	Маралзгана навчит гичгэнэ		элбэг ургамал	ашигт
14	Pulsatilla bungeana	Бүнгийн яргуй		элбэг ургамал	ашигт
15	Sanguisorba officinalis	Эмийн сөд	1	элбэг ургамал	ашигт
16	Stellaria chamaejasme	Тойруулган далантүрүү		элбэг ургамал	ашигт
17	Taraxacum officinalis	Эмийн багваахай		элбэг ургамал	ашигт
18	Thalictrum minus	Жижиг буржгар		элбэг ургамал	ашигт
19	Veronica incana	Буурал гандбадраа		элбэг ургамал	ашигт

Ургамлын нөмрөгийн ашиглалт, хамгаалалт, талхагдлын өнөөгийн байдал

Хээрийн судалгаа болон боловсруулалтын явцад бүлгэмдэлд зонхилогч, дэд зонхилогч, ерөнхий тусгаг бүрхэц, халцгай газар, хүмүүнсэг ургамлын эзлэх хувь хэмжээг харгалзан үзэж Монгол орны хэмжээнд ургамлан нөмрөгийн талхлагдлыг тодорхойлох MNS 5546:2005 стандартын дагуу бэлчээрийг доройтлын зэргээр нь сул, дунд, хүчтэй доройтсон ба доройтоогүй хэвийн соргог бэлчээр гэж ангилдаг бөгөөд стандартын ангиллын дагуу тодорхойлсон.

Бүлгэмдлийн нэр	Бэлчээрийн хэвшинж	Бэлчээрийн код	MNS 5546:2005
Баялаг Алаг өвст	Сөөг бүхий Алаг өвс-үетэнт	У-III-2-1	соргог
Алаг өвст	Үетэн –алаг өвс	У-II-2-6	соргог
Эвдэрсэн газар		БТ	хүчтэй

Судалгааны талбайн ургамлан нөмрөг хашаалсан нөлөөлөлгүй соргог, эвдэрсэн газар хүчтэй доройтсон байна.

Ховор, нэн ховор ургамал, хамгаалалтын өнөөгийн байдал

Дархан-уул аймгийн Хонгор сумын нутагт МУ-022627 ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий Их хурай нэртэй газарт орших “Чулуут амны алтны шороон ордын хайгуулын шугам 10-20, хуурайн алтны шороон ордын татмын хэсгийн хайгуулын шугам 27-28, дэнжийн хэсгийн 25-34 хайгуулын шугам хооронд төсөл” 2026 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө

“Монгол орны улаан ном” (2013)-ын ургамлын жагсаалтад орсон нэн ховор, ховор ургамал, “Монголын ургамлын улаан данс ба хамгааллын төлөвлөгөөний эмхэтгэл” (2012) -д бүртгэгдсэн ургамал тэмдэглэгдээгүй.

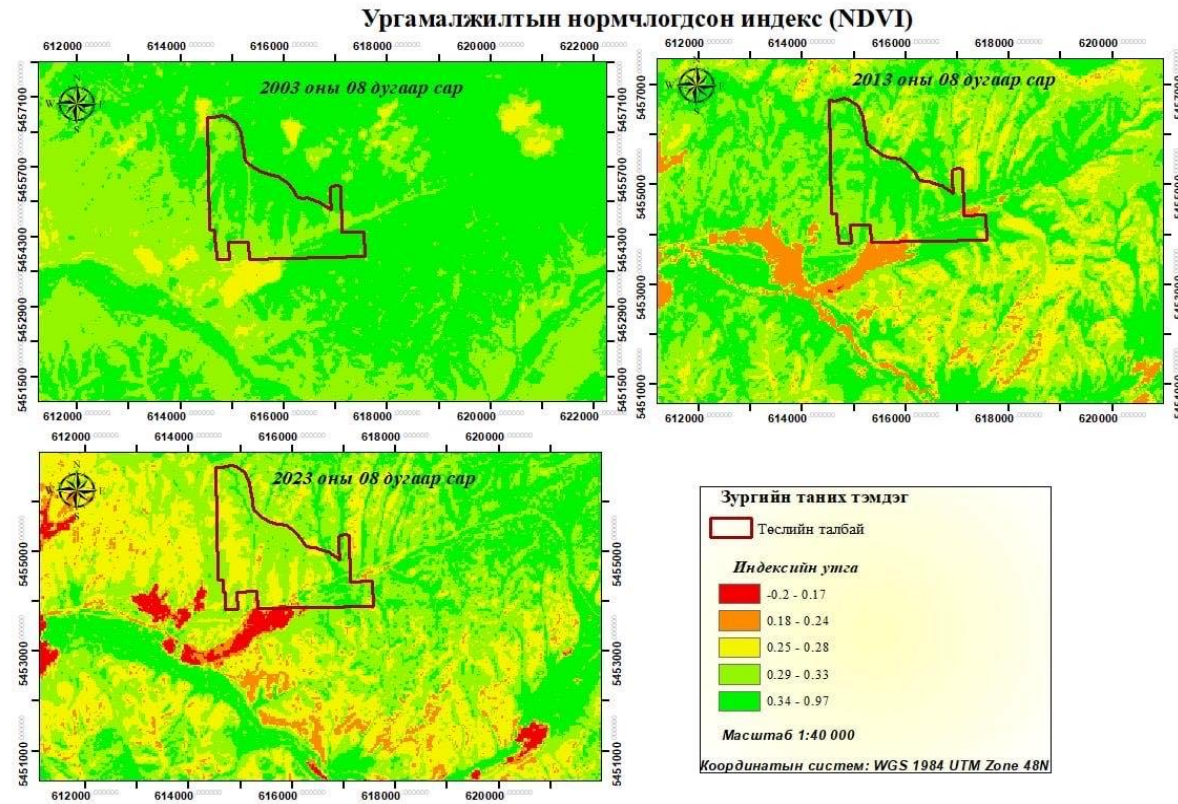
БОАЖЯ-ны сайдын 2022 оны А-603 дугаар тушаалаар батлагдсан Ашигт ургамлын жагсаалтанд ховор тархалттай 1 зүйл (*Allium anisopodium* - шувуун хөл сонгино), элбэг тархалттай 66 зүйл (*Agropyron cristatum* - Саман ерхөг, *Poa attenuata* - Туужууны биелэг, *Carex duriuscula* - Ширэг улалж, *Carex stenophylla* - Нарийн навчит улалж, *Oxytropis oxyphylla* - Шовх навчит ортууз, *Thermopsis lanceolata* -Тарваган шийр, *Medicago falcata* - Шар царгас, *Astragalus galacities* - Шүдэн цагаан хунчир, *Astragalus tenius* - Нарийн навчит хунчир, *Caragana microphylla* - Жижиг навчит харгана, *Caragana pygmaea* - Алтлаг харгана, *Caragana stenophylla* - Нарийн навчит харгана, *Oxytropis myriophylla* - Түмэннавчит ортууз, *Lespedeza davurica* - Дагуур хошоонбут, *Stellaria chamaejasme* - Алаг сүүт өвс, *Potentilla acaulis* - Навтуул гичгэнэ, *Potentilla nivea* - Цагаан гичгэнэ, *Potentilla verticillaris* - Тойруулгат гичгэнэ, *Potentilla tanacetifolia* - Маралзгана навчит гичгэнэ, *Potentilla bifurca* - Имт гичгэнэ, *Thalictrum simplex* - Эгэл буржгар, *Pulsatilla turczaninowii* - Турчинановын яргуй, *Salsola collina* - Толгодын бударгана, *Saussurea salicifolia* - Бургас навчит банздоо, *Saussurea amara* - Гашуун банздоо, *Leuzea uniflora* - Өнчинцэцэгт бугын их зул, *Serratula centauroides* - Хонгорзулархуу хонгорзалаа, *Scorzonera austriaca* - Австрийн хависгана, *Artemisia annua* - Зуны шарилж, *Artemisia adamsii* - Адамсын шарилж, *Artemisia frigida* - Өлчир шарилж, *Artemisia drancunculus* - Гялгар шарилж, *Taraxacum officinalis* - Эмийн багваахай, *Inula britannica* - Британий зоосонцэцэг, *Leontopodium leontopodioides* - Цагаан уул, *Cymbaria dahurica* - Дагуур Хатны цэцэг, *Dianthus versicolor* - Алаг башир, *Arenaria capillaris* - Хялгасан дэвхэргэнцагаан,

Selene jenseensis - Инейсээн шээрэнгэ, *Phlomis tubresa* - Булцуут туйпланцар, *Dracopcephalum foetidum* - Үмхий шимтэглээ, *Scutellaria scordifolia* - Царсан гүүнхөх, *Lagochillis ilicifolius* - Үсхий нохойн хэл, *Plantago major* - Их таван салаа, *Halophyllum dahuricum* - Дагуур хүж өвс, *Papaver nudicaulis* - Нүцгэн намуу, *Androsace septentrinalis* - Умрадын далантовч, *Androsace incana* - Буурал далантовч, *Buplerium bicaule* - Хоёр ишт бэриш, *Buplerium scorzonifolia* - Хависгана навчит бэриш, *Saposhnikovia divaricatum* - Дэргэвэр жиргэрүү, *Carum carvi* - Эгэл гоньд, *Allium senescens* - Мангир, *Allium tenuissimum* - Нарийн навчит сонгино, *Galium verum* - Шар өрөмтүүл, *Polygala tenuifolia* - Нарийн навчит зүрхэлж, *Ulmus pumila* - Одой хайлаас, *Iris tigris* - Бар цоохор цахилдаг, *Iris lactuca* - цагаалин цахилдаг, *Iris myosotis* - дурсгалжирхуу зангуу, *Vincetoxicum sibiricum* - сибирь ерөндөг, *Chamaenerion angustifolium* - нарийн навчит хөвөн оройт, *Urtica cannabiana* - олслог халгай, *Ephedra sinica* - зээргэнэ, *Goniolemon speciosum* - гоо юлт, *Linum sibiricum* - сибирь маалинга) ургамал ургана.

10.5. Ургамалжлын NDVI зураг

Дархан-уул аймгийн Хонгор сумын нутагт МУ-022627 ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий Их хурай нэртэй газарт орших “Чулуут амны алтны шороон ордын хайгуулын шугам 10-20, хуурайн алтны шороон ордын татмын хэсгийн хайгуулын шугам 27-28, дэнжийн хэсгийн 25-34 хайгуулын шугам хооронд төсөл” 2026 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө

Ургамалжлын зургийг газарзүйн мэдээллийн системийн Arc GIS 10.5, байр зүйн зураг (M1:100000), Sentinel-2 хиймэл дагуулын 07 сарын зураг, SNAP6.0 программуудыг ашиглан мэдээллүүдийг нэгтгэн боловсруулсаны үндсэн дээр хээрийн судалгаа болон ургамал нөмрөгийн ангилаагаар зураг үйлдсэн.

Зураг 3- 1. Төслийн талбайн ургамалжлын NDVI зураг

Төслийн ургамлан нөмрөгт экологи эдийн засгийн үнэлгээ, тооцоолол

Төслийн нөлөөлөлд өртөх талбайн ургамлан нөмрөгийн экологи эдийн засгийн суурь үнэлгээг “Байгаль орчны экологи, эдийн засгийн үнэлгээ тооцох аргачлал”-ын дагуу тооцож гаргалаа. ЭЭЗҮнэлгээг тогтоохдоо уулын ойт хээрийн ургамалжлаар тооцоолон гаргалаа.

2023 оны 7сарын судалгаагаар уулын хээрт 70 зүйл ургамал тэмдэглэгдсэн.

№	Ангилаа	Уулын хээр	
		Зүйлийн тоо	Эзлэх хувь, %

Дархан-уул аймгийн Хонгор сумын нутагт МҮ-022627 ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий Их хурай нэртэй газарт орших “Чулуут амны алтны шороон ордын хайгуулын шугам 10-20, хуурайн алтны шороон ордын татмын хэсгийн хайгуулын шугам 27-28, дэнжийн хэсгийн 25-34 хайгуулын шугам хооронд төсөл” 2026 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө

1	Бэлчээрийн ургамал.	67	95.7
2	Ашигт ургамал.	52	74.3
3	Хүмүүнсэг ургамал.	3	4.83

Төслийн 1га талбайн ургамлан нөмрөгийн Экологи эдийн засгийн үнэлгээ

Төслийн талбайн 1 га талбайд тархсан ургамлан нөмрөгийн экологи эдийн засгийн суурь үнэлгээг “Байгаль орчны экологи эдийн засгийн үнэлгээ, тооцох аргачлал”-ын дагуу тооцож гаргалаа. Ургамлан нөмрөг устаж хохирол учруулаагүй.

А. Ашигт ургамлын экологи эдийн засгийн үнэлгээ:

Төслийн талбайд нийт 46 зүйлийн ургамал бүртгэгдсэн бөгөөд ашигт ургамлын ховор статустай 1 зүйл, элбэг статустай 25 зүйл ургамал ургана. Энэхүү ховор статустай 1 зүйл, элбэг статустай 25 зүйл ашигт ургамлын экологи эдийн засгийн үнэлгээг Байгаль орчин аялал жуулчлалын сайдын 2022 оны А-603 дугаар тушаалаар батлагдсан экологи эдийн засгийн үнэлгээгээр тооцон харуулав.

Хүснэгт 17. Ашигт ургамлын экологи эдийн засгийн үнэлгээ

Ургамлын латин нэр	Ургамлын монгол нэр	ЭЗЗҮ, төг/кг	Тогтоогдсон ургац, кг/га	ЭЗЗ үнэлгээ, төг
Ховор ургамал				
Achillea asiatica Serg.	Азийн төлөгч өвс	167300	1	167300
Valeriana officinalis Fl. Mong.	Эмийн бамбай	215500	1	215500
Элбэг ургамал				
Androsace septentrionalis L.	Умардын далантовч	82400	0.1	8240
Artemisia frigida Willd.	Өлчир шарилж (Агь)	122800	1	122800
Artemisia pectinata Pall.	Шүлхий шарилж	113600	1	113600
Aster alpinus L.	Тагийн голгэсэр	93700	1	93700
Bupleurum bicaule Helm.	Хоёр ишт бэриш	117400	0.1	11740

Дархан-уул аймгийн Хонгор сумын нутагт МҮ-022627 ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий Их хурай нэртэй газарт орших “Чулуут амны алтны шороон ордын хайгуулын шугам 10-20, хуурайн алтны шороон ордын татмын хэсгийн хайгуулын шугам 27-28, дэнжийн хэсгийн 25-34 хайгуулын шугам хооронд төсөл” 2026 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө

Cotoneaster megalocarpus Popov	Том үрт чаргай	86800	1	86800
Delphinium grandiflorum L.	Том цэцэг гээгцэцэг	198500	1	198500
Dianthus versicolor Fisch.	Алаг башир	144700	1	144700
Dracocephalum foetidum Bunge	Өмхий шимэлдэг	61100	0.1	6110
Euphorbia discolor Ledeb.	Алаг сүүт-өвс	79900	1	79900
Galium verum L.	Жинхэнэ өрөмтүүл	121600	1	121600
Gentiana decumbens L.	Хэвтээ дэгд	133100	1	133100
Geranium sibiricum L.	Сибирь шимтэглэй	125000	1	125000
Leontopodium leontopodioides	Эгэл цагаантүүрүү	137300	1	137300
Orostachys spinosa (L.)	Хатгуурт үлд-өвс	68600	1	68600
Pedicularis flava Pall.	Шар хувиаланга	132300	1	132300
Polygonum angustifolium Pall.	Нарийн навчит тарна	109200	1	109200
Potentilla acaulis L.	Ишгүй гичгэнэ	93300	1	93300
Potentilla anserina L.	Галуун гичгэнэ	112900	100	11290000
Potentilla bifurca L.	Имт гичгэнэ	100400	1	100400
Potentilla nivea L.	Цасалжин гичгэнэ	106400	1	106400
Potentilla sericea L.	Торгон гичгэнэ	99900	1	99900
Potentilla tanacetifolia	Маралзгана навчит гичгэнэ	104800	5	524000
Pulsatilla bungeana C. A. Mey.	Бунгийн яргуй	114400	1	114400
Rumex acetosa L.	Исэглэн хурганчих	78100	1	78100
Sanguisorba officinalis L.	Эмийн сөд	146700	5	733500

Дархан-уул аймгийн Хонгор сумын нутагт МҮ-022627 ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий Их хурай нэртэй газарт орших “Чулуут амны алтны шороон ордын хайгуулын шугам 10-20, хуурайн алтны шороон ордын татмын хэсгийн хайгуулын шугам 27-28, дэнжийн хэсгийн 25-34 хайгуулын шугам хооронд төсөл” 2026 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө

Saussurea salicifolia (L.) DC.	Бургас навчит банздоо	67600	1	67600
Scabiosa comosa	Цомцогт бааварцэцэг	92900	1	92900
Scutellaria scordiifolia	Царсан гүүнхөх	95100	1	95100
Stellera chamaejasme L.	Одой далантүрүү	126000	10	1260000
Taraxacum officinale Wigg.	Эмийн багваахай	174900	10	1749000
Thalictrum minus L.	Бага буржгар	132400	1	132400
Thalictrum simplex L.	Эгэл буржгар	160100	1	160100
Veronica incana L.	Буурал гандбадраа	125800	1	125800
Iris tigridia Bunge	Барцоохор цахилдаг	20520	1	20520
Carex duriuscula C.A.Mey.	Ширэг өлөн	14240	100	1424000
Carex pediformis C.A.Mey.	Зогдор өлөн	12978	100	1297800
Festuca lenensis Drobow	Лени ботууль	19597	1	19597
Koeleria macrantha	Томцэцэгт дурваа	18721	50	936050
Leymus chinensis (Trin.) Tzvelev	Нангиад түнгэ	19268	10	192680
Poa attenuata	Сунагар биелэг	18940	10	189400
Poa pratensis L.	Нугын биелэг	21130	15	316950
Stipa baicalensis Roshev.	Байгал хялгана	19925	50	996250
Pulsatilla tenuiloba	Нарийн салбант яргуй	102838	1	102838
Orostachys malacophylla	Зөөлөн навчит үлд-өвс	39054	1	39054
Astragalus adsurgens Pall.	Нумраа хунчир	23314	1	23314
Medicago ruthenica Trautv.	Орос царгас	29803	1	29803

Дархан-уул аймгийн Хонгор сумын нутагт МҮ-022627 ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий Их хурай нэртэй газарт орших “Чулуут амны алтны шороон ордын хайгуулын шугам 10-20, хуурайн алтны шороон ордын татмын хэсгийн хайгуулын шугам 27-28, дэнжийн хэсгийн 25-34 хайгуулын шугам хооронд төсөл” 2026 оны байгаль орчны

менежментийн төлөвлөгөө

Oxytropis oxyphylla (Pall.) DC.	Шовх навчинцарт ортууз	32350	1	32350
Trifolium lupinaster L.	Шошлойрхог хошоонгор	25099	1	25099
Chamaerhodos erecta (L.) Bunge	Цэх түмэнтана	15408	1	15408
Нийт ашигт ургамлын ЭЭЗҮ			501.3	24560003

Дээрх хүснэгтээс үзэхэд 1 га талбайн ашигт ургамал 24.6 сая.төг бүхий Экологи эдийн засгийн үнэлгээтэй.

Б. Бэлчээр хадлангийн ургамлын экологи-эдийн засгийн үнэлгээ:

1 га Бэлчээрийн ургамлын эдийн засгийн шууд үнэлгээ:

$$Y_{\text{эзб}} = U_{\text{бэл}} * S_{\text{н}} * H_{\text{бу}} * P_{\text{нэгж}} / 1000 = 800 \text{ мян.төг}$$

Энд,

$U_{\text{бэл}}$ – бэлчээрийн ургац, цн/га

$S_{\text{н}}$ – 1 га шууд хохиролд өртөх талбай, га

$H_{\text{бу}}$ – нийт бэлчээрт бэлчээрийн ургамлын эзлэх хувь, %

$P_{\text{нэгж}}$ – бэлчээрийн нэгж ургацын үнэ, төг

Хүснэгт 18. Бэлчээрийн ургамлын эдийн засгийн шууд үнэлгээний үзүүлэлтүүд

Убэл	Sн	Hбу	Pнэгж	инфляци	Үэзб
5	1	8	5000	4	800 мян/төг

В. 1 га талбайн Хүмүүнсэг ургамлын экологи-эдийн засгийн үнэлгээ:

Хүмүүнсэг ургамлын эдийн засгийн шууд үнэлгээ:

$$Y_{\text{эзх}} = S_{\text{н}} * H_{\text{ху}} * dt / 1000 = 3 \text{ мян.төг}$$

Энд,

$S_{\text{н}}$ – шууд хохиролд өртсөн талбай, га

$H_{\text{бу}}$ – нийт ургамлан нөмрөгт хүмүүнсэг ургамлын эзлэх хувь, %

Дархан-уул аймгийн Хонгор сумын нутагт МҮ-022627 ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий Их хурай нэртэй газарт орших “Чулуут амны алтны шороон ордын хайгуулын шугам 10-20, хуурайн алтны шороон ордын татмын хэсгийн хайгуулын шугам 27-28, дэнжийн хэсгийн 25-34 хайгуулын шугам хооронд төсөл” 2026 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө

dt –1 га газрын жилийн төлбөр, төг

Хүснэгт 19. Хүмүүнсэг ургамлын эдийн засгийн шууд үнэлгээний үзүүлэлтүүд

Sh	Kxy	БД	Pxta	инфляци	Үзэх
1	0,2	1,2	11000	4	3 мян/төг

Экологи – эдийн засгийн нийт үнэлгээ:

№	Нэр	Ашигт ургамлын ЭЭЗҮ сая.төг	Бэлчээрийн ЭЭЗҮ Сая.төг	Хүмүүнсэг ургамлын ЭЭЗҮ сая.төг	Нийт үнэлгээ, мян.төг
1	1 га талбайн ЭЭЗҮ	24,6	0,8	0,003	25,4

1 га Ургамлан нөмрөгийн экологи-эдийн засгийн нийт үнэлгээ нь урьдчилсан тооцоогоор 25,4 сая төгрөг болж байна.

Төслийн үйл ажиллагаагаар эвдрэх талбайн ургамлан нөмрөгийн ЭЭЗҮ

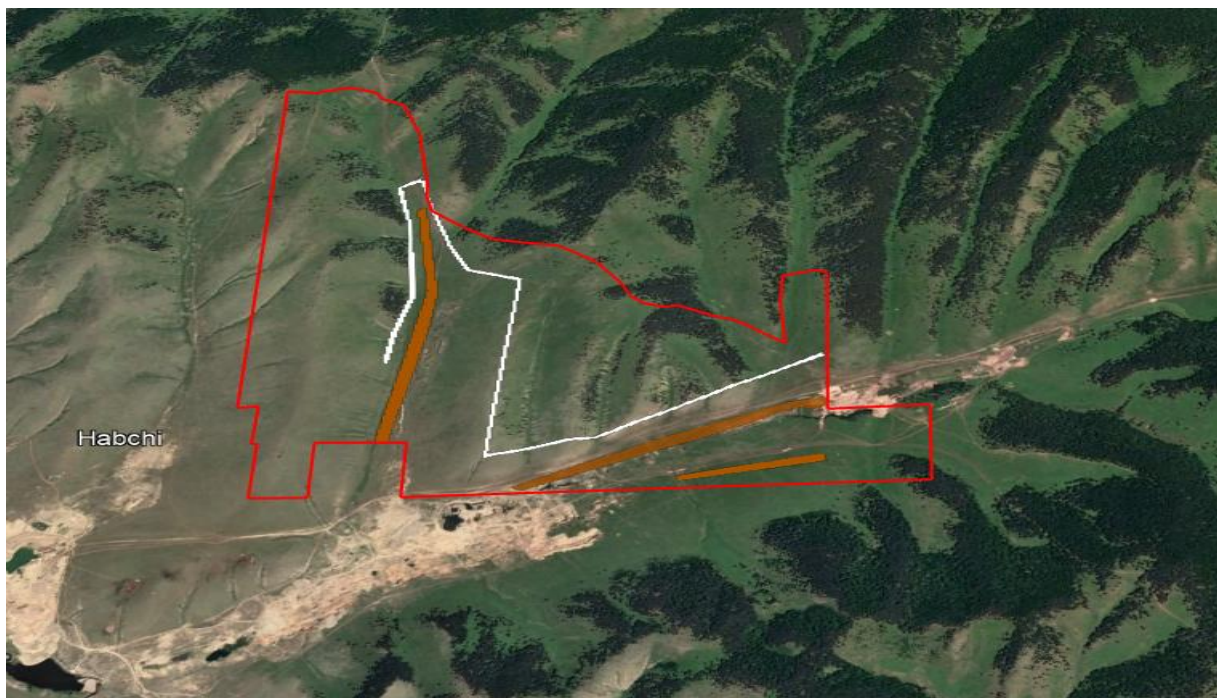
Тухайн төслийн үйл ажиллагаагаар нийт 22,3 га талбайн ургамлан нөмрөг өөрчлөлтөнд орж устгах тул ЭЭЗҮ-г тооцож гаргалаа.

Хүснэгт 20. Ургамлан нөмрөгт учирсан хохирол

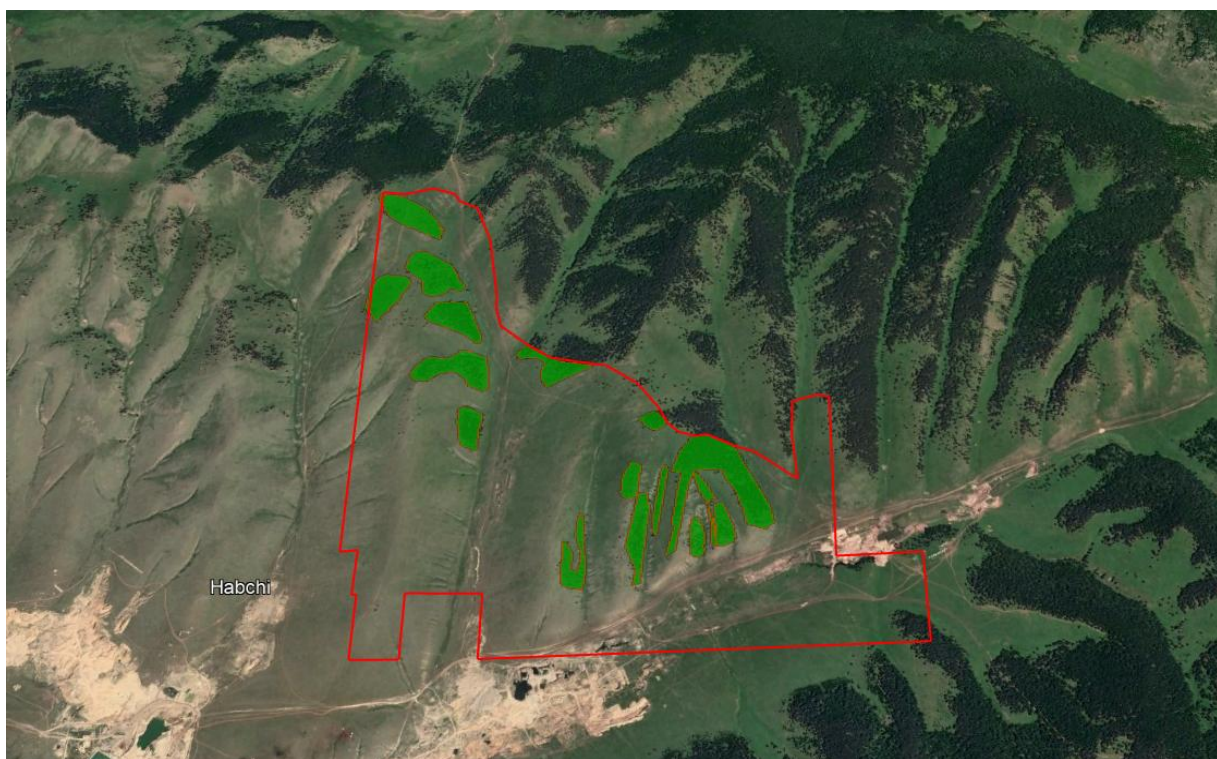
№	Талбайн нэр	1 га талбайн ургамлан нөмрөгийн ЭЭЗҮ, сая төгрөг	Талбайн хэмжээ, га	Нийт ЭЭЗҮ. Сая төгрөг
1	Төслийн талбай	24.6	22.3	548,6
	Эвдэрсэн талбай	24.6	9.1	223.86
	Нийт		34.4	772.46

Төслийн талбайд ургамлан нөмрөгийн ЭЭЗҮ нь 772.46 сая төгрөг байна.

Ой мод

Зураг 14. Дээрхи зурагт төслийн тусгай зөвшөөрлийн хил дотор цагаанаар хамгаалалтын хашааг дүрсэлсэн, бор өнгөөр олборлох 3 блокуудыг харууллаа.

Дархан-уул аймгийн Хонгор сумын нутагт МҮ-022627 ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий Их хурай нэртэй газарт орших “Чулуут амны алтны шороон ордын хайгуулын шугам 10-20, хуурайн алтны шороон ордын татмын хэсгийн хайгуулын шугам 27-28, дэнжийн хэсгийн 25-34 хайгуулын шугам хооронд төсөл” 2026 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө

Зураг 15. Төслийн талбай дотор 40 га орчим талбайд мод бололзгоно сөөг бүрхсэн байна.

Oyut Tsakhir Uul
LIMITED LIABILITY COMPANY

Улаанбаатар хот, Хан-уул дүүрэг, 17-р хороолол,
7 хэсэг, Стадион орчим, 69-байр, 7 тоот
Утас: 80001330, 99825959

2024-5-14 № 05/1

“Санамж бичиг”

Манай компани нь Дархан-Уул аймаг, Хонгор сум, Зулзага багийн нутагт МҮ-022627 ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий Их хурай нэртэй 465,97га эзэмшдэг болно.

Цаашид уул уурхайн үйл ажиллагаа явуулахдаа зөвхөн нөөц батлагдсан блокийн хүрээнд олборлолт явуулах ба эргэн тойронд байгаа ой модонд ямар нэг гэмтэл хохирол учруулахгүй болохыг амлаж байна.

ХҮНДЭТГЭСЭН:

ЗАХИРАЛ

Б.СҮМБЭР

Ойн санг хамгаалах санамж бичгийг хавсаргалаа.

Дархан-уул аймгийн Хонгор сумын нутагт МҮ-022627 ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий Их хурай нэртэй газарт орших “Чулуут амны алтны шороон ордын хайгуулын шугам 10-20, хуурайн алтны шороон ордын татмын хэсгийн хайгуулын шугам 27-28, дэнжийн хэсгийн 25-34 хайгуулын шугам хооронд төсөл” 2026 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө

5/6/24, 11:28 AM

ОЙ, УС, ТУСГАЙ ХАМГААЛАЛТТАЙ ГАЗРЫН КАДАСТРЫН ЛАВЛАГААНЫ МЭДЭЭЛЛИЙН САН

ОЙ, УС, ТУСГАЙ
ХАМГААЛАЛТТАЙ ГАЗРЫН
КАДАСТРЫН ЛАВЛАГААНЫ
МЭДЭЭЛЛИЙН САН

Кадастрын лавлагаа

Лавлагааны мэдээлэл

Таны лавлагаа авах хүсэлт мэдээллийн санд бүртгэгдлээ. Хүсэлтийг хянан Ашиг малтмал, газрын тосны газарт цахим байдлаар хүргэгдэнэ.

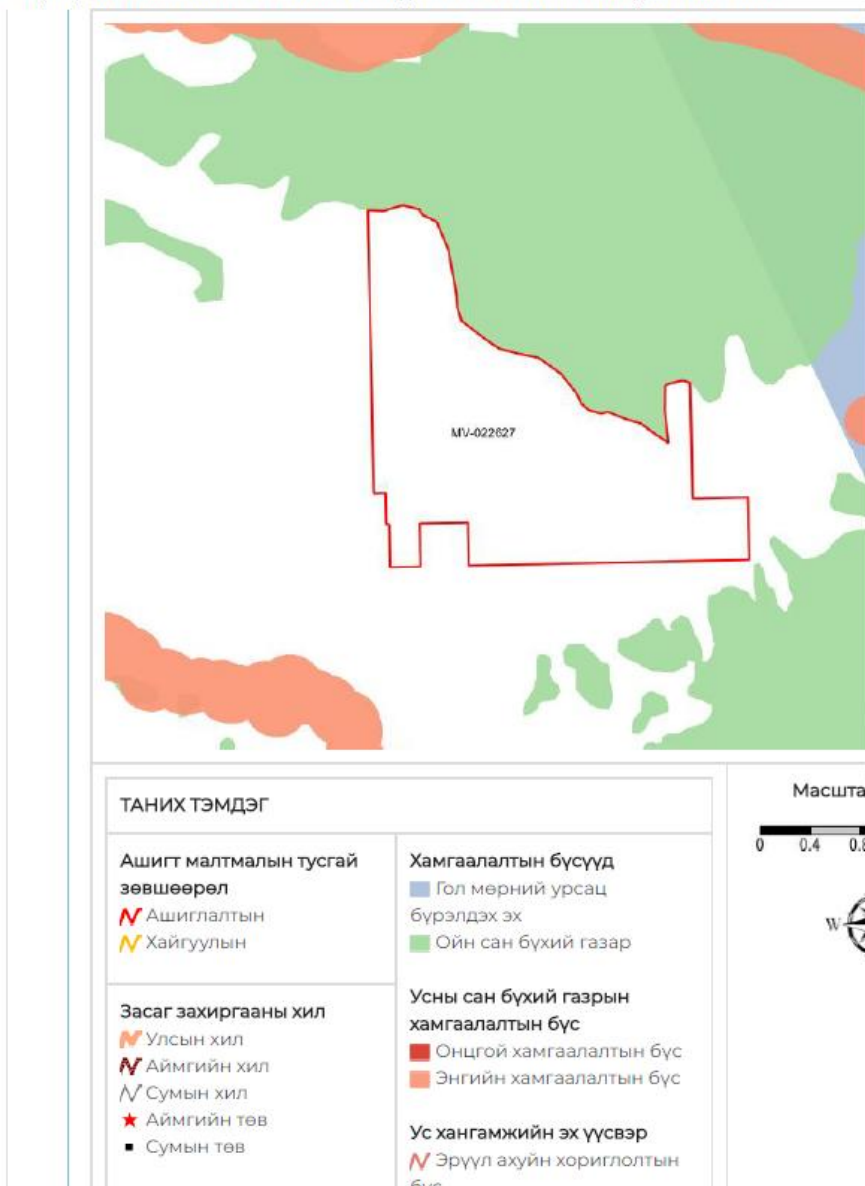
Тусгай зөвшөөрлийн дугаар	MV-022627
Талбайн нэр	Их хурай
Тусгай зөвшөөрлийн талбайн хэмжээ, га	465.49
Тусгай зөвшөөрөл эзэмшигчийн нэр	Оюут цахир уул
Аймаг, сум, сав газрын нэр	Дархан Уул аймаг Хонгор сум, Хараа голын сав газар
Хуулиар хориглосон бүстэй давхцалтай эсэх	давхцалгүй

Зураг 16. Төслийн ой, ус, тусгай хамгаалалттай газар нутагтай давхцалгүй тухай 2024.05.15 лавлагаа орууллаа.

Дархан-уул аймгийн Хонгор сумын нутагт МУ-022627 ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий Их хурай нэртэй газарт орших “Чулуут амны алтны шороон ордын хайгуулын шугам 10-20, хуурайн алтны шороон ордын татмын хэсгийн хайгуулын шугам 27-28, дэнжийн хэсгийн 25-34 хайгуулын шугам хооронд төсөл” 2026 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө

5/6/24, 11:26 AM

ОЙ, УС, ТУСГАЙ ХАМГААЛАЛТАЙ ГАЗРЫН КАДАСТРЫН ЛАВЛАГААНЫ МЭДЭЭЛЛИЙН САН

Зураг 17. Төслийн ой, ус, тусгай хамгаалалттай газар нутагтай давхцалгүй тухай 2024.05.15 лавлагааны зураглал орууллаа.

Тусгай хамгаалалттай газар нутаг

Хонгор сумын түүх соёлын өв, дурсгалт газар: Эртний хүннүгийн чулуун булш, эртний сүг зураг, Чингис хааны бичигт хад, жанжин Сүхбаатарын үдэлж, жанжин туг хоноглосон Газар мухар, Могой, Хүйтний гол, Зочин хад, Зулзагын гол, Өвөр булаг, Амгалан толгой, Дээд буурт гэх мэт.

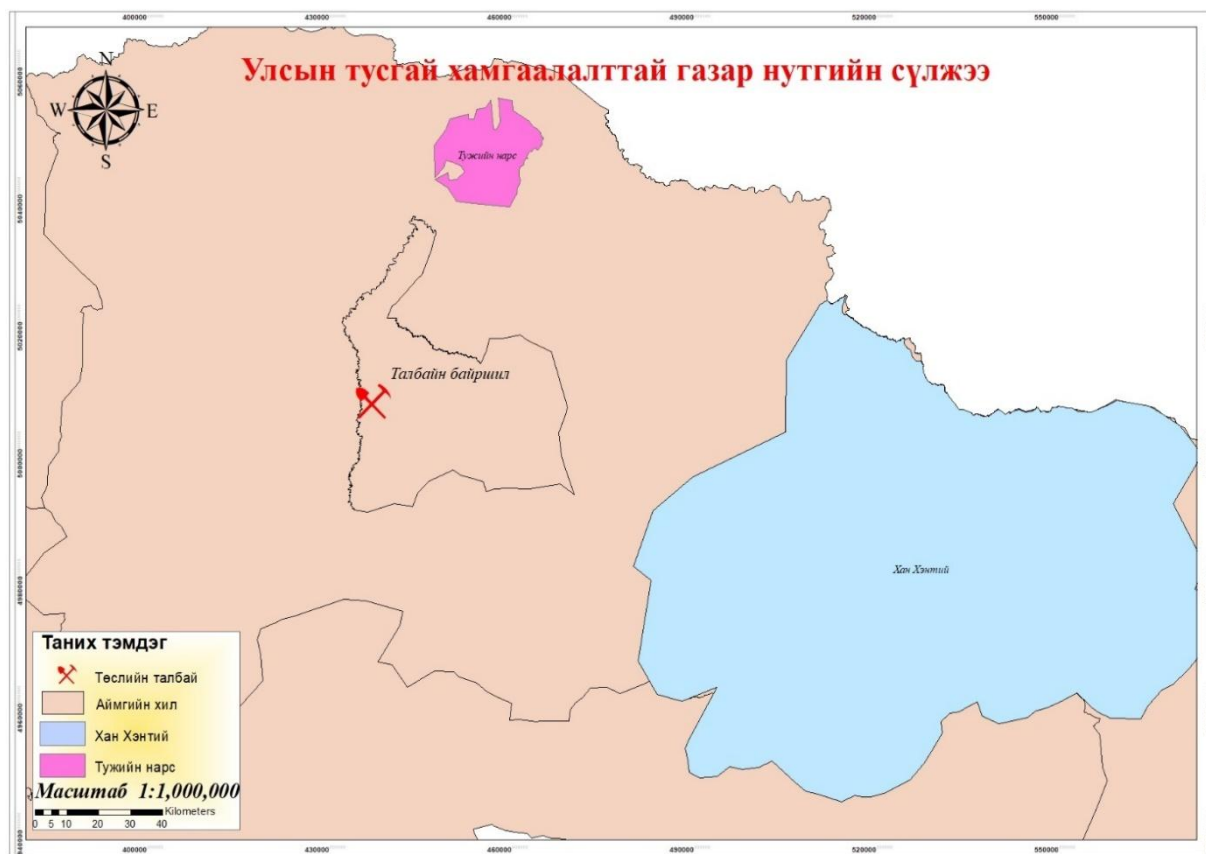
Төслийн талбайн орчмын улсын тусгай хамгаалалттай газрын сүлжээ

Дархан-уул аймгийн Хонгор сумын нутагт МҮ-022627 ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий Их хурай нэртэй газарт орших “Чулуут амны алтны шороон ордын хайгуулын шугам 10-20, хуурайн алтны шороон ордын татмын хэсгийн хайгуулын шугам 27-28, дэнжийн хэсгийн 25-34 хайгуулын шугам хооронд төсөл” 2026 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө

Төсөл хэрэгжих талбайн хувьд:

Тус төсөл хэрэгжиж буй талбайн хувьд тусгай хамгаалалттай газар болон түүх соёлын дурсгалт зүйлс давхцаагүй бөгөөд хэрвээ илэрвэл тэр даруйд нь холбогдох байгууллагад мэдээллэх үүрэгтэй.

Төсөл хэрэгжиж буй талбай нь Дархан-Уул аймгийн Хонгор сумын нутагт байрлах бөгөөд УТХГН-ын сүлжээтэй давхцалгүй байна (Зураг 65). Хамгийн ойр 200км орчимд УТХГН-ийн Тужийн нарс оршиж байна.

Зураг 18. УТХГН-ын сүлжээ

Усан орчин

“Хуурай, Чулуут” алтны шороон орд нь гидрогеологийн мужлалаар Хангай-Хэнтийн гидрогеологийн мужийн Орхон голын сав газрын хэмжээнд түүний баруун гар талын цутгалуудын нэг болох Шарын голын сав газарт байрлана. Ордын талбай нь гидрогеологийн хувьд маш тааламжтай нөхцөлд оршино.

Дархан-уул аймгийн Хонгор сумын нутагт МУ-022627 ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий Их хурай нэртэй газарт орших “Чулуут амны алтны шороон ордын хайгуулын шугам 10-20, хуурай алтны шороон ордын татмын хэсгийн хайгуулын шугам 27-28, дэнжийн хэсгийн 25-34 хайгуулын шугам хооронд төсөл” 2026 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө

Хэнтийн нуруунаас эх авсан Шарын гол нь Хуурай алтны шороон ордын урд талаар урсдаг, тайван урсгалтай 0.5-0.8м/сек, гольдролын өргөн нь 5.0м, гүн нь 0.6-1.0м, мөн түүний баруун цутгал болох Хуурайгийн гол нь түр зуурийн урсгалтай ба судалгааны талбайн зүүн өмнөд хэсгийг дайран өнгөрдөг бөгөөд цас борооны үед урсац нь 0.5-2.0м/сек хүрдэг. Хуурайгийн гол дээд эхэн хэсэгтээ байнгын урсгалтай ба дунд хэсэгтээ ирээд урсгал нь гүн руугаа шурган ордог ба манай тусгай зөвшөөрөлтэй талбайд байнгын урсгал байхгүй. Ус нь цэнгэг эрдэсжилт нь 0.17-0.22г/л, хатуулаг нь 1.2-3.2 мг/экв, ундны ба техникийн усны шаардлагыг хангадаг. Иймд ахуйн болон үйлдвэрлэлийн хэрэгцээнд бүрэн ашиглах боломжтой юм. Ордын гидрогеологийн нөхцөл нь геоморфологийн онцлог, геологийн тогтоц, жилд унах тунадасны хэмжээнээс хамааралтай байдаг.

Хуурайгийн гол нь 12-р сарын дунд үеэс дараа оны 3-р сарын сүүлч хүртэл хагас хөлдөж 4-р сараас 12-р сар хүртэл тогтмол урсгалтай байдаг нь олборлолт явуулах цаг хугацааны таатай нөхцөл бүрдүүлнэ.

Гадаргын ус нь 1.5-2.0м-ийн гүнд татмын хэсэгт тогтмол шингэх байдлаар байх тул ямарч цаг хугацаанд ашиглах боломжтой бөгөөд бие даасан уст давхарга юм. Хайгуулын ажлын явцад уст давхаргын түвшингийн дээд хязгаарын хэмжээнүүдэд ажиглалт хийж тэмдэглэв. Энэ ажлын үр дүнд гадаргын уст давхаргын үе нь татмын хэсэгт биш зарим нэг шугамын захын малталтуудад 0.2-0.4м-ийн зузаанаас хэтрэхгүй бөгөөд орд нь голын тохойрсон хэсэгт байрлах ба голын хуучин гольдрол буюу меандр маягийн хэсэгт энэ нь ажиглагддаг. Ерөнхийдөө голын усны түвшин ашигт давхаргын байрлаж байгаа гүнээс дээш байх ба хайгуулын малталтын явцад дэнжийн хэсгүүдэд усны түвшин илрэхгүй байгаа нь тогтоогдсон.

Усны химийн найрлага нь гидрокарбонат, кальций-магнийн агуулгатай цэнгэг ус юм. Цэнгэг устай тул бүх зориулалтаар ашиглах боломжтой.

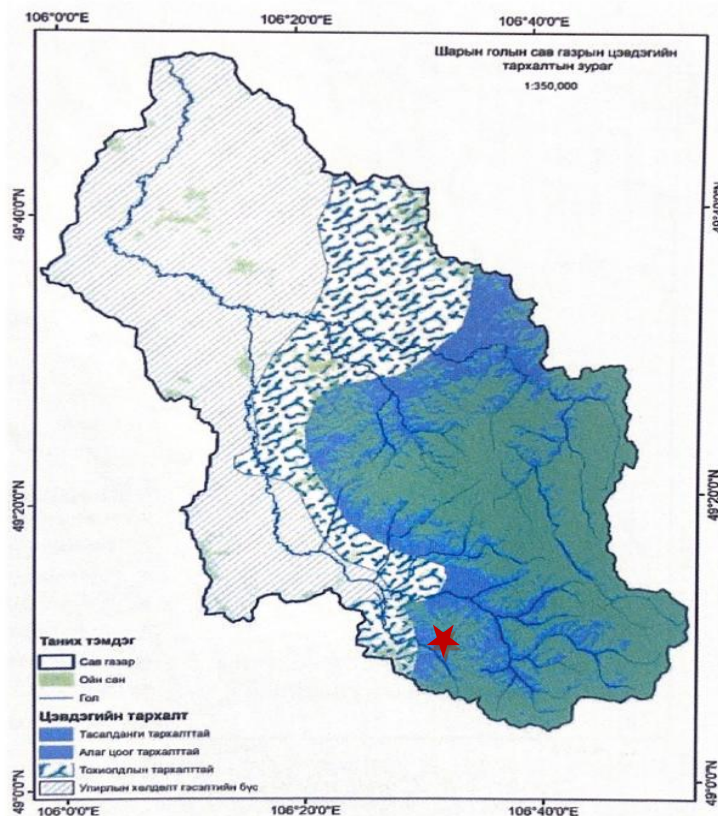
Хуурай алтны шороон ордыг ашиглах үед хөрсний ус багатай тул уурхайн машин, техник ажиллахад хүндрэл багатай гэж тооцож байна. Энэ нь уулын ажил гүйцэтгэхэд хүндрэл учруулж байгаа хэдий ч технологийн хэрэглээнд голоос авах усны хэмжээг багасгаж, хөрсний усыг зохих хэмжээгээр ашиглах нөхцөлтэйг харуулна.

Ордыг ашиглах үед шаардагдах технологийн болон ахуйн хэрэлээний усыг Хуурайгийн хөндийд өмнөх олборлолтын үед үүссэн жижиг нуураас хангах бүрэн боломжтой, гидрогеологийн хувьд таатай нөхцөлд оршино.

Цэвдэг

Алтны шороон орд нь хамгийн ихдээ 4-6 метр гүн буюу газрын гадаргын гэсгэлэн үе дээр олборлолт явуулдаг. Тус төслийн талбай нь алаг цоог тархалттай цэвдэгт ул хөрс тархсан байна.

Дархан-уул аймгийн Хонгор сумын нутагт МҮ-022627 ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий Их хурай нэртэй газарт орших “Чулуут амны алтны шороон ордын хайгуулын шугам 10-20, хуурайн алтны шороон ордын татмын хэсгийн хайгуулын шугам 27-28, дэнжийн хэсгийн 25-34 хайгуулын шугам хооронд төсөл” 2026 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө

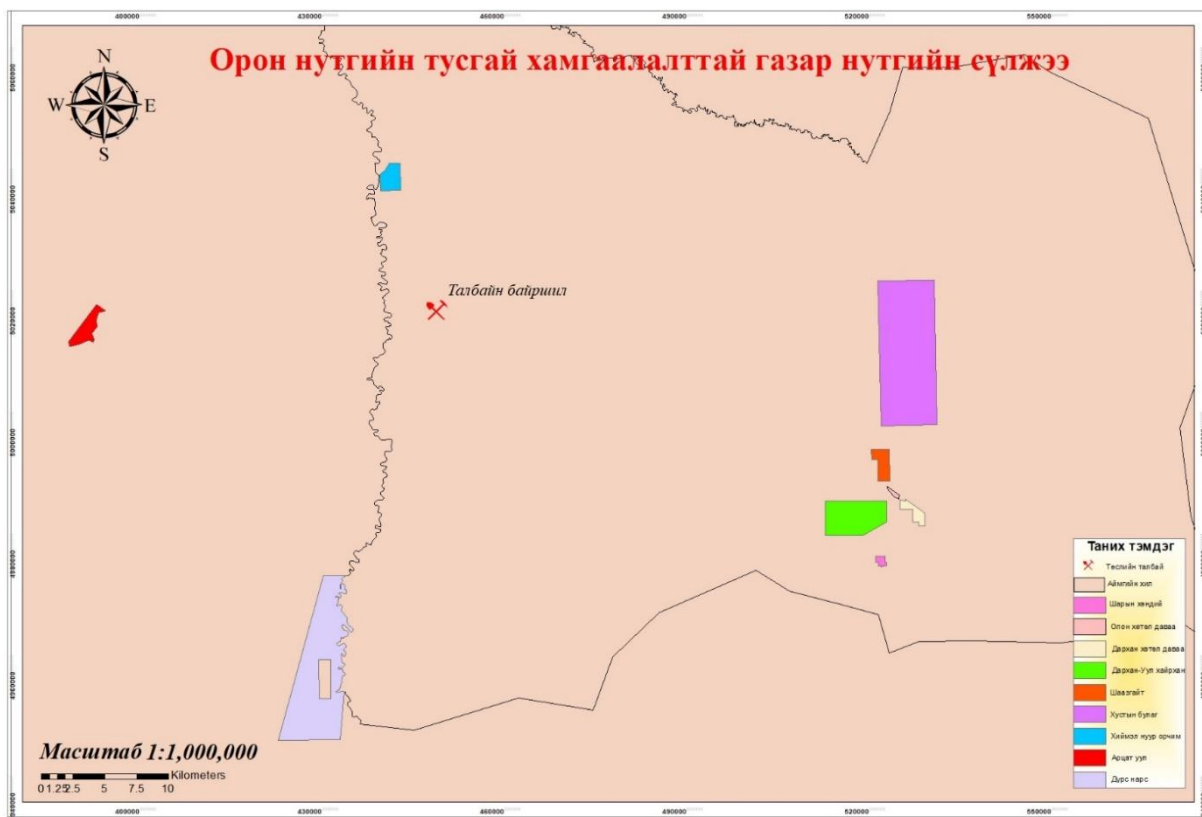

Зураг 19. Шарын голын сав газрын зураглал

Орон нутгийн тусгай хамгаалалттай газар нутгийн сүлжээ

Дархан-Уул аймгийн Хонгор сумын хэмжээнд Орон нутгийн тусгай хамгаалалтанд авсан газар нутгийн сүлжээг доорх зургаар харуулаа. Төсөл хэрэгжиж буй талбайтай шууд давхцаж байгаа газар байхгүй байна. Хамгийн ойр оршиж байгаа ОНТХГН нь Дархан уул хайрхан байна.

Дархан-уул аймгийн Хонгор сумын нутагт МҮ-022627 ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий Их хурай нэртэй газарт орших “Чулуут амны алтны шороон ордын хайгуулын шугам 10-20, хуурайн алтны шороон ордын татмын хэсгийн хайгуулын шугам 27-28, дэнжийн хэсгийн 25-34 хайгуулын шугам хооронд төсөл” 2026 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө

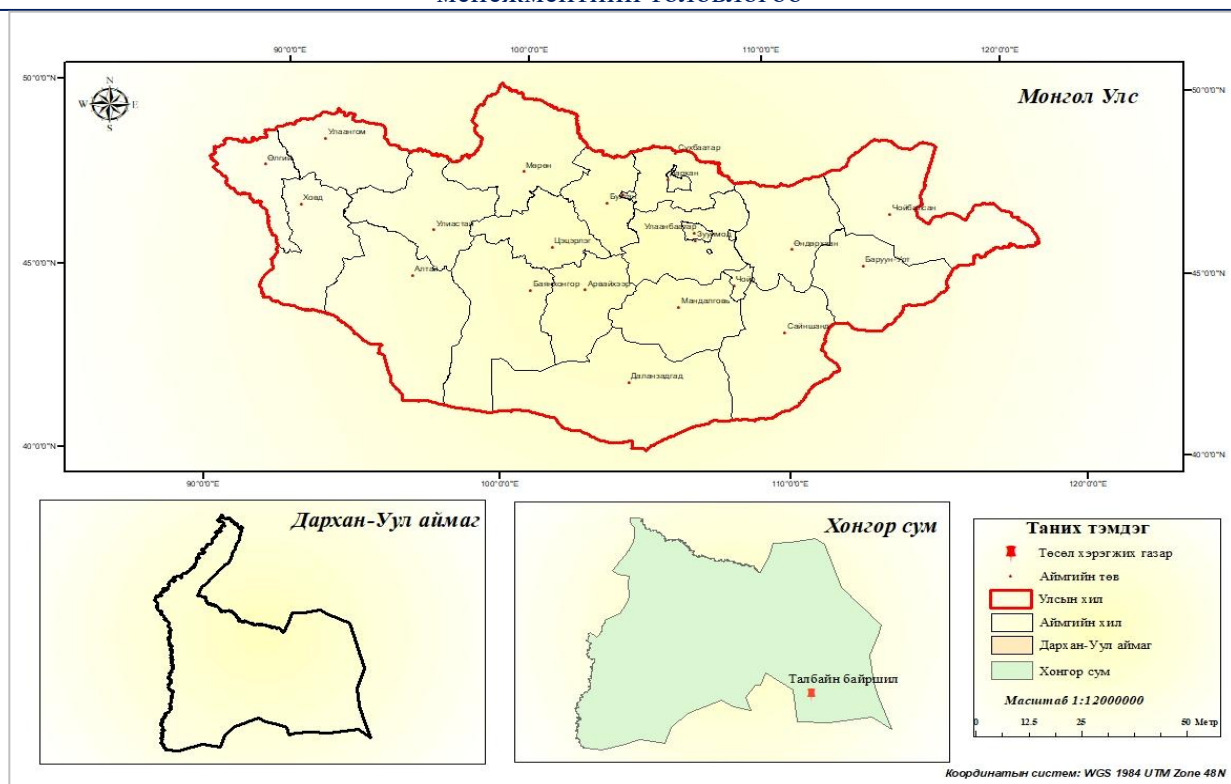

Зураг 20. ОНТХГН-ын сүлжээ

Сум орон нутгийн нийгэм эдийн засгийн байдал

“Оюут цахир уул” ХХК -ийн “Алтны ил шороон орд” төсөл нь Дархан-Уул аймгийн Хонгор сумын нутагт оршдог.

Дархан-уул аймгийн Хонгор сумын нутагт МҮ-022627 ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий Их хурай нэртэй газарт орших “Чулуут амны алтны шороон ордын хайгуулын шугам 10-20, хуурайн алтны шороон ордын татмын хэсгийн хайгуулын шугам 27-28, дэнжийн хэсгийн 25-34 хайгуулын шугам хооронд төсөл” 2026 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө

Зураг 21. Засаг захиргааны зураг

Үүсэл хөгжил:

Дархан-Уул аймгийн Хонгор сум нь анх БНМАУ-ын Ардын Их Хурлын Тэргүүлэгчдийн 1965 оны 4 дүгээр сарын 19-ны 85 дугаар зарлигаар Сэлэнгэ аймгийн Хонгор сум Дархан Сангийн аж ахуйн харъяалан үйл ажиллагаа явуулж байгаад 1982 оны 105 дугаар зарилгаар Дархан хотын Хонгор хороо Монгол Улсын Их Хурлын 1994 оны 5 дугаар сарын 06-ны өдрийн 32 дугаар тогтоолоор Дархан хотын Салхит хороог татан буулгаж нийлүүлэн Дархан-Уул аймгийн Хонгор сум болгон өөрчилснөөр одоогийн засаг захиргааны нэгж байгуулагдсан. Хонгор сум нь засаг захиргааны нэгжийн хувьд 3 багаас бүрддэг.

Салхит Эрдэнэтийн төмөр замын 6-р анги, УБТЗ-ынн Үе уссрах бааз, УБТЗ-ын гал унтраах анги, Төмөр замын Салхит өртөө зэрэг төмөр замын томоохон зангилаа ажиллаж байна.

Төрийн үйлчилгээг хүргэн төрийн үйлчилгээг хүргэх нутгийн удирдлагын байгууллагууд, нийгмийн суурь үйлчилгээг хүргэх төсвийн байгууллагууд, Хаан банк, Төрийн банкны салбартай үүрэн холбооны бүх операторуудын станц суурилагдсан интернет сүлжээ, цахилгаан эрчим хүчний байнгын эх үүсвэртэй, орон нутгийн дулаан хангамжийн болон

Дархан-уул аймгийн Хонгор сумын нутагт МҮ-022627 ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий Их хурай нэртэй газарт орших “Чулуут амны алтны шороон ордын хайгуулын шугам 10-20, хуурайн алтны шороон ордын татмын хэсгийн хайгуулын шугам 27-28, дэнжийн хэсгийн 25-34 хайгуулын шугам хооронд төсөл” 2026 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө

ус ашиглалт, ариутгах татуургын цогц систем бүхий орон сууцны хороололтой дэд бүтэц хөгжсөн орчин үеийн суурин болж хөгжиж байна.

Хонгор сум нь Сэлэнгэ аймгийн Ерөө, Жавхлант, Мандал, Баянгол, Сайхан сумдтай хил залгаа оршиж нийслэлээс 250 км, аймгийн төвөөс 25 км зайтай Улаанбаатар Сэлэнгийн авто зам, хилийн Замын –Үүд Алтанбулаг боомттой холбосон төмөр замын зангилаан дээр оршдог байршлын өвөрмөц онцлог, эдийн засгийн хөгжлийн бүтэц сайтай сум юм.

Тус суманд 140 хүүхдийн 2 дотуур байр бүхий 1100 сурагчид, 63 багш, 37 ажилчидтай 12 жилийн 2 дунд сургууль, 180 хүүхдийн багтаамж бүхий хүүхдийн 2 цэцэрлэг, хүний их, бага эмчийн салбар, эмийн сан, худалдаа, нийтийн хоолны төв, 500 хүний суудал бүхий соёл үйлчилгээний 2 цогцолбор зэрэг тус суманд нийгэм ахуйн зориулалт бүхий үйлчилгээний салбарууд, цайдам өгөөж, дархан халиун, түмэнбуудай, дархан тооромт, бесттөмөрт, баялаг капитал, өглөгчийн хэрэм зэрэг ххк-ууд хувиараа хөдөлмөр эрхлэгч иргэд, газар тариалан маа, гурил, гурилан бүтээгдэхүүн, архи, ундаа худалдаа үйлдвэрлэл зэрэг чиглэлээр үйл ажиллагаагаа явуулдаг 60 гаруй аан, байгууллагууд үйлдвэрлэл, үйлчилгээ эрхэлж 3,729 мянган төгрөг үүнээс улаан буудайн үйлдвэрлэл 2,212 сая, төмс хүнсний ногоо 374 сая, сүү сүүн бүтээгдэхүүний 408.0 сая, мах 735 сая төгрөгийн борлуулалт хийж байна.

Дархан-уул аймгийн Хонгор сум нь эдийн засгийн дэд бүтцийн хөгжил, байршил, байгалийн баялгийн нөөц, аж ахуй эрхлэгчдийн чадамж, туршлагадаа тулгуурлан одоо мал аж ахуй, газар тариалангийн 30, алтны 6, шохойн 9, цементийн 1, төмөрлөгийн 1, элс хайрганы 1 аж ахуйн нэгж ашигт малтмал, худалдаа үйлчилгээний чиглэлээр ажиллаж байгаа бөгөөд цаашид ч гадны хөрөнгө оруулагч нартай бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх, байгалийн баялаг олборлох, боловсруулах чиглэлээр хамтран ажиллах боломж ирээдүйн хөгжлийн төлөв сайтай сум юм.

Хүн ам:

2020 оны жилийн эцсийн байдлаар 5861 хүн амтай, 1674 өрхтэй, хүн амын 57 хувь буюу 3446 нь хөдөлмөрийн насны иргэд, 12,9 хувь буюу 787 тэтгэврийн насны ахмад 30,7 хувь буюу 1876 нь 0-16 насны хүүхэд тус тус эзэлдэг.

Газар тариалан:

Хонгор сум нь 253,3 мянган га нутаг дэвсгэртэй, аймгийн газар нутгийн 77%-ийг эзэлдэг. 31,2 мянган га тариалангийн эргэлтийн талбайтай. 2012 онд улаан буудай 3985,9 га-д тариалж 8980 тонн ургац хурааж байсан бол 2013 онд 10640,5 га талбайд тариалж 11600 тонн үр тариа, рапс 5715 га-д тариалж 4030 тонн, төмс 238 га-д тариалж 2800 тонн, хүнсний ногоо 125 га талбайд тариалж 1700 тонныг, 2014 онд 17178,8 га-д 14900 тонн үр тариа, рапс 5441,1 га-д тариалж 3950 тонн, төмс 250 га-д тариалж 2700 тонн, хүнсний ногоо 129,1 га-д тариалж 1540 тонн ургац, 2015 онд улаан буудай 14456,6 га талбайд

Дархан-уул аймгийн Хонгор сумын нутагт МҮ-022627 ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий Их хурай нэртэй газарт орших “Чулуут амны алтны шороон ордын хайгуулын шугам 10-20, хуурайн алтны шороон ордын татмын хэсгийн хайгуулын шугам 27-28, дэнжийн хэсгийн 25-34 хайгуулын шугам хооронд төсөл” 2026 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө

тариалж 3813 тонн, рапс 4713 га талбайд тариалж 609,6 тонн, малын тэжээл 132 га талбайд тариалж 2088,3, төмс 120 га талбайд тариалж 931 тонн, хүнсний ногоо 137 га талбайд тариалж 1084,8 тонн, гурвалжин будаа 200 га талбайд тариалж 40 тонн ургац тус тус хураан авсан.

2020 онд Улаанбуудай 11709,7 га талбайд тариалж 18918 тонн, төмс 260,0 га талбайд тариалж 2500 тонн, хүнсний ногоо 150 га талбайд тариалж 1800 тонн, тэжээлийн ургамал 170 га талбайд тариалж 306 тонн тус тус хураан авсан байна.

Мал аж ахуй:

Хонгор сумын хувьд 2021 оны байдлаар нийт 457.41 мян.толгой таван хошуу малтай байна. Хонгор сумын хувьд нийт Тус сумын иргэд, хөдөлмөрчдөд сүүлийн үед өндөр үр ашигтай мах, сүүний чиглэлийн үхрийн аж ахуй 6, нарийн нарийвтар ноост хонины аж ахуй 2, гахай 1 аж ахуй, зөгийн 1 бүл аж ахуйг хөгжүүлж, хөрсийг элэгдлээс хамгаалах, ойн зурвас байгуулах, усалгаатай газар тариалан, эрчимжсэн МАА-н үйлдвэрлэл, газар тариалан МАА хосолсон өрхийн аж ахуй, жижиг дунд үйлдвэрлэлийг түлхүү хөгжүүлэх зорилт тавин ажиллаж байна.

Сумы н нэр	Мал ын төрө л	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Хонг ор	Бүгд	125. 51	129. 76	172. 79	150. 19	167. 92	163. 96	165. 31	191. 54	193. 69	228. 7
	Адуу	5.46	5.77	7.6	7.42	7.92	8.42	8.26	9.32	9.56	12.9 2
	Үхэр	11.6 1	12.7	18.0 9	17.7 7	18.2 2	18.5 8	16.2 7	17.5 6	18.1 4	23.4 8
	Тэмэ э	0	0	0.01	0	0.01	0	0	0		0.01

Дархан-уул аймгийн Хонгор сумын нутагт МҮ-022627 ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий Их хурай нэртэй газарт орших “Чулуут амны алтны шороон ордын хайгуулын шугам 10-20, хуурайн алтны шороон ордын татмын хэсгийн хайгуулын шугам 27-28, дэнжийн хэсгийн 25-34 хайгуулын шугам хооронд төсөл” 2026 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө

Хонь	70.8 7	75.0 9	97.6 3	83.0 7	92.8 6	87.6 5	87.5 7	98.0 4	95.3 9	114. 58
Ямаа	37.5 7	36.2	49.4 7	41.9 3	48.9 1	49.3	53.2 1	66.6 2	70.6 1	77.7 2

Төсөв, эдийн засаг:

Орон нутгийн төсвийн орлого 2015 онд 119 хувь буюу 14297400 төгрөгөөр давж биелсэн. 2016 онд төлөвлөгөө 111,994,0 сая төгрөг байхаас гүйцэтгэл 107,246,0 сая төгрөг буюу 95,7 хувийн биелэлттэй байна.

Орон нутгийн хөгжлийн сангаар 2013 онд 762,2 сая төгрөг, 2014 онд 733,0 сая төгрөгийн санхүүжилтээр бүтээн байгуулалтын томоохон ажлуудыг санхүүжүүлсэн байна. Үүнээс дурьдвал сумын төвийн Атар, Сансар хэсгийн 130 өрхийг цэвэр усны инженерийн шугам сүлжээнд холбох, сумын төвд иж бүрэн спортын төв байгуулах, Эрүүл мэндийн төвийн дэргэд хаш чулуун эмчилгээний төв байгуулах, Сумын төв болон салхит багуудын нийтийн орон сууцны сантехникийн их засвар, гэрэлтүүлгийн засвар зэрэг 15 гаруй ажил хийгдсэн байна.

ГУРАВ. ТӨСЛИЙН ГОЛ БА БОЛЗОШГҮЙ СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙН ТОВЧ ТОДОРХОЙЛОЛТ

Хүснэгт 21. Гол нөлөөллийн хамрах хүрээ, эрчим хугацаа

Төслийн гол нөлөөлөл	Нөлөөлөлд өртөгч	Хамрах хүрээ	Сөрөг Нөлөөллийн эрчим	Үргэлжлэх хугацаа
Нэг. Төслийн үйл ажиллагааны явцад				
Шатах тослох материал, ахуйн бохир ус, хатуу хог хаягдлын угаагдал хөрсөнд шингэх	Гүний ургамал ус,	Төслийн талбай	Бага	Төсөл хэрэгжих хугацаанд
Зам, жим харгуй ихсэх	Агаар, хөрс, амьтан,	Авто зам түүний ойр орчим	Дунд	Төсөл хэрэгжих хугацаанд
Олборлолтон д өртөх	Газрын хэвлий	Төслийн талбай	Дунд	Төсөл хэрэгжих хугацаанд

Хүснэгт 22. Гол нөлөөллийн дүн шинжилгээ

Нөлөөллийн ангилал	Гол нөлөөлөл	Нөлөөллийн цар хүрээ	Нөлөөллийн эрчим	Нөлөөллийн үргэлжлэх хугацаа
1. Хөрсөнд үзүүлэх нөлөөлөл • Бохирдуулах • Эвдэх	- Санамсаргүй алдаа гарсан тохиодолд автомашины тос алдаж хөрс, шороо бохирддог. - Хөрс эвдэх нөлөөлөлд уурхайн хөрсийг дураараа сэндийчих, барилга өргөтгөн барих ажлууд хамаарагдаж байна.	Төслийн эдэлбэр газрын хэмжээ	Хөрс бохирдуулах нөлөөллийн эрчим их хэмжээтэй байна. Хөрс эвдэх нөлөөллийн эрчим их хэмжээтэй байна.	Төсөл хэрэгжих хугацаанд

менежментийн төлөвлөгөө

Доройтуулах	Доройтуулах нөлөөлөлд автомашины хүн тээврийн маршрут, хог хаягдлын төвлөрсөн цэгийг хашаалаагүй зэрэг хамаарагдаж байна.		Хөрс доройтуулах нөлөөллийн эрчим дунд зэрэг эрчимтэй байна.	
2. Гадаргын болон гүний усанд үзүүлэх нөлөөлөл - Бохирдуулах - Нөөцийг бууруулах	Үйл ажиллагааны явцад гүний усыг бохирдуулах нөлөөлөл нь ШТМ асгарах зэрэг орно. Газрын гүний ус ашигладаг учраас нөөцөд бага зэрэг нөлөөлнө.		Газрын гүний усны нөөцийг бууруулах нөлөөллийн эрчим их байна.	Төсөл хэрэгжих хугацаанд
3. Амьтан, ургамалд үзүүлэх нөлөөлөл - Амьдрах орчинг хуваах - Амьдрах орчинг доройтуулах - Амьдрах орчинг хомсдуулах - Нөөцийг бууруулах	Хүнд даацын хөдөлгөөн нь тэдгээрийн амьдрах орчныг хуваах, доройтуулах, хомсдуулах нөлөөллийг үзүүлж байна.	Төслийн эдэлбэр газрын хэмжээ	Амьтан, ургамалд үзүүлэх нөлөөллийн эрчим их хэмжээтэй байна.	Төсөл хэрэгжих хугацаанд
4. Агаарт үзүүлэх нөлөөлөл - Бохирдуулах - Тоос	Галлагааны зуухаас угаар, автомашины шатаасан хийн угаар нь агаарыг бохирдуулж түүний чанарыг доройтуулдаг. Замын барилгын ажил нь агаарт тоос дэгдээж сөрөг нөлөө үзүүлдэг.	Төслийн эдэлбэр газрын хэмжээ	Агаарын чанарт үзүүлэх сөрөг нөлөөлөл дунд зэргийн эрчимтэй байна.	Төсөл хэрэгжих хугацаанд

5. Түүх соёлын дурсгалт эд зүйлс	-			
• Хамгаалах		-	-	-
Нүүлгэн шилжүүлэх				

Эндээс үзэхэд тус төслийн эдэлбэр газар төдийгүй орчны газар нутгийг хамгаалалтад авч, авто хөсгийг зөвхөн тогтоосон замаар явуулж, үйлчлүүлэгчдийн тоог тогтоосон норм хэмжээнээс давуулахгүй байхыг үл харгалзваас хөрсний өнгөн хэсгийг дагтаршуулах, талхлах, ургамал нөмрөгийг алдралд оруулах улмаар ургамлын төрөл, зүйл хомсдож, ургацын хэмжээ буурч, экологийн тэнцвэрт байдал алдагдахад дөхөм үзүүлэх нөхцөлийг бүрдүүлнэ. Дээрх нөлөөллийн хүчин зүйлүүдээс хамгийн их нь хүнд даацын автомашины хөл хөдөлгөөн ихсэх, төслийн орчимд түймэр алдах, тээврийн хэрэгслээр холхиж олон салаа зам гаргаснаас хөрс эвдрэх, ахуйн бохир ус, хатуу хог хаягдал хур борооны усаар угаагдаж хөрсөнд шингэх, шатах тослох материал асгарах нь хөрс, усны бохирдол, ургамлан нөмрөг алдралд орон хомсдож биомассын хэмжээ багасах зэрэг ихээхэн сөрөг нөлөө үзүүлж болох нь харагдаж байна.

Иймд эдгээр нөлөөллийг бууруулах, арилгах талаар дараах бүлэгт өгсөн зөвлөмжүүдийг нэг бүрчлэн хэрэгжүүлж, цаашид байгаль хамгаалах жил бүрийн төлөвлөгөөнд тусган зохих арга хэмжээнүүдийг цаг алдалгүй авч байх шаардлагатай.

3.1 Төслийн гадаад болон дотоод овоолго барьж байгуулах үеийн гол нөлөөлөл

- Гадаад болон дотоод овоолгыг газар дээр нь зөөвөрлөн байрлуулах, кемпийг барих явцад хөрс, ургамал механик гэмтэлд өртөх
- Овор ихтэй хүнд ачаан (материал) доор удаан байсан хөрс дагтарших, ургамал дахин ургах чадваргүй болох, устах
- Будаг, маажин, цавуу мэтийн химийн бодис асгарснаас хөрс ургамал, хөрсний ус, голын ус бохирдох, амьд организм хордох
- Нунтаг болон цементийн зуурмаг, шохой асгаж, модны зомгол, золтос, үйрдэс, шилний хагархай зэрэг элдэв төрлийн хог хаягдлаар орчныг бохирдуулах
- Төслийн талбайн хөрс, ургамал бүхэлдээ эвдрэл, элэгдэлд орно.

3.2 Гадаад болон дотоод овоолго байгуулснаас хойших үйлчилгээнээс байгаль орчинд үзүүлэх гол нөлөөлөл

- Объектын орчин тойронд хөрс, ургамлан нөмрөг элэгдэл, эвдрэлд орох
- Зам жим, барилга байгууламжийн орчны хөрс талхлагдах, элэгдэх, эвдрэх нөхцөл бүрдэх, үйлчлүүлэгчдийн тоо олширсноор голын эрэг бохирдох
- Автомашины хөдөлгөөн нэмэгдсэнээс агаар орчин бохирдох зэргээр илэрнэ.

Төслийн байгууламжийг барих эхний үе шатанд объектыг байгуулах, газар шорооны ажил гүйцэтгэхэд тухайн орчны хөрс, ургамал нэн түрүүнд өртөж, суваг шуудуу татах зэрэгт рельефийн зарим хэлбэрийн үндсэн төрх алдагдах, шинээр бичил хэлбэр бий болж, газрын хөрсний механик бүтэц, ургамлын бүрэлдэхүүнд өөрчлөлт орно. Ийм тохиолдолд тухайн байгууламж барих хэсгийн өнгөн хөрсийг хуулж овоолго хийж нөхөн сэргээлт болон цэцэрлэгжүүлэлтийн ажилд ашиглах нь зүйтэй. Нөхөн сэргээхдээ төсөлд

Дархан-уул аймгийн Хонгор сумын нутагт МҮ-022627 ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий Их хурай нэртэй газарт орших “Чулуут амны алтны шороон ордын хайгуулын шугам 10-20, хуурайн алтны шороон ордын татмын хэсгийн хайгуулын шугам 27-28, дэнжийн хэсгийн 25-34 хайгуулын шугам хооронд төсөл” 2026 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө

тусгасан зураг төслийн дагуу тухайн орчинд зохицсон ургамал тарих шаардлагатай. Овоолго барих үеийн нөлөөллийн төрөл нэлээд олон байгаа хэдий ч хамрах хүрээ нь бага, эрчим нь их байна. Иймд байгууламжийг барьж дууссаны дараа нөхөн сэргээх ажлыг яаралтай хийх шаардлагатай. Ашиглалт жигдэрсний дараа орчинд үзүүлэх нөлөөллүүд нь түүний олон талт үйл ажиллагаатай уялдан хүрээгээ тэлэх магадлалтай байгаа нь ажиглагдаж байна.

Тус төслийн үйл ажиллагаанаас үүсэх сөрөг нөлөөллийг бүхий л хүрээнд авч үзвэл: хөрс дагтарших, элэгдэх, эвдрэх нөхцөл бүрдэх, голын ус болон эрэг бохирдох, хөрсний усаар дамжин гүний ус бохирдох, биомассын хэмжээ багасах, элдэв төрлийн бохирдлоос амьтан, ургамал ялангуяа хөрсөн дэх бичил биетэн, хорхой шавьж хордож устгах, мөлхөгч, мэрэгчид, жигүүртэн шувууд дайжих, мод бут өвс ургамал механик гэмтэлд өртөх гэж үзэв.

Эдгээр сөрөг нөлөөлөл нь нарийвчилсан үнэлгээний тайлангийн зөвлөмж, байгаль орчныг хамгаалах болон орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөрт тусгагдсан асуудлуудад хайхрамжгүй хандсанаас үүсч болно. Сөрөг нөлөөллийг бууруулах, арилгах арга хэмжээг дараах бүлэгт дэлгэрэнгүй оруулсан бөгөөд тус зөвлөмжийг төсөл хэрэгжүүлэгч цаашид мөрдлөг болгон ажиллах шаардлагатай.

3.3 Төслөөс агаарын чанарт үзүүлэх сөрөг нөлөөлөл

Төсөл хэрэгжих орчимд агаарын бохирдол харьцангуй бага байна гэж үзэж байна. Энэ нутгийн агаар, ус, хөрс, ургамал байгалийн унаган төрхөө харьцангуй сайн хадгалсан бөгөөд ялангуяа уг төсөл хэрэгжих талбай нь хүний суурьшилын бүсээс зайтай, тухайн орчимд агаар орчинд хүчтэй нөлөөлж бохирдуулах эх үүсвэр байхгүй учир тухайн төсөл хэрэгжих талбайн агаар нь харьцангуй цэвэр ба төслийн үйл ажиллагаанаас суурьшлын бүсэд үзүүлэх сөрөг нөлөө харьцангуй бага байна.

Төсөл хэрэгжих орчмын агаарын бохирдлын эх үүсвэр нь барилга байгууламж барих явцад үүсэх тоосжилт, барилгажилтанд ажиллах машин механизмуудын түлшний шаталтаас гарах хорт хий /азотын давхар исэл, хүхэрлэг хий/, утаа болон цаг агаарын хуурайшилттай үед тэдгээрийн үйл ажиллагаагаар эвдэрсэн хөрснөөс тоос босох, дуу чимээ зэрэг болно.

Мөн агаарын бохирдлын гол үүсвэрийн нэг нь байгалийн хүчин зүйл болох шороон шуурга гэж болно. Чухам ийм үед л тоос, шороо ихээр дэгдэж агаар орчныг бохирдуулна.

Цаашид уурхайн тээврийн хэрэгслийн ирж очих машин механизмуудын түлшний шаталтаас үүсэх хорт хий, утаа болон цаг агаарын хуурайшилттай үед тэдгээрийн үйл ажиллагаагаар эвдэрсэн хөрснөөс тоос босох, дуу чимээ ихсэх зэргээр агаарын чанарт хими болон физикийн тодорхой нөлөөллийг бага хэмжээгээр үзүүлэх болно.

Дээрх нөлөөллийн хэлбэрийг доор дурдсан байдлаар ялган төсөөлж болох юм. Үүнд:

☞ Ургамалын бүрхүүл, бэлчээр тоос шороонд дарагдах

☞ Агаар дахь тоосны агууламж ихсэн хүмүүсийн эрүүл мэндэд нөлөөлөх

Иймд төсөл хэрэгжих орчин нь уул уурхайн бүс гэдгийг харгалзан үзэж хүний үйл ажилагаанаас үүдэлтэй тоосны сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга зам, хэтийн болон ойрын зорилтыг тодорхойлох нь нэн чухал юм.

Дархан-уул аймгийн Хонгор сумын нутагт МУ-022627 ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий Их хурай нэртэй газарт орших “Чулуут амны алтны шороон ордын хайгуулын шугам 10-20, хуурайн алтны шороон ордын татмын хэсгийн хайгуулын шугам 27-28, дэнжийн хэсгийн 25-34 хайгуулын шугам хооронд төсөл” 2026 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө

Тээвэрлэлтийн /уурхайн олборлолтын/ үед эвдэрсэн газрыг тухай бүр нөхөн сэргээх, аль болохоор олон салаа зам гаргахгүй байх, автомашин зорчих гол замыг цаашдаа хатуу хучилттай болгох зэрэг бололцоотой бүхий л арга хэмжээг авч ажиллах нь зүйтэй.

Хийн хаягдлаас үүсэх гол сөрөг нөлөөлөл

Автомашинны утааны найрлагад нийтдээ 200 гаруй төрлийн хорт бодис, химийн нэгдэл оролцдог. Зарцуулагдах түлшний жингийн 15% нь ашигтай зарцуулагдаж, үлдсэн 85% нь агаарт цацагддаг байна. 1кг түлш шатаахдаа бензиний хөдөлгүүр 300-310г, дизель хөдөлгүүр 80-100г хорт бодис ялгаруулна. 1кг шатахууныг литрт шилжүүлэн (бензин $q=0.725$, дизель $q=0.825$) бодож, түүний шаталтаас ялгаран гарах хорт хийн агуулалт, хэмжээг тооцоолон гаргасан. Автомашинны утааны агаарыг бохирдуулах чанарыг тодорхойлохдоо бензин хөдөлгүүрт бол нүүрстөрөгчийн ба азотын ислийн агууламжийг, дизель хөдөлгүүрт бол хөө тортогийн агууламжийг үндсэн үзүүлэлт болгодог.

Хүснэгт 23. Автомашин асаалттай байх үеийн ялгаруулах хийн хэмжээ

Бохирдол	Автомашин асаалттай, сул зогсолттой байх үед	Машин хурдтай явж байх үед (60 км/цагаас дээш)	Машин тойргоор эргэх үед	Машины хурд саарч байх үед (60 км/цагаас доош)
СО (%)	4 – 9	< 1 – 8	1 – 7	2 – 9
НС, C_6H_{14} (ppm)	500 – 1000	50 – 80	200 – 800	3000 – 12 000
NO _x (ppm)	10 – 50	1000 - 4000	1000- 3000	5 – 50

Дээрх хоёр төрлийн хөдөлгүүрийн утааны дундаж найрлагыг дараах хүснэгтэд харуулав. Энэ нь байгаль орчинд цацагдаж байгаа утааны техникийн болон мониторингийн хяналтын үзүүлэлт, ашиглагдах ач холбогдол юм.

Хүснэгт 24. Автомашинны утааны бүрдэл найрлага

№	Бүрдэл	Хөдөлгүүрийн төрөл		Тайлбар
		Бензин	Дизель	
1	Азот (%)	74-77	76-78	Хоргүй
2	Хүчилтөрөгч (%)	0.3-8	2-18	Хоргүй
3	Усны уур (%)	3-5.5	0.5-4	Хоргүй
4	Нүүрсхүчлийн хий (%)	5-12	1-10	Хоргүй
5	Нүүрстөрөгчийн исэл (%)	1-10	0.01-0.5	Хортой
6	Азотын исэл (%)	0.1-0.5	0.001-0.4	Хортой
7	Альдегид (%)	0.0-0.2	0-0.009	Хортой
8	Нүүрс-устөрөгчид (%)	0.01-0.02	0.01-0.5	Хортой
9	Хүхэрлэг хий (%)	0-0.002	0-0.03	Хортой
10	Хөө тортог (г/м ³)	0-0.44	0.01-1.1	Хортой
11	Бенз (а) пирен (г/м ³)	<0.00002	<0.00001	Хортой

Хүснэгтээс харахад, 1л бензин шатаахад ялгарах хорт бодисын хэмжээ нь дизель түлшнийхээс дунджаар 3.1 дахин их байгаа бөгөөд зөрүүгийн хэмжээ нь 3-4 хооронд хэлбэлзэж байдгийг судалгаагаар тогтоосон байна.

3.4 Төслөөс газрын гадарга, хэвлийд үзүүлэх нөлөөлөл

Уг төсөл хэрэгжих талбай нь байгалийн хүчин зүйлс болох ус, салхины нөлөө, мөн хүний хүчин зүйлсийн нөлөөгөөр газрын гадарга болон хэвлийн их хэмжээний эвдрэлтэй, ихэнх хэсэг харьцангуй унаган төрхөө хадгалсан, хэсэг газар ургамал хөрс талхлагдаж, ухмал нүх үүссэн, одоогийн байдлаар бага зэрэг хог хаягдалтай байна.

Тус төсөл хэрэгжихэд нийт талбайн 5% буюу 15.0 га талбайн гадаргуу өртөгдөж байгаль орчинд сөрөг нөлөө учруулна.

Төслийн олборлолтын ажлын үед хөрсөнд үзүүлэх сөрөг нөлөөлөл

- Газрын хэвлий ухах, тээврийн хэрэгслийн хөдөлгөөн ихсэх, үүнээс үүдэн хөрс дагтарших, эвдрэх, ургамал нөмрөг алдралд орох, улмаар хөрсний үржил шимт хэсэг устаж алга болох, механик бүрэлдэхүүн өөрчлөгдөх, үүний улмаас элсэнцэр хөрс салхинд хийсэх, элсжилт үүсэх
- Техникийн шатах тослох материал асгарах, ахуйн хог хаягдал, бохир усны нөлөөгөөр газрын гадарга, хэвлий бохирдох
- Болзошгүй тохиолдлоор гал алдах, түймэр гарах

Иймд эдгээр нөлөөллийг бууруулах, арилгах талаар шаардлагатай арга хэмжээг тухай бүр авч хэрэгжүүлж байх шаардлагатай.

3.5 Хөрсөн бүрхэвчид үзүүлэх нөлөөлөл

Төсөл хэрэгжүүлэхээр төлөвлөж буй газар нь хөрс газарзүйн мужлалтаар хөрс-био уур амьсгалын Хангайн мужийн өндрийн бүсшил бүхий Хангай-Хэнтийн өмнөдийн хэв шинж бүхий 52 дугаар тойрогт хамрагдана. Энд уулын бэлээр нугын, уулын хойд хажуугаар уулын ширэгт-тайгын, уулын хар шороон, уулын ойн бараан, уулын хар шороон, уулын хар хүрэн хөрснүүд тус тус тархана.

Төслийн үйл ажиллагааны явцад хөрсөн бүрхэвчинд учруулж болзошгүй нөлөөллүүдийг жагсаан үзүүлбэл:

Төслийн кемпийн барилгын ажлын үед хөрсөнд үзүүлэх сөрөг нөлөөлөл

- Байгууламжийн материалыг газар дээр нь зөөвөрлөн байрлуулах, төсөл хэрэгжих явцад хөрс, ургамал, мод бут механик гэмтэлд өртөх
- Овор ихтэй хүнд ачаан (материал) доор удаан байсан хөрс дагтарших, ургамал дахин ургах чадваргүй болох, устах гэх мэт орно.

Төслийн үйл ажиллагаанаас хөрсөнд үзүүлэх сөрөг нөлөөлөл

- Төслийн үйл ажиллагааны явцад машин механизмаас мөн хүний санамсаргүй үйл ажиллагаанаас шалтгаалан ямар нэгэн шатах, тослох материал хөрсөнд ил задгай асгарч, хөрсийг бохирдуулах
- Төслийн ойр орчимд хүний үйл ажиллагаатай холбоотойгоор хог хаягдал бий болж ойр орчмын хөрсийг бохирдуулах, хөрс суларч цас борооны усанд норж шавар шалбааг ихтэй, хуурай салхитай үед тоос шороо босч орчныг бохирдуулах зэргээр нөлөөлнө.

3.6 Ургамлан нөмрөгт үзүүлэх нөлөөлөл

Уурхайн олборлолт болон төслийн үйл ажиллагааны нөлөөгөөр /тээврийн хэрэгслийн хөдөлгөөн зэрэг/ зүйлийн бүрдлийн хэвийн байдалд өөрчлөлт гарч, орчмын ургамлан нөмрөгийн тусгагын бүрхэц сийрэгжин халцгай талбайн хэмжээ ихсэх, бэлчээр талхлагдаж, тус районы үндсэн ургамлууд нь нөхөн сэргэх чадваргүй болж устгах аюулд орох ба өөр ургамлын зүйлүүдээр солигдох болно.

Төслийн үйл ажиллагаанаас ургамлан орчинд үзүүлэх сөрөг нөлөөлөл

- Төсөл орчмын ургамлан нөмрөгийн тусгагын бүрхэц сийрэгжин халцгай талбайн хэмжээ ихсэх, бэлчээр талхлагдах,
- Тус районы үндсэн ургамлууд нь нөхөн сэргэх чадваргүй болж устгах аюулд орох ба өөр ургамлын зүйлүүдээр солигдох болно. /Хогийн ургамал/
- Төсөл орчмын мод бут механик гэмтэлд өртөх

3.7 Амьтны аймагт үзүүлэх нөлөөлөл

Төслийн талбай орчмын нутаг нь монгол орны амьтны аймгийн газар зүйн мужлалаар Олон нуурынхөндий мужид багтана.

Төслийн үйл ажиллагаанаас амьтны амьдрах орчинд үзүүлэх сөрөг нөлөөлөл

- Техникийн шатах тослох материал асгарах, ахуйн хог хаягдал, бохир усны нөлөөгөөр бичил биетэн устгах, хордох
- Төслийн олборлолтын ажлын үеийн тэсрэлт болон тээврийн хэрэгслийн хөдөлгөөн дуу чимээ зэргээс тухайн орчны амьтад үргэн дайжиж амьтны аймагт сөрөг нөлөө үзүүлж болзошгүй.

3.8 Гадаргын болон газрын доорх усанд үзүүлэх нөлөөлөл

Гадаргын болон гүний усан орчинд үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээнүүдэд, бичил бохир цэвэрлэх байгууламжаас гарсан цэвэршүүлсэн усыг тоосжилт болон ногоон байгууламжийн усалгаа зэрэгт эргүүлэн ашиглах, үер болохоос сэргийлж далан байгуулах, голын ойр орчимд ахуйн болон үйлдвэрийн бохирдлоос сэргийлэх хамгаалалтын төлөвлөгөө, анхааруулга сэрэмжлүүлэг бүхий самбар, мөн гүний ус ашиглалтыг хянах, хэрэглээг багасгах, гүний усны цооног болон гүний худгийн хяналтын хөтөлбөр хэрэгжүүлэх зэрэг багтана.

Төслийн үйл ажиллагаанаас гадаргын болон газар доорх усан орчинд үзүүлэх сөрөг нөлөөлөл

- Төслийн үйл ажиллагааны явцад машин механизмаас мөн хүний санамсаргүй үйл ажиллагаанаас шалтгаалан ямар нэгэн шатах, тослох материал хөрсөнд ил задгай асгарч, хөрсний ус болон борооны усаар дамжуулан гол горхи бохирдуулах
- Төслийн ойр орчимд хүний үйл ажиллагаатай холбоотойгоор хог хаягдал бий болж ойр орчмын гол горхины ус ба түүний эргийг бохирдуулах, хөрс суларч цас борооны усанд норж шавар шалбааг ихтэй, хуурай салхитай үед тоос шороо босч орчныг бохирдуулах зэргээр нөлөөлнө.
- Голын усны горим хүний үйл ажиллагааны нөлөөгөөр урсацын горимын үйл ажиллагаа алдагдах

3.9 Нийгэм эдийн засагт үзүүлэх нөлөөлөл

Уул уурхайн үйл ажиллагаа нь улс орон нутгийн төсөвт багагүй орлого оруулах, зуны улиралд ажлын цөөнгүй байр гардаг нь ажилгүйдлийг багасгах, хүмүүсийн амьжиргааны түвшинг дээшлүүлэх чухал хүчин зүйл болж байна. Тухайн орон нутгийн экологийн чадавхаас хэтэрсэн ажил үйлчилгээ эрхлэх хэт олон том жижиг уурхай байгуулж хүн амын төвлөрөл бий болгох хөл хөдөлгөөн ихэсгэхээс аль болохоор зайлсхийх, бүс нутгийн дүрэм журмын дагуу зохих хязгаарлалт хийх нь зайлшгүй шаардлагатай бөгөөд нэгэнт байгуулагдсан болон байгуулах гэж буй уурхай нь байгаль орчинд үзүүлж болзошгүй сөрөг нөлөөллийн хамгийн бага хэмжээнд хүртэл нь бууруулах талаар туйлын хариуцлагатай хандаж идэвхтэй үйл ажиллагаа явуулах нь чухал юм.

Төслийн олборлолтын ажлын тоос болон дуу чимээний нөлөө нь ойролцоо оршин суугч иргэдэд нөлөөлөл үзүүлэх болно. Оршин суугч иргэдийн ашигладаг худгийн ойролцоо гүний усыг ашигласнаар бага гүний усны түвшин буурч энэ нь ойролцоох өрхүүдэд шууд нөлөөлж болзошгүй. Төслийн байгууламжийн ойр зорчих тээврийн хэрэгслийн тоо нэмэгдсэнээр зам тээврийн осол үүсгэхэд нөлөөлж болзошгүй.

3.11 Хуримтлагдах нөлөөлөл

“Оюут цахир уул” ХХК-ийн алтны шороон орд төсөл нь Өвөрхангай аймгийн Нарийнтээл сум болон Баянхонгор аймгийн Өлзийт сумд дамнан тухайн бүс нутагт уул уурхайн орд газруудын үйл ажиллагаа явагддаг ба төслүүдийн зүгээс хүрээлэн буй орчин, нийгэм эдийн засагт эерэг болон сөрөг нөлөөг тодорхой хэмжээгээр үзүүлэх юм. Үүнээс байгаль орчинд үзүүлэх сөрөг нөлөөлөл нь энэ төслийн сөрөг нөлөөтэй уялдан газар ашиглалт, хөрсний бохирдол, хөрсний талхагдал, агаарын чанар, ан амьтны дайжилт, ургамлан нөмрөг доройтох зэргээр хуримтлагдах нөлөөллийг үзүүлнэ. Иймд эдгээр хуримтлагдах нөлөөллөөс өөрийн нөлөөллийн байдлыг ялган салгахын тулд нөлөөллийн бүсэд тогтоосон БОМТ-г цаг тухай бүрд нь авч хэрэгжүүлж, тайлагнах нь зүйтэй.

Төсөл хэрэгжих явцад уурхайн олборлолт, төслийн цаашдын үйл ажиллагааны явцад тухайн төслийн үйл ажиллагаа болон орон нутагт хэрэгжиж буй бусад төслийн үйл ажиллагаанаас хам нөлөөлөл үүсч, байгаль орчны бүрэлдэхүүн хэсгүүдэд сөрөг үр дагавар ихтэй, богино болон урт хугацааны нөлөөллийг үүсгэж болзошгүй.

Хүснэгт 25. Болзошгүй хуримтлагдах нөлөөлөл

№	Хуримтлагдах нөлөөлөл	Нөлөөллийн шалтгаан	Хамрах цар хүрээ	Үргэлжлэх хугацаа
1	Газрын гадарга ба хэвлий эвдрэлд өртөх	Бусад төслүүдийн нөлөөлөл	Төслийн талбай, нөлөөллийн бүс	Өнгөрсөн, одоо, ирээдүй
2	Газрын доорх усны нөөц багасах	Бусад төслүүдийн усны хэрэглээ, хэрэглээний давхцал		Одоо, ирээдүй
3	Гадаргын бохирдох ус	Бусад төслүүдийн нөлөөлөл		Өнгөрсөн, одоо, ирээдүй
4	Ургамлан нөмрөгийн доройтол	Уур амьсгалын өөрчлөлт, төслийн үйл ажиллагаа		Өнгөрсөн, одоо, ирээдүй

Дархан-уул аймгийн Хонгор сумын нутагт МҮ-022627 ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий Их хурай нэртэй газарт орших “Чулуут амны алтны шороон ордын хайгуулын шугам 10-20, хуурайн алтны шороон ордын татмын хэсгийн хайгуулын шугам 27-28, дэнжийн хэсгийн 25-34 хайгуулын шугам хооронд төсөл” 2026 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө

5	Агаарын бохирдол нэмэгдэх	Хуурайшилт, бусад төслүүдийн бохирдол		Өнгөрсөн, одоо, ирээдүй
6	Хөрсний бохирдол, элэгдэл үүсэх	Уур амьсгалын өөрчлөлт, Бусад төслүүдийн нөлөөллийн давхцал		Өнгөрсөн, одоо, ирээдүй
7	Амьтан дайжих, тоо толгой цөөрөх	Уур амьсгалын өөрчлөлт, Бусад төслүүдийн нөлөөллийн давхцал		Өнгөрсөн, одоо, ирээдүй

Хуримтлагдах нөлөөлөл, түүний үр дагаварыг бодитой тодорхойлох, эрт хугацаанд илрүүлэхийн тулд төслийн үйл ажиллагааны тодорхой үе шат хэрэгжсэний дараа төслийн үйл ажиллагаанд мониторинг хийхийг зөвлөж байна.

Дархан-уул аймгийн Хонгор сумын нутагт МҮ-022627 ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий Их хурай нэртэй газарт орших “Чулуут амны алтны шороон ордын хайгуулын шугам 10-20, хуурайн алтны шороон ордын татмын хэсгийн хайгуулын шугам 27-28, дэнжийн хэсгийн 25-34 хайгуулын шугам хооронд төсөл” 2026 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө

БАЙГАЛЬ ХАМГААЛАХ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ

ТУХАЙН ЖИЛИЙН ТӨСӨВ

д/д	Мэдээллийн төрөл	Мэдээлэл оруулах багана
15	1. Тухайн жилийн байгаль хамгаалах менежментийн төлөвлөгөөний нийт төсөв	34 200 000 төг
	2. Нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төсөв	4 465 000 төг
	3. Нөхөн сэргээх арга хэмжээний төсөв /техникийн, биологийн/	23 700 000 төг
	4. Дүйцүүлэн хамгааллын арга хэмжээний төсөв	4 700 000 төг
	5. Түүх соёлын өв хамгаалах арга хэмжээний төлөвлөгөө	-
	6. Осол эрсдлийн менежментийн төлөвлөгөө	1480 000 төг
	7. Хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө	500 000 төг
	8. Тухайн жилийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг хэрэгжилтийг нөлөөлөлд өртөгч оршин суугчид, оролцогч талуудад тайлагнах төсөв	-
	9. Тухайн жилийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх удирдлага зохион байгуулалтын төлөвлөгөөний төсөв	Дотоод төсөв
	10. Тухайн жилийн орчны хяналт, шинжилгээний хөтөлбөрийн нийт төсөв	355 000 төг
	НИЙТ	

Дархан-уул аймгийн Хонгор сумын нутагт МҮ-022627 ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий Их хурай нэртэй газарт орших “Чулуут амны алтны шороон ордын хайгуулын шугам 10-20, хуурайн алтны шороон ордын татмын хэсгийн хайгуулын шугам 27-28, дэнжийн хэсгийн 25-34 хайгуулын шугам хооронд төсөл” 2026 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө

ДӨРӨВ. БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТУХАЙН ЖИЛИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ГОЛ ЗОРИЛТ

“Оюут цахир уул” ХХК нь алтны шороон ордын үйл ажиллагаанаас байгаль орчинд үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг хамгийн бага түвшинд байлгах улмаар үүссэн сөрөг нөлөөллийг бууруулах, болзошгүй аюул эрсдэлийг гаргахгүй байх тал дээр зорилт тавин ажиллаж байна.

№	Төлөвлөсөн арга хэмжээ	Урьдчилан тооцсон төсөв	Хэрэгжүүлэх хуваарь			Хариуцсан албан тушаалтан	Тайлбар
			2026 он				
			Сар 08	Сар 09	Сар 10		
	1	2	3	4	5	6	7
1.	Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө болон биелэлт батлуулах	-	захиалга	хүлээлцэх	батлуулах	Байгаль орчны мэргэжилтэн	
	Нийт	-					

Дархан-уул аймгийн Хонгор сумын нутагт МУ-022627 ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий Их хурай нэртэй газарт орших “Чулуут амны алтны шороон ордын хайгуулын шугам 10-20, хуурайн алтны шороон ордын татмын хэсгийн хайгуулын шугам 27-28, дэнжийн хэсгийн 25-34 хайгуулын шугам хооронд төсөл” 2026 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө

ТАВ. СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙГ БУУРУУЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

“Оюут цахир уул” ХХК нь алтны шороон ордын үйл ажиллагаанаас байгаль орчинд үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг хамгийн бага түвшинд байлгах улмаар үүссэн сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээнүүдийг төлөвлөлөө.

Хүснэгт 26. Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөө

Сөрөг нөлөө үүсгэх хүчин зүйл	Байгалийн бүрдэл хэсэг	Гол ба болзошгүй сөрөг нөлөөлөл	Урьдчилан сэргийлэх, бууруулах арга хэмжээ	Хэрэгжүүлэх цар хүрээ	Зардал сая.төг (Эхний жил)	Зардал сая.төг (1 жил)	Хэрэгжүүлэх хугацаа, давтамж	Баримтлах стандарт, аргачлал
Үйл ажиллагааны үе шатанд	Агаарын чанар	Ордыг ил аргаар олборлох үйл ажиллагааны үед тоосжилт бий болох	Зам талбай, овоолго, тоос босох гадаргууг усалгаа хийж тоосжилт бууруулах арга хэмжээ авах	Уурхайн талбайд	205.0		Төслийн хугацаанд	-
	Гүний ус	Шатах тослох материал алдагдах үед авах яаралтай арга хэмжээг урьдчилан тодорхойлж урьдчилан сэргийлэх	Spill kit асгаралтын иж бүрдэл байрлуулах https://hsct.mn/	Төслийн хүрээнд	2060.0		2026 оны 8сард	Усны тухай хууль MNS 2662-2002
	Хөрсөн бүрхэвч	Техникийн нөхөн сэргээлтийг арга зүйн дагуу хийгээгүй тохиолдолд хөрсөн бүрхэвч доройтох, нөхөн сэргэх чадвараа алдах	Техникийн нөхөн сэргээлтийг хийх	Уурхайн талбайд	500.0			MNS “5917:2008”
	Ургамалан нөмрөг	Уурхайн ажиллагаанаас ургамалан бүрхэвч доройтох	Шимт хөрсний овоолгыг стандартын дагуу байгуулах, хамгаалах	Уурхайн талбайд	500.0			MNS 5918:2008

Дархан-уул аймгийн Хонгор сумын нутагт МҮ-022627 ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий Их хурай нэртэй газарт орших “Чулуут амны алтны шороон ордын хайгуулын шугам 10-20, хуурайн алтны шороон ордын татмын хэсгийн хайгуулын шугам 27-28, дэнжийн хэсгийн 25-34 хайгуулын шугам хооронд төсөл” 2026 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө

Сөрөг нөлөө үүсгэх хүчин зүйл	Байгалийн бүрдэл хэсэг	Гол ба болзошгүй сөрөг нөлөөлөл	Урьдчилан сэргийлэх, бууруулах арга хэмжээ	Хэрэгжүүлэх цар хүрээ	Зардал сая.төг (Эхний жил)	Зардал сая.төг (1 жил)	Хэрэгжүүлэх хугацаа, давтамж	Баримтлах стандарт, аргачлал
	Амьтны аймаг	- Уурхайн ухаш болон уурхайн талбайд зэрлэг амьтад нэвтрэх, улмаар нүх рүү унаж гэмтэх, хог хаягдлаас хордох - хууль бусаар амьтан агнах үйлдэл гаргах	Ажилчдад амьтны тухай хууль, байгаль хамгаалах талаар сургалт хийж байх	Уурхайн талбай, баяжуулах үйлдвэрийн орчимд	500.0			Амьтны тухай хууль
		Амьтан хамгаалах	Шувууны шувууны суулт 2 ширхэг /үүр/ суурилуулах	Уурхайн ухаш, баяжуулах, зогсоол орчимд	1000.0	200.0	2 удаа	Амьтны тухай хууль
Нийт						4 465.0		

Дархан-уул аймгийн Хонгор сумын нутагт МУ-022627 ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий Их хурай нэртэй газарт орших “Чулуут амны алтны шороон ордын хайгуулын шугам 10-20, хуурайн алтны шороон ордын татмын хэсгийн хайгуулын шугам 27-28, дэнжийн хэсгийн 25-34 хайгуулын шугам хооронд төсөл” 2026 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө

ЗУРГАА.НӨХӨН СЭРГЭЭЛТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

№	Нөхөн сэргээлтийн зорилт	Нөхөн сэргээлтийн арга хэмжээ	Хэмжих нэгж	Тоо хэмжээ	Нэгжийн зардал, төг	Нийт зардал, мян.төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
	1	2	3	4	5	6	7	8
1.	Техникийн нөхөн сэргээлт-гадаад овоолго --Өөрийн-техниктэй		га	8		5000.0	2026 он 9-10сар	MNS 5917 : 2008 Байгаль орчин. Уул уурхайн үйлдвэрлэлийн үйл ажиллагаагаар эвдэрсэн газрын нөхөн сэргээлт. Техникийн ерөнхий шаардлага
2.	Техникийн нөхөн сэргээлт-дотоод овоолго --Өөрийн-техниктэй	Нийт 400000мкуб техникийн дотоод овоолгоор нөхөн сэргээлт хийнэ	га	8		5000.0	2026 он 9-10сар	NS 5917 : 2008 Байгаль орчин. Уул уурхайн үйлдвэрлэлийн үйл ажиллагаагаар эвдэрсэн газрын нөхөн сэргээлт. Техникийн ерөнхий шаардлага
3.	Тэрбум мод тарих	Төслийн талбайд салхин доод талдаа модоор хашлага хийх (Тайлбар: “Улаанбаатар хотын 2014 онд тарилтад тэнцэх мод сөөгийн тарьц, суулгацын ААНБ-ын судалгаа” “Тоонот байгаль” ТББ-ын үнийн дүнгээр авав.)	ширхэг	100	9000	100ш х 9000Т =9000.0	2026 он 9сар	-
4.	Биологийн нөхөн сэргээлт	8 га газарт биологийн нөхөн сэргээлт хийнэ	га	8		2700.0	2026 он 9сар	MNS 5914: 2008 Байгаь орчин. Эвдэрсэн газрын нөхөн сэргээлт. Нэр томьёо, тодорхойлолт
5.	Шимт хөрс	8 га газарт шимт хөрсийг тараана	га	8		2000.0		
	Нийт					23700.0		

Дархан-уул аймгийн Хонгор сумын нутагт МУ-022627 ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий Их хурай нэртэй газарт орших “Чулуут амны алтны шороон ордын хайгуулын шугам 10-20, хуурайн алтны шороон ордын татмын хэсгийн хайгуулын шугам 27-28, дэнжийн хэсгийн 25-34 хайгуулын шугам хооронд төсөл” 2026 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө

ДОЛОО. БИОЛОГИЙН ОЛОН ЯНЗ БАЙДЛЫГ ДҮЙЦҮҮЛЭН ХАМГААЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

№	Дүйцүүлэн хамгаалах зорилт	Хамгаалах арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар, хэмжээ	Тоо хэмжээ	Нэгжийн зардал, төг	Нийт зардал, мян.төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа ба давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
1		2	3	4	5	6	7	8
3	Нөхөн сэргээлт 3 га газарт хийнэ	Орон нутгаас заасан газарт хийнэ	Орон нутгийн байгаль хамгаалагчтай хамтарч	-	-	4700.0	2026 оны 9 сар	-
	Нийт					4700.0		

НАЙМ. НҮҮЛГЭН ШИЛЖҮҮЛЭХ, НӨХӨН ОЛГОВОР ОЛГОХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Төслийн ашиглалтын нөлөөллийн бүсэд малчдын хаваржаа болон зуслан, намаржаа байхгүй.

ЕС. ТҮҮХ, СОЁЛЫН ӨВИЙГ ХАМГААЛАХ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Төслийн хэрэгжилтийн явцад ямарваа нэгэн түүх соёлын дурсгалт зүйл олдох үед холбогдох хууль тогтоомжинд заасны дагуу засаг захиргааны байгууллага болон холбогдох байгууллага болох ШУА-ийн Түүхийн хүрээлэнд даруй мэдэгдэж төслийн үйл ажиллагааг түр хугацаагаар зогсооно.

Дархан-уул аймгийн Хонгор сумын нутагт МУ-022627 ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий Их хурай нэртэй газарт орших “Чулуут амны алтны шороон ордын хайгуулын шугам 10-20, хуурайн алтны шороон ордын татмын хэсгийн хайгуулын шугам 27-28, дэнжийн хэсгийн 25-34 хайгуулын шугам хооронд төсөл” 2026 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө

АРАВ. ОСОЛ, ЭРСДЭЛИЙН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

№	Болзошгүй аюул, осол, сөрөг нөлөөлөл	Урьдчилан сэргийлэх, хамгаалах арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар, хэмжээ	Тоо хэмжээ	Нэгжийн зардал, мян.төг	Нийт зардал, төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа ба давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
	1	2	3	4	5	6	7	8
1.	Ажилчид болон үйлчлүүлэгчийн бие өвдөх, халдварт өвчин гарах	Ажилчдын эрүүл мэндийн үзлэг	Нийт ажилчид	74	100.0	740	Жилд 1 удаа	Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн тухай 2022-11-11 нэмэлт
2.	Гал түймэр гарах	Гал унтраах хэрэгслээр уурхайн кемпийг бүрэн хангах арга хэмжээ авах, галыг унтраах талаар тодорхой түвшинд бэлтгэлийг хангуулах арга хэмжээ зохион байгуулах /, утааны мэдрэгч, гал гарсан тохиолдолд ашиглах зориулалттай галын автомат гидрант, аврах шат, хаалга, тэдгээрийн байршлын тойм зураглал, яаралтай мэдээлэл дамжуулах цахилгаан холбоо зэргээр бүрэн тоноглох/	Нийт ажилчид	74	10.0	740.0	2026 онд	Галын аюулгүй байдлын тухай хууль 2015.12.04 нэмэлт шинэчилсэн найруулга
	Нийт					1480.0		

Дархан-уул аймгийн Хонгор сумын нутагт МУ-022627 ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий Их хурай нэртэй газарт орших “Чулуут амны алтны шороон ордын хайгуулын шугам 10-20, хуурайн алтны шороон ордын татмын хэсгийн хайгуулын шугам 27-28, дэнжийн хэсгийн 25-34 хайгуулын шугам хооронд төсөл” 2026 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө

АРВАН НЭГ.ХОГ ХАЯГДЛЫН МЕНЕЖМЕНТ

№	Хог хаягдлын ангилал	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга хэмжээ	Сөрөг нөлөөллийн хамрах хүрээ	Хэмжих нэгж	Нэгжийн зардал, төг	Тоо хэмжээ	Нийт зардал, мян.төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1.	Ахуйн	Хог хаягдал хадгалах зориулалтын цэгт хогийн савыг 3-аас доошгүй төрлөөр ялгаж хаях	Түр хадгалах хог хаягдлын цэг	-	100.0	3	300.0	2026 оны 4 сард	Хог хаягдлын тухай шинэчилсэн хууль 2017.05.12
2.	Аюултай	Нэг удаагийн хэрэглээний зүйлээс татгалзаж, дахин ашиглах, Аюултай хог хаягдал аккумулятор, ашигласан тос маслыг цуглуулах түр хадгалах хаягдлын цэг бий болгох	Түр хадгалах хог хаягдлын цэг	-	-	-	200.0	2026 оны 4 сард	
	Нийт						500.0		

Төслийн үйл ажиллагаанаас гарах хог хаягдлыг эх үүсвэрээр нь барилгын болон ажилчдын буюу ахуйн гэж хоёр ангилна. Шинж чанараар нь хатуу, шингэн, хий гэж хувааж болно.

Төслийг хэрэгжүүлэх явцад барилгын ажилчдын түр суурин байгуулах ба үүсэн гарах ахуйн хог хаягдлыг дараах журмаар зохицуулна. Ялгаатай гурван өнгийн хог ангилан цуглуулах савыг барилгын ажилчдын түр сууринд байрлуулна. Доорх хүснэгт үзүүлсэн хаяг болон зааврыг сав бүрд байрлуулна. Эдгээр саванд хогийг зааврын дагуу ангилан хийж байгаа эсэхэд тухайн төслийн байгаль орчин эсвэл эрүүл ахуйн мэргэжилтэн хяналт тавьж ажиллана.

Дархан-уул аймгийн Хонгор сумын нутагт МУ-022627 ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий Их хурай нэртэй газарт орших “Чулуут амны алтны шороон ордын хайгуулын шугам 10-20, хуурайн алтны шороон ордын татмын хэсгийн хайгуулын шугам 27-28, дэнжийн хэсгийн 25-34 хайгуулын шугам хооронд төсөл” 2026 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө

	Өнгийн шил, гэрлийн шил, толь, цонхны болон бусад шил хийхийг хориглоно!!!!
	Цаас болон бусад сонин сэтгүүл, цаасан хайрцаг, уут гэх мэт цаасан бүтээгдэхүүн, ус үл нэвтрүүлэх хайрцгууд. Эдгээрийг хогийн саванд хийхийн өмнө хавтгайлж нугалж хийнэ!!!
	Төмөр, хуванцар сав, баглаа боодол болон хуванцар сав хийнэ. Резин болон гялгар эдийг хийхгүй!!!

Зураг 22. Хогийн савны төрөл

Хогийн саванд тавигдах шаардлага: (Хог хаягдлын тухай хууль)

15.1.1.хог хаягдлыг ангилах, ачих, цуглуулах технологид нийцсэн;

15.1.2.галд тэсвэртэй материалаар хийгдсэн;

15.1.3.хог хаягдал салхиар тархах, хур тунадасны ус хуримтлагдах, шүүрэл ялгарахаас сэргийлсэн.

Хог хаягдал түүнийг цэвэрлэх, зайлуулах болон зохицуулах хэлбэр:

- Хог хаягдлыг орон нутгийн нэгдсэн хогийн цэгт нийлүүлэх талаар гэрээ байгуулж, холбогдох татвар хураамжийг цаг хугацаанд төлөх
- Ангилсан хог хаягдлаас боломжтой хэсгийг хоёрдогч түүхий эдийн цэгүүдтэй гэрээ байгуулсны үндсэн дээр тогтмол тушаана.

Дархан-уул аймгийн Хонгор сумын нутагт МУ-022627 ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий Их хурай нэртэй газарт орших “Чулуут амны алтны шороон ордын хайгуулын шугам 10-20, хуурайн алтны шороон ордын татмын хэсгийн хайгуулын шугам 27-28, дэнжийн хэсгийн 25-34 хайгуулын шугам хооронд төсөл” 2026 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө

- Барилгын ажлыг гүйцэтгэх явцад гарах хатуу хог хаягдлыг мөн түр цуглуулах цэгийг байгуулж хамгаалалтын хашаа, бункерт хийнэ. Ингэхдээ хууль, журмын дагуу энгийн, хяналттай, аюултай шинж чанараар нь ангилж хадгална. **Үүнийг хог хаягдал тээвэрлэх, устгах тусгай зөвшөөрөл бүхий аж ахуй нэгжүүдтэй гэрээ байгуулсны үндсэн дээр тушааж байна.** Төслийн хог хаягдал хариуцсан мэргэжилтэн хог хаягдлыг тушаасан талаарх тэмдэглэлийг тогтмол бүртгэнэ.
- Шатах тослох материалын сав, ахуйн цэвэрлэгээ, ариутгалын бодисын сав, баглаа боодлыг мөн тусад нь цуглуулна.
- Шингэн хаягдал болон бохирын асуудлыг Нүхэн жорлон, угаадасны нүх. Техникийн шаардлага MNS 5924:2015 стандартын дагуу бохирыг соруулж зөөвөрлөх боломжтой байхаар зохион байгуулах
- Бохирыг соруулах, зөөвөрлөх эрх бүхий байгууллагатай гэрээ байгуулж хамтран ажиллах.

АРВАН ХОЁР. ОРЧНЫ ХЯНАЛТ-ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ХӨТӨЛБӨР

№	Хянах үзүүлэлтүүд	Хяналт шинжилгээ хийх байршил	Хяналтын давтамж	Шаардагдах зардал (урьдчилсан мян.төг)	Баримтах арга, аргачлал, стандарт, шаардлагууд
1	Агаарын чанар: Агаарын тоосны (TSP, PM ₁₀ , PM _{2.5}) шинжилгээг мэргэжлийн байгууллагаар хийлгэх Агаарын бохирдлын (NO ₂ , SO ₂ , CO, Тоос) шинжилгээ хийлгэж байх. БОШТЛ-ын багажаар.	Төслийн талбайн авто зогсоол, Ухашны салхин доод талд	Тоосны хяналт: Төслийн талбайд 2 цэгт 1 удаадаа Өдөрт 2 удаа Агаарын найрлага: буюу жилд 1 удаа 7 сард	Шинжилгээний зардал 1 удаагийнх 30.0 х өдөрт 2 удаа х 2 цэг х 1 удаа = 120.0 төгрөг зарцуулна.	MNS 4585-2007 Агаарын чанар. Техникийн ерөнхий шаардлага, MNS 3384:1982 Сорьц авахад тавих ерөнхий шаардлага, MNS 4048:1988 Тоосны хэмжээг тодорхойлох жингийн арга MNS 0017-2-5-11:1988 Агаар дахь азотын давхар ислийн хэмжээг тодорхойлох фотоколориметрийн арга, MNS 5013:2009 Бензин хөдөлгүүртэй автомашин. Утааны найрлага дахь хорт бодисын зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээ ба хэмжих арга, MNS 5014:2009 Дизель хөдөлгүүртэй автомашин. Утааны тортогжилтын зөвшөөрөх дээд хэмжээ ба хэмжих арга

Дархан-уул аймгийн Хонгор сумын нутагт МҮ-022627 ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий Их хурай нэртэй газарт орших “Чулуут амны алтны шороон ордын хайгуулын шугам 10-20, хуурайн алтны шороон ордын татмын хэсгийн хайгуулын шугам 27-28, дэнжийн хэсгийн 25-34 хайгуулын шугам хооронд төсөл” 2026 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө

2	Усны хяналт шинжилгээ: Усны чанар: рН, ууссан нийт давс (жингийн аргаар), нийт хатуулаг (CaCO ₃)	Худаг: Унд ахуйн усыг хангаж буй гүний худгаас Хаягдлын сан	Жил бүр 7 сард	жилд 2цэг (25+85.0) = 110.0 “Нарт шүүн лаборатори”-ийн 2024 оны тариф	MNS (ISO) 4867:1999 Усны чанар. Дээжийг боловсруулах, хадгалах зөвлөмж MNS 4586:1998 Усан орчны чанарын үзүүлэлт. Ерөнхий шаардлага MNS (ISO) 5667-14:2000 Гадаад орчны уснаас сорьц авах болон тээвэрлэх, гарын авлагын зөвлөмж MNS 13.060.50 Усны чанарын стандарт MNS 0900 : 2010 Ундны ус. Эрүүл ахуйн шаардлага, түүнд тавих хяналт
3	Хөрсний төлөв байдал, бохирдол: Хөрсний морфологи бичиглэл, рН, цахилгаан дамжуулалт, давс %, ялзмагийн агууламж %, шим тэжээлийн элемент (NO ₃ , P ₂ O ₅ , K ₂ O), хөрсний механик бүрэлдэхүүн, нүүрс устөрөгчийн нэгдлүүд, кадми, хром, кобальт, зэс, хар тугалга, мангани, никель, цайр	Төслийн талбайн хог хаягдлын цэг болон ариун цэврийн байгууламжийн цэгт хөрсний хүнд металл болон эрүүл ахуйн бактерийн холимог дээж авах Шимт хөрс	Төслийн үйл ажиллагаа дуусахаас өмнө 1 удаа, Жил бүр 7 сард	Нийт 3 цэгт, нийт 5дээж = 125.0 /Хөрсний химийн шинжилгээ 1дээж- 25.0₮, хүнд металлын шинжилгээ 1дээж – 25.0₮, бактериологи 1дээж – 25.0₮/ “Нарт шүүн лаборатори”-ийн 2024 оны тариф	MNS 3307:1991, MNS 3308:1991 Хөрс. Хөрсний химийн элементүүдийн нийт хэмжээг тодорхойлох арга, MNS 3309:1991 Хөрс. Хөрсний хялбар уусдаг давсны химийн найрлагыг тодорхойлох арга, MNS 3675:1984 Хөрсний органик бодисын хэмжээг тодорхойлох лабораторийн арга, MNS 4006:1987 Хөрс. Хөдөлгөөнт фосфор, калийг тодорхойлох Мачигины арга MNS 3298:1991 Хөрс. Шинжилгээнд дээж авахад тавигдах ерөнхий шаардлага MNS ISO 11047:2001 Хөрсний чанар. Хөрсний усан орчны хандмалд кадми, хром, кобальт, зэс, хар тугалга, мангани, никель, цайрыг тодорхойлох. Дөлний болон цахилгаан дулааны атомын шингээлтийн спектрометрийн арга MNS 3675:1984 Хөрсний органик бодисын хэмжээг тодорхойлох лабораторийн арга
Төслийн байгаль орчны хяналт шинжилгээний ажлын тухайн жилийн нийт зардлын дүн				355.0	

Дархан-уул аймгийн Хонгор сумын нутагт МҮ-022627 ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий Их хурай нэртэй газарт орших “Чулуут амны алтны шороон ордын хайгуулын шугам 10-20, хуурайн алтны шороон ордын татмын хэсгийн хайгуулын шугам 27-28, дэнжийн хэсгийн 25-34 хайгуулын шугам хооронд төсөл” 2026 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө

АРВАН ГУРАВ. ТУХАЙН ЖИЛИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ УДИРДЛАГА ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТЫН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

№	Төлөвлөсөн арга хэмжээ	Урьдчилан тооцсон төсөв	Хэрэгжүүлэх хуваарь			Хариуцсан албан тушаалтан	Тайлбар
			2026 он				
			Сар 08	Сар 09	Сар 10		
	1	2	3	4	5	6	7
1.	Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө болон биелэлтийн тайланг хугацаандаа танилцуулах, батлуулах	-	захиалга	Явцтай танилцах	хүлээлцэх	Гүйцэтгэх захирал	АБОГ, БОАЖЯ
	Нийт	-					

Дархан-уул аймгийн Хонгор сумын нутагт МҮ-022627 ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий Их хурай нэртэй газарт орших “Чулуут амны алтны шороон ордын хайгуулын шугам 10-20, хуурайн алтны шороон ордын татмын хэсгийн хайгуулын шугам 27-28, дэнжийн хэсгийн 25-34 хайгуулын шугам хооронд төсөл” 2026 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө

АРВАН ДӨРӨВ. ТУХАЙН ЖИЛИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ХЭРЭГЖИЛТИЙГ НӨЛӨӨЛЛИЙН БҮСИЙН ОРШИН СУУГЧДАД ТАЙЛАГНАХ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

№	БОМТ, БОМТ-ний хэрэгжилтийг тайлагнахад оролцогч талууд	Тайлагнах хэлбэр	Мэдээллийн агуулга	Зохион байгуулах хугацааны тов	Тайлагнах зардал, төг	Хариуцан зохион байгуулах албан тушаалтан/ажилтан	Зохион байгуулах газар
	1	2	3	4	5	6	7
1.	2026 оны БОМТөлөвлөгөөг танилцуулах, батлуулах	Цаасан	Тухайн онд хэрэгжүүлэх байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө	2026.04	-	Гүйцэтгэх захирал	АБОГ, БОАЖЯ
2.	БОМТ-ны дагуу хийгдсэн ажлыг тайлагнах	Цаасан, зургаар	Тухайн онд хэрэгжүүлсэн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний биелэлтийн тайланг тайлагнах	2026.11	-	Гүйцэтгэх захирал	АБОГ, БОАЖЯ
	Нийт				-		

БАТЛАВ:
ЕРӨНХИЙ ШИНЖЭЭЧ

ХЯНАСАН:
ШИНЖЭЭЧ

ОЮУТ ЦАХИР УУЛ ХХК-НИЙ ИХ ХУРАЙ НЭРТЭЙ АЛТНЫ ШОРООН ОРД
-ИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ НӨЛӨӨЛЛИЙН НАРИЙВЧИЛСАН ҮНЭЛГЭЭНИЙ
ТАЙЛАН

ҮНЭЛГЭЭ ХИЙСЭН МЭРГЭЖЛИЙН БАЙГУУЛЛАГЫН РЕГИСТРИЙН ДУГААР:
6293956

ҮНЭЛГЭЭ ХИЙСЭН МЭРГЭЖЛИЙН БАЙГУУЛЛАГА:
"ТӨГРӨГ БАЯН ХАНГАЙ" ХХК

Нэр: *М. Ардмун* Гарын үсэг: *М. Ардмун*

ТӨСӨЛ ХЭРЭГЖҮҮЛЭГЧ:
ОЮУТ ЦАХИР УУЛ ХХК

Нэр: *О. Цахир* Гарын үсэг: *О. Цахир*

2024 ОН